

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 16

7—11 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 10 maj.

	Sid.
Svar på interpellation av herr Ohlon ang. missbruk av under kommissionstjänst förvärvad kunskap om näringslivet	7
Interpellation av herr Osvald ang. importen av ogräsbekämpande preparat	12

Onsdagen den 11 maj.

Svar på interpellation av herr Persson, Karl, om effektivare kontroll över livsmedelstillverkningen	13
Reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd	16
Dispositionen av Bogesunds egendom	37
Ändring av lantbruksnämndstaxan	41
Stödjande av oljeväxtodlingen m. m.	44
Personlig professur för L. H. Mattsson Mårn	47
Anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor	48
Ersättning till I. L. Homman	50
Ändringar i förordningen om nöjesskatt	51
Sakregister över JO:s och MO:s ämbetsberättelser	55
Register över kyrkomötets protokoll m. m.	57
Översyn av aktiebolagslagen	59
Återinförande av ståndrättsförfarandet	60
Utredning rörande den chiropraktiska verksamheten	69
Dyrtidstillägg å folkpensioner	101
Folkpensionärernas bostadstillägg	102
Sjöfolkets övertidsersättning	105

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Onsdagen den 11 maj.

Utrikesutskottets utlåtande nr 5, ang. handelsöverenskommelse mellan Sverige och Frankrike	16
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, ang. utredning i syfte att undanröja vissa tekniska hinder i den svenska valordningen ..	16
— nr 23, ang. ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande	16
— memorial nr 24, ang. granskning av de i statsrådet förda protokoll	16

	Sid.
Jordbruksutskottets utlåtande nr 11, ang. bidrag till bokföringsverk- samheten inom jordbruket	37
— nr 12, ang. anslag till vissa byggnadsarbeten å Bogesunds egen- dom m. m.	37
— nr 19, ang. viss ändring av lantbruksnämndstaxan	41
— nr 20, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.	44
— memorial nr 21, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom	44
— utlåtande nr 22, ang. anslag till statens sockernämnd	44
— nr 23, ang. anslag till nötboskapsavelns befrämjande	44
— nr 24, ang. åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.	44
— nr 25, ang. anslag till omplantering av rödspätta	46
— nr 26, ang. anslag till utlämnande av lån för anskaffning av flytträlar	46
— nr 27, ang. ersättning åt J. W. Lundgren för utfört arbete å kronolägenheten Njalle, Vitberget	46
— nr 28, ang. ersättning åt A. Sällström för utfört arbete å krono- lägenheten Dalen nr 7, Vitberget	46
— nr 29, ang. ersättning till Ester Larsson och Martin Larsson för vissa kostnader i samband med jorddelningsförrättning	46
— nr 30, ang. sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga häst- raser	46
— nr 31, ang. tidsenliga åtgärder för smådjursavelns befrämjande	46
— nr 32, ang. statligt stöd åt Norrbottens ullspinneriförening u. p. a.	47
— nr 33, ang. inrättande av en personlig professur vid statens skogsforskningsinstitut för docenten Ludvig Harald Mattsson Mårn	47
— nr 34, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	47
Statsutskottets utlåtande nr 119, ang. vissa anslag till tandläkarhög- skolorna	47
— nr 120, ang. förändring i avseende å löneställning och antal be- träffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsver- ken m. m.	48
— nr 121, ang. anslag till oförutsedda utgifter	48
— nr 122, ang. anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor	48
— nr 123, ang. anslag till vattendomstolarna	50
— nr 124, ang. bidrag till utgivande av lagsamling	50
— nr 125, ang. anslag till hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar	50
— nr 126, ang. ersättning till Ebba Eriksson och I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete	50
— nr 127, ang. vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.	50
— nr 128, ang. vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.	50
— nr 129, ang. utredning om statligt stöd vid upprättande av sär- skilda ålderdomshem för dövstumma m. m.	50
— nr 130, ang. uppmjukning av upphandlingsförfordningens till- ämpning i fråga om till statsbidrag berättigade vatten- och av- loppsföretag m. m.	50

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 31, ang. vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt	51
— nr 32, ang. förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar	55
— nr 33, ang. godkännande av avtal mellan Sverige och Storbritannien för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter	55
— nr 34, ang. reglering av sockernäringsen i riket m. m.	55
— nr 35, ang. fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åtnjutande av rätt till varvsindustrirestitution	55
— nr 36, ang. ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen	55
— nr 37, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlägga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag	55
Bankoutskottets utlåtande nr 30, ang. tjänste- och familjepensionsunderlaget för rektorsbefattningar vid statens dövtumskolor ..	55
— nr 31, ang. upprättande av sakregister över riksdagens justitie- och militeombudsmäns ämbetsberättelser	55
— nr 32, ang. utarbetande och tryckning av register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1920—1948	57
— nr 36, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: trettonde huvudtiteln	59
Första lagutskottets utlåtande nr 30, ang. ändrad lydelse av 33 kap. 4 § rättegångsbalken, m. m.	59
— nr 31, ang. översyn av aktiebolagslagen m. m.	59
— nr 32, ang. ändring i militära rättegångslagen m. m.	60
Andra lagutskottets utlåtande nr 23, ang. legalisering av den chiropraktiska verksamheten	69
— nr 24, ang. fortsatt giltighet av förordningen angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.	101
— nr 25, ang. dyrtidstillägg å folkpensioner	101
— nr 26, ang. ändrad indelning av landet i bostadskostnadsgrupper för folkpensionärerna m. m.	102
— nr 27, om ändrade bestämmelser ang. övertidsersättning för sjöfolket	105
Första tillfälliga utskottets utlåtande nr 11, ang. åstadkommande av en effektiv personalvård inom den statliga administrationen ..	110

Lördagen den 7 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt anslag för budgetåret 1949/50 till verksamheten vid statsunderstödda privatläroverk;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens skol- och yrkeshem på Salbohed och i Vänersborg m. m.;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar: Ombyggnad av rättarbostad m. m.;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till landsfiskalerna m. fl.;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande del av Mariebergsområdet, del av Kampementsbacken å Ladugårdsgärdet och tomten nr 1 i kvarteret Atomena i Stockholm m. m.;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa fastigheter m. m.;

nr 189, i anledning av väckt motion angående vissa vid vattenfallsstyrelsens kraftverksbyggnader och sjöregleringsarbeten anställda arbetares tjänstärberäkning för pension;

nr 190, med vissa allmänna synpunkter i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 200, i anledning av väckt motion om ersättning till G. I. Lager för skada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till fångvårdsstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centraldepån för blindas arbeten;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till ersättningar för vissa läkarundersökningar enligt arbetarskyddslagen m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sinnessjuknämnden för budgetåret 1949/50; och

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av investeringsanslaget till lån till uppförande i Stockholm av en byggnad för blinda.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 206, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 207, i anledning av väckta motioner angående upphävande av gällande bestämmelse om stadsindelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval; och

nr 208, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att åvägabringa valmetoder medförande större proportionell rättvisa vid mandatfördelningen mellan partierna.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207); och

nr 210, i anledning av väckta motioner angående kontroll av den offentliga partipropagandan samt angående bokförings- och redovisningsplikt för sammanlutningar och andra, som bedriva politisk propaganda.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 325, av herr *Eriksson, Einar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.; och

nr 326, av herr *Domö* m. fl., i samma ämne.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 327, av herr *Ekman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.; och

nr 328, av herr *Lindblom* m. fl., i samma ämne.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en handelsöverbenskommelse mellan Sverige och Frankrike;

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 22, i anledning av väckt motion angående utredning i syfte att undanröja vissa tekniska hinder i den svenska valordningen;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande; samt

nr 24, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till tandläkarhögskolorna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till oförutsedda utgifter;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till vattendomstolarna jämte i ämnet väckt motion;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till utgivande av lagsamling;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar;

nr 126, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ebba Eriksson i anledning av olycksfall i arbete, dels ock väckt motion om ersättning av statsmedel till I. L. Homan i anledning av olycksfall i arbete;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 129, i anledning av väckt motion

angående utredning om statligt stöd vid upprättande av särskilda ålderdomshem för dövstumma m. m.; samt

nr 130, i anledning av väckt motion angående uppmjukning av upphandlingsförordningens tillämpning i fråga om till statsbidrag berättigade vatten- och avloppsföretag m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Storbritannien för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åttjutande av rätt till varvsindustrirestitutio;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlagga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner angående tjänste- och familjepensionsunderlaget för rektorsbefattningar vid statens dövstumskolor;

nr 31, i anledning av väckt motion om upprättande av sakregister över riksdagens justitie- och militieombudsmäns ämbetsberättelser;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utarbetande och

tryckning av register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1920—1948; samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår trettonde huvudtiteln;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 kap. 4 § rättegångsbalken, m. m.;

nr 31, i anledning av väckt motion om översyn av aktiebolagslagen m. m.; samt

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472), m. m., jämte i ämnet väckt motion, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag angående ändrad lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner angående legalisering av den chiropraktiska verksamheten;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 26, i anledning av väckta motioner dels om ändrad indelning av landet i bostadskostnadsgrupper för folkpensionärerna, dels ock angående viss ändring av 5 § lagen om folkpensionering; samt

nr 27, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser angående övertidsersättning för sjöfolket;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.;

nr 19, i anledning av väckta motioner om viss ändring av lantbruksnämndstaxan;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 21, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens sockernämnd för budgetåret 1949/50;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nötboskapsavelns befrämjande under budgetåret 1949/50;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.;

nr 25, i anledning av väckt motion om anslag till omplantering av rödspätta;

nr 26, i anledning av väckta motioner om anslag till utlämnande av lån för anskaffning av flyttrålar;

nr 27, i anledning av väckt motion angående ersättning åt J. W. Lundgren för utfört arbete å kronolägenheten Njalle, Vitberget;

nr 28, i anledning av väckt motion angående ersättning åt A. Sällström för utfört arbete å kronolägenheten Dalen nr 7, Vitberget;

nr 29, i anledning av väckt motion om ersättning till Ester Larsson och Martin Larsson för vissa kostnader i samband med jorddelningsförrättning;

nr 30, i anledning av väckt motion om främjande av en sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga hästraser;

nr 31, i anledning av väckta motioner angående tidsenliga åtgärder för smådjursavelns befrämjande;

nr 32, i anledning av väckta motioner om statligt stöd åt Norrbottens ullspinneriförening u. p. a.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en personlig professur vid statens skogsforskningsinstitut för docenten Ludvig Harald Mattsson Mårn; samt

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om åstadkommande av en effektiv personalvård inom den statliga administrationen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.12 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.

Tisdagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Ang. missbruk av under kommissions-tjänst förvärvad kunskap om näringslivet.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ohlons interpellation angående missbruk av under kommissionstjänst förvärvad kunskap om näringslivet, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har dess ledamot herr Ohlon till mig riktat följande interpellation:

»Har regeringen sin uppmärksamhet riktad på de risker bl. a. för rättssäkerheten i landet, som äro förknippade med att krisorganens tjänstemän efter slutad anställning i statens tjänst medvetet eller omedvetet kunna utnyttja sin vid kommissionstjänsten förvärvade kunskap om näringslivet till förfång för de enskilda näringsidkarna, samt, om så är fallet,

vilka åtgärder har regeringen tänkt vidtaga eller föreslå för att förhindra eventuellt förekommande missförhållanden av dylikt slag?»

Att statsmakterna varit och äro medvetna om vikten av att tystnadsplikt kräves av personer anställda hos de olika krisorganen, framgår enklast och tydligast av de bestämmelser om dylik tystnadsplikt som återfinnas främst i allmänna förfogandelagen och i prisregleringslagen samt i kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, den s. k. straffkungörelsen, vilken innehåller straffbestämmelser för överträdelser av ransoneringsförfattningarna. Enligt dessa olika författningar kunna näringsidkarna åläggas att avgiva deklARATIONER och andra uppgifter av allehanda slag samt att förete handelsböcker och andra affärshandlingar. Kristidsmyndigheterna ha dessutom tillagts rätt att i kontrollsyfte låta verkställa undersökning av fabriker, butiker och andra lokaler. De som ha att granska nämnda handlingar eller att verkställa undersökningarna äga icke rätt att yppa vad de därvid inhämtat i vidare mån än som erfordras för att vinna det med granskningen eller undersökningen avsedda ändamålet. Straffet för överträdelse av dessa bestämmelser är dagsböter eller fängelse. Sekretessbestämmelserna i förfogandelagen och prisregleringslagen gälla även efter respektive lags upphävande

Ang. missbruk av under kommissionstjänst förvärvad kunskap om näringslivet.

och motsvarande bestämmelser i straffkungörelsen även efter resp. ransoneeringsförfattnings upphävande.

I detta sammanhang må även erinras om strafflagens bestämmelser om ämbetsbrott. I 25 kap. 3 § stadgas straff för ämbetsman eller förutvarande ämbetsman, som yppar vad han är pliktig att hemlighålla eller olovligen utnyttjar sådan hemlighet. Med ämbetsmän jämställas, bland andra, lägre befattningshavare i statstjänst. Den som olovligen utnyttjar vad han inhämtat under tjänstgöring exempelvis hos något krisorgan är sålunda förfallen till straff enligt strafflagen, även om händelsen inträffar först efter det att han lämnat sin statliga tjänst.

Utom till dessa lagrum vill jag hänvisa till ett yttrande av handelsministern i andra kammarken under fjolårets höstsession, föranlett av en interpellation om möjligheterna att effektivt bevara konkurrenshemligheter åt företag, som lämna konfidentiella upplysningar i samband med statligt utredningsarbete, alltså i en med den här diskuterade angelägenheten mycket likartad fråga. Handelsministern framhöll därvid bl. a., att det icke bara inom statliga utredningar utan också inom kommissionsväsendet och förvaltningen ej är ovanligt, att de anställda få kännedom om olika förhållanden av ömtålig beskaffenhet, avseende enskilda företag, men att det samtidigt är ett ej minst från näringslivets sida med styrka hävdad önskemål, att speciellt krisorganens tjänstemän skola äga så mycket sakkunskap som möjligt rörande det område av näringslivet som organet i fråga betjänar. Detta önskemål tillgodoses ofta på så sätt att tjänstemän från olika företag, ej sällan under välvillig medverkan från företagets sida, övergå i kommissionstjänst, för att helt övergå till statstjänst eller för att efter något år återgå till det enskilda näringslivet. Dessutom förekommer det i avsevärd utsträckning, att dugligt folk från kommissioner eller från förvaltningen erbjudes att övergå i enskild tjänst. Handelsministern underströk vikten av att största möjliga garantier skapas för

att inte upplysningar om t. ex. företagens konkurrenshemligheter användas på sådant sätt, att en enskild företagare kan draga vinning därav.

Genom dessa hänvisningar har jag påvisat det rättsskydd som finns och vitsordat, att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på det av interpellanten berörda problemet. Jag har icke yttrat mig om effektiviteten av gällande bestämmelser. Men det i stort sett friktionsfria samarbetet mellan det allmänna och näringslivet och det nyss nämnda utbytet av personal tycks tyda på att icke alltför stora olägenheter äro för handen.

Även om jag delar interpellantens mening, att sekretessfrågan är av stor vikt, kan jag icke finna hans förslag till ytterligare garanti för hemligheters bevarande praktiska. Interpellanten tänker sig tre utvägar. De två första, att bereda en kommissionsanställd fortsatt anställning i statens tjänst eller att tillförsäkra honom statlig lön under viss tid efter anställningens slut mot att han ej missbrukar sin vunna kännedom om näringslivet, synes interpellanten själv beredd att förkasta. Det tredje förslaget, att de statliga kommissionernas krav på detaljerad inblick i det enskilda näringslivet successivt minskas, torde också vara olämpligt, då krisorganen behöva största möjliga kunskap om sina verksamhetsområden för att kunna fullgöra sina uppgifter och detta krav på effektivitet och sakkunskap ju just är skälet till att man från näringslivets sida i så stor utsträckning tillhandahåller personal. En framkomligare väg synes vara, att man vid personals avgång från krisorganen liksom vid tillträdet, såsom allmänt sker, särskilt fäster vederbörandes uppmärksamhet på förbudet att yppa eller utnyttja affärshemligheter, varom kännedom vunnits i tjänsten.

Herr **OHLON**: Jag ber att till hans excellens herr statsministern få framföra mitt tack för svaret samt för att det har blivit så utförligt och tillställts mig så långt i förväg.

Ang. missbruk av under kommissionstjänst förvärvad kunskap om näringslivet.

Anledningen till att interpellationen framställdes var två i nära tidsföljd inträffade händelser.

Den första var, att en apotekare, sedan år 1944 anställd i medicinalstyrelsens materiellnämnd, läkemedelssektionen, från och med början av detta år övergick till en ledande befattning inom vår största läkemedelsfabriks filialföretag i Göteborg. Medicinalstyrelsens materiellnämnd är sedan några år omorganiserad under benämningen sjukvårdsberedskapsnämnden med direkt uppgift att behandla licensfrågor för import och export av läkemedel, droger och medicinska kemikalier, allt i samarbete med övriga berörda kommissioner. Den nämnde tjänstemannens plötsliga övergång från statstjänst till privat anställning medförde tydligen något av en chock hos de övriga svenska läkemedelsindustrierna och även bland affärsmännen inom branschen i fråga. Tjänstemannen har nämligen under sin statsanställning erhållit insyn i alla konfidentiella rapporter om tillverkning, lager, kapacitet och fabriktionshemligheter, som medicinalstyrelsen inforrdrar från fabriker och från i övrigt inom läkemedelsbranschen verksamma personer. Att även medicinalstyrelsen funnit saken anmärkningsvärd är omvittnat. Vederbörande byråchef inom styrelsen har nämligen vid förfrågan meddelat, att apotekaren-tjänstemannen avstängdes från delaktighet i de hemliga uppgifterna, så snart frågan om hans övergång till privat verksamhet blev aktuell. Enligt uppgift skulle karenstiden ha varit sex veckor, något som dock initierade inom branschen ställa sig en smula skeptiska till.

Den andra händelsen hade samband med handelskommissionen, närmare bestämt med dess avdelning för granskning av exportlicensansökningar för vissa varor. För några år sedan, då dessa ärenden avgjordes inom en annan kommission, verkställdes granskningen av en fackman, som utlånats av en exportfirma, men denne återgick till sitt gamla bolag efter det att han känt sig förbigången vid en befordran. Han efter-

träddes av en ung person, som efter knappt ett års tjänstgöring tog plats hos en av branschens firmor på västkusten, till förtrytelse för konkurrenterna. Efter honom kom en enligt utsago mycket duglig förvaltningsjurist. Vid den tidpunkt, då interpellationen framställdes, var denne i färd med att söka anställning hos intresserade konkurrerande exportfirmor, eftersom framtiden inom kommissionen för honom tedde sig i en dyster dager.

Man behöver ju inte precis vara någon djuppsykolog för att förstå, att företagen måste känna oro inför denna utveckling med kommissionstjänstemän, som vandra över till konkurrerande firmor och samtidigt ta med sig alla de konfidentiella upplysningar rörande företagen, som de under kommissionstjänstens förvärvat.

Ett kanske ännu allvarligare problem utgör kommissionernas halvtidsanställda personal, som samtidigt arbetar på halvtid inom en kommission och på halvtid inom ett privat företag. Sålunda lär en importfirma i Stockholm ha haft medlemmar av sin personal anställda i industrikommissionen, handelskommissionen och priskontrollnämnden. För ett par månader sedan inträffade det, då en kvot inom det svensk-holländska handelsavtalet friställdes för import — det gällde glycerin — att en firmas medarbetare, halvtidsanställd inom industrikommissionen, flög ned till Holland och för firmans räkning lade beslag på större delen av kvoten. Själv har han givetvis inte utfärdat importlicensen för den inköpta glycerinen — detta har överlåtits till en annan anställd inom kommissionen — men de övriga firmorna stodo där med lång näsa.

De halvtidsanställda tjänstemännen inom kommissionerna ha utan tvivel tillgodosett ett behov att förse dessa med sakkunnig personal, och tidigare lär det inte heller ha förspotts några vidare klagomål över att de missbrukat sin ställning. Men numera tycks man inom näringslivet bli alltmer irriterad av detta samröre mellan offentlig och privat verksamhet. Man har liksom på känn,

Ang. missbruk av under kommissionstjänst förvärvad kunskap om näringslivet.

att verksamheten inom kommissionerna inte förlöper på samma friktionsfria sätt som förr, vilket kanske sammanhänger med kommissionsväsendets förgiggående successiva avveckling.

Herr statsministern hänvisar i sitt nyss avgivna svar till alla de bestämmelser om tystnadsplikt rörande inhämtade upplysningar, som äro utfärdade för personer, anställda inom de olika krisorganen. Det framhölls också, att bestämmelserna äga sin tillämpning för vad en tjänsteman kan komma att företaga efter det han lämnat sin statliga tjänst. I stort sett, säger statsministern, har samarbetet mellan det allmänna och näringslivet försiggått friktionsfritt. Statsministern är övertygad om att detta tillstånd skall förbli även under kommissionsväsendets slutspurt. Han motsätter sig därför förslaget, att de statliga kommissionernas krav på detaljerad inblick i det enskilda näringslivet bör mildras i den mån man närmar sig systemets avveckling. Det bör, anser han, kunna räcka med att man vid personals avgång från krisorganen fäster vederbörandes uppmärksamhet på förbudet att yppa eller utnyttja affärshemligheter, varom kännedom vunnits i tjänsten, liksom det sker vid tjänstens början.

I stort sett är jag ense med herr statsministern, men på sistnämnda punkt är jag inte riktigt av samma mening som han. Erfarenheterna från kommissionsväsendets avskaffande efter det första världskrigets slut torde ge tillräckliga vittnesbörd om att här föreligger ett allvarligt och svårbemästrat problem. Det är lättare att upprätthålla fordringarna på objektivitet och god samhällsanda, så länge krigets och krisens tryck verkar sammansvetsande på människorna och den gemensamma faran tvingar dem till uppoffringar och sammanhållning, än det är under en tidsperiod, då de statliga regleringarnas nödvändighet alltmera drages i tvivelsmål.

Den mänskliga psyken är ju dock en totalitet. Man arbetar inte med ena hjärnhalvan i kommissionen och med den andra i det privata näringslivet, ej

— såsom en del elaka belackare hålla före — med lilla hjärnan på det ena stället och med stora hjärnan på det andra. Att en i ett statligt krisorgan verksam, befattningshavare vid sin senare gärning i det privata näringslivet ej skulle draga fördel av de inblickar han såsom kommissionstjänsteman vunnit i näringslivet, förutsätter nästan något av en personlighetsklyvning, och det är ju, herr statsminister, en mycket allvarlig fråga.

Jag är emellertid tacksam för att hans excellens herr statsministern är ense med mig om att här föreligger en företeelse, som det gäller att ha uppmärksamheten riktad på.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka, att jag anser, att det av herr Ohlon väckta spörsmålet är en allvarlig och betydelsefull fråga. Det kan ju hända, att mitt svar på en punkt, den enda punkt, där herr Ohlon kritiserade svaret, kunde ha utformats litet annorlunda, om herr Ohlon lika starkt som han gjorde nu i sitt anförande hade fört fram tanken på en avveckling av insynen i samband med en avveckling av kommissionsväsendet över huvud taget. Det är riktigt, att denna synpunkt fanns i interpellationen, men den framhävdes inte lika starkt som i dagens inlägg från interpellanten. Låt mig gärna deklarerera, att i den mån försörjningsläget lättar, bör det för försörjningskommissionerna vara möjligt att inte fordra samma intensiva detektivarbete som när vi sitta hårt pressade.

Sedan vill jag bara påpeka en sak. Halvtidstjänstemännen äro ett mycket svårlöst problem. Vi ha en rad utomordentligt kvalificerade krafter från det enskilda näringslivet, som varit halvtidsanställda inom vårt kommissionsväsende och som säkerligen betytt mycket för oss och våra möjligheter att någorlunda hyggligt gå igenom de här åren. Men frestelserna äro ju så starka, att det är risk för att sådana händelser, som herr Ohlon här antydde, skola kun-

Ang. missbruk av under kommissionstjänst förvärvad kunskap om näringslivet.

na utspela sig. Alla människor äro ju inte av så hög kvalitet, att de klara dylika frestelser. Därför beslöt regeringen redan i september i fjol, alltså för tre kvarts år sedan, att försöka avveckla halvtidstjänstemännen, och jag skulle tro, att vi för närvarande ha kommit fram till ett ganska tillfredsställande resultat på den punkten. I det avseendet har alltså regeringen i förväg besvarat interpellationen på ett sätt som jag föreställer mig att interpellanten är tillfredsställd med.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Den fråga, som interpellanten har tagit upp till behandling här i kammaren, har ju varit föremål för stor uppmärksamhet i vida kretsar. Den har också väckt irritation på en hel del håll, särskilt hos företagare, som ha varit berörda av den.

Såsom interpellanten har anfört kan ju varje företagare ur rättssäkerhetssynpunkt fordra, att alla till statliga myndigheter lämnade uppgifter rörande tillverknings- och affärsförhållanden behandlas strängt konfidentiellt. Vidare böra vederbörande firmor och företagare tillförsäkras sådant skydd, att avgivna upplysningar inte missbrukas eller komma i orätta händer. Jag är fullt ense med interpellanten om att det är en allvarlig fråga och att det kanske är alldeles särskilt svårt att bemästra den tillfredsställande, just när det inte är samma press på försörjningen med viktiga varor som tidigare. Det är emellertid nödvändigt att allt göres för att förhindra, att kännedom om firmors interna förhållanden kommer i orätta händer. Det är ju inte underligt, att det har väckt stor uppmärksamhet, när en av cheferna för medicinalstyrelsens materielnämnd övergick i privat tjänst hos landets största industri i läkemedelsbranschen.

Det är ju heller inte underligt, att det påtalade fallet i handelskommissionen har väckt uppmärksamhet, och från olika håll ha rests allvarliga invändningar mot de halvtidsanställdas insyn i fö-

retagen. Man kan ju undra över vilken garanti en firma har för att den som firman lämnat upplysningar till inte har missbrukat sin ställning. Man måste därför ovillkorligen begära, att vederbörande tjänstemän inom olika områden hålla sådana instruktioner, att de inte i nuvarande läge behöva pressa ut mera vittgående upplysningar än som är absolut nödvändigt. Det var ju synnerligen glädjande att höra av herr statsministern, att regeringen redan har ägnat uppmärksamhet åt den frågan. Huruvida dessa instruktioner behöva ytterligare understrykas för vederbörande, är inte så lätt att ha någon bestämd mening om. Men säkert är att saken är så pass allvarlig, att den är förtjänst av stor uppmärksamhet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Justerades protokollen för den 3, 4 och 7 innevarande månad.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 327, av herr *Ekman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.; och

nr 328, av herr *Lindblom* m. fl., i samma ämne.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 5, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 22 och 23 samt memorial nr 24, statsutskottets utlåtanden nr 119—130, bevillningsutskottets betänkanden nr 31—37, bankoutskottets utlåtanden nr 30—32 och 36, första lagutskottets utlåtanden nr 30—32, andra lagutskottets utlåtanden nr 23—27, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 11, 12 och 19—34 ävensom första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

Interpellation ang. importen av ogräsbekämpande preparat m. m.

På framställning av herr talmannen beslöts att jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 11, 12 och 19—34 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter konstitutionsutskottets memorial nr 24.

Interpellation ang. importen av ogräsbekämpande preparat m. m.

Herr OSVALD erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I kampen mot ogräset inom jordbruket har man på senare tid i stigande utsträckning kommit att använda sig av vissa nya kemiska substanser, s. k. hormonderivat, och vissa andra, dessa närstående ämnen. Huvudmassan av de preparat, som hittills saluförts på den svenska marknaden, ha importerats dels från Förenta staterna, dels från Storbritannien. I nuvarande valutasituation har importen av preparaten från Förenta staterna försvårats, och enligt uppgift skulle det endast vara smärre mängder amerikanska preparat, som införts till landet för användning under innevarande säsong. I stället har importen i huvudsak kommit att avse preparat från Storbritannien. Detta är i och för sig beklagligt, ty de preparat, som erhållas från Förenta staterna, tillhöra en annan grupp av ämnen än de brittiska preparaten och ha också i viss utsträckning annan användning. De ha också delvis andra verkningar än dessa. I vissa fall äro preparaten inom den grupp, som representeras av de brittiska, mera effektiva än preparaten tillhörande den grupp, som representeras av de amerikanska, i de flesta fall däremot är förhållandet det motsatta. Därför ha på senare tid vissa preparat framställts i Förenta staterna, som åtminstone ännu icke kunna erhållas från Storbritannien men som för svenskt jordbruk skulle vara av mycket stort värde. I nuvarande situation torde emellertid inte mycket vara att göra i detta avseende, utan man får hoppas, att det så småningom skall bli möjligt att er-

hålla preparat av alla de olika slagen för användning inom svenskt jordbruk.

Emellertid har på senare tid tillverkning av preparat av detta slag upptagits vid svenska kemiska fabriker. De för tillverkningen erforderliga råvarorna kunna delvis erhållas inom landet, andra däremot måste importeras, t. ex. från Storbritannien. Såvitt man hittills kan bedöma, synas de svenska preparaten kunna tillverkas och försälas till lika lågt pris som de utländska eller eventuellt till lägre. Svenska fabriker torde också kunna tillgodose en mycket stor del av det svenska behovet, under förutsättning att de erhålla råvaror i erforderlig mängd. Det borde sålunda vara angeläget både ur jordbrukets och landets synpunkt, att den inhemska tillverkningen av dessa preparat uppmuntrades. Det förefaller emellertid, som om licensgivningen för import från Storbritannien av de färdiga preparaten varit något välvilligare än licensgivningen för import av råvaror för den inhemska tillverkningen. Det skulle därför vara av värde att av herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet erhålla en redogörelse för de principer, som varit vägledande för licensgivningen för import av dels färdiga preparat av nu angiven art, dels råvaror för tillverkning av ifrågavarande substanser. Jag får därför anhålla om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet beredd redogöra för de principer, efter vilka licenser lämnats för import av färdiga preparat för kampen mot ogräset och för import av råvaror för tillverkning av dylika preparat?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.30 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.

Onsdagen den 11 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Om effektivare kontroll över livsmedelstillverkningen.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **MOSSBERG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Karl Perssons interpellation om effektivare kontroll över livsmedelstillverkningen, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Karl Persson i Vinslöv frågat mig, om jag ansåge den nuvarande kontrollen över livsmedelstillverkningen tillräckligt effektiv och vad som planeras för att effektivisera densamma. Som motiv för dessa frågor har interpellanten åberopat vissa fall av livsmedelsförfalskning, som under den senaste tiden väckt uppmärksamhet i dagspressen samt exempel på särskilda slag av livsmedelsförsäljning, beträffande vilka den offentliga kontrollens effektivitet kunde ifrågasättas.

Till svar får jag anföra följande.

Rörande sammansättning, tillverkning och kontroll av livsmedel finnas för närvarande bestämmelser i ett stort antal olika författningar. Av dessa äro vissa avsedda att tillämpas under normala förhållanden, medan andra ha karaktären av krisförfattningar.

Vad först beträffar de för *mera normala förhållanden gällande författningarna* finnas de grundläggande bestämmelserna i 1919 års hälsovårdsstadga. Denna lämnar vissa föreskrifter rörande de särskilt ömtåliga livsmedlen mjölk och kött. En allmän bestämmelse föreskriver att födoämne, som är avsett att användas till människoföda, icke får införas i stad eller hållas till salu eller överlämnas till annan, om det till följd av förskämning, orenlighet, felaktig be-

redning eller annan orsak är skadligt för hälsan eller eljest otjänligt till människoföda eller om det har bearbetats eller hanterats av person, vilken är eller misstänkes vara behäftad med sådan sjukdom eller smitta, att födoämnet skäpligen är att anse såsom farligt att förtära. Motsvarande gäller även dryckesvaror. Därutöver innehåller hälsovårdsstadgan särskilda bestämmelser om lokaler, där livsmedel beredas till försäljning eller saluhållas, samt om den personal, som hanterar livsmedel. Dessa sistnämnda bestämmelser kompletteras i vissa hänseenden av föreskrifter i epidemilagen, tuberkulosförordningen och mejeristadgan.

Bland övriga författningar av mera permanent karaktär må följande här omnämnas. Giftstadgan innehåller bland annat förbud mot att vid framställning av livsmedel tillsätta varor eller ämnen, som i stadgan rubricerats såsom första eller andra klassens gift eller som upptagits i en särskild till stadgan fogad bilaga. Förordningen angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med livsmedel och fodermedel avser att garantera, att livsmedel som säljas under vissa viktiga varubenämningar — mjölk, grädde, smör, margarin, flott, korv, mjöl, socker, honung, ägg och saft — ha sådan sammansättning och beskaffenhet, som kan anses normal för varan. För margarin och vissa andra därmed besläktade varor ges särskilda föreskrifter i förordningen den 30 juni 1932 angående kontroll å tillverkningen av samt handeln med margarin, margarinost, fettemulsion och konstister, m. m. Köttets kvalitet garanteras genom en omfattande lagstiftning om köttkontroll.

Av *kristidsförfattningarna* nämner jag här endast ett par av särskild betydelse, nämligen kungörelsen med vissa bestämmelser angående tillverkning och försäljning av charkuterivaror samt kungö-

Om effektivare kontroll över livsmedelstillverkningen.

relsen angående försäljning av ersättningsmedel för vissa livsmedel. Enligt sistnämnda kungörelse få varor, som äro avsedda att användas som ersättning för eller utdrygning av vissa i kungörelsen angivna livsmedel, icke saluhållas utan tillstånd av livsmedelskommissionen.

Kontrollen över livsmedelstillverkningen utövas i första hand av hälsovårdsmyndigheterna, i lägsta instans hälsovårdsnämnderna och över dem länsstyrelserna samt medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen. Tjänsteläkare och tjänsteveterinärer medverka vid sidan av hälsovårdsnämnderna i betydande utsträckning i livsmedelskontrollen. Såsom centralt undersökningsorgan fungerar statens institut för folkhälsan, men undersökningar av livsmedel verkställas i stor utsträckning även vid andra institutioner. Mejerikontrollen står under lantbruksstyrelsens ledning. Under kristiden har livsmedelskommissionen på vissa områden, särskilt beträffande charkuterivaror och ersättningsmedel, utövat en omfattande kvalitetskontroll.

Interpellanten framhåller bland annat: »Allmänheten har rätt att fråga sig hur det förhåller sig med ingredienserna till t. ex. den korv som försäljes i gathörn och vid nöjeställningar eller vad som finns i alla de olika slag av sötsaker och annat snask som i allt för stor omfattning köpes. Är sötningsmedlet socker eller sackarin? Vad innehåller alla de olika slag av läskedrycker som försäljas i stora mängder? Hur är det med alla de livsmedelsersättningar och tillsatser som försäljas i mer eller mindre fina förpackningar?»

Beträffande de i detta citat berörda förhållandena må följande framhållas. Vid tillverkningen av s. k. nattkorv måste livsmedelskommissionens föreskrifter följas, varigenom viss garanti för varans beskaffenhet erhålles. I fråga om sötsaker finnas icke några särskilda bestämmelser, men de förut omtalade allmänna föreskrifterna i hälsovårdsstadgan och giftstadgan gälla naturligtvis även här. Något hinder att använda sackarin i sötsaker finnes ej. Detsamma gäller be-

träffande läskedrycker, men här föreligger enligt förordningen angående märkning av kärll innehållande söta läskedrycker deklara-tions-skyldighet, om sackarin användes. Vad livsmedelsersättningsarna angår kan jag hänvisa till de nyss omtalade bestämmelserna om ersättningsmedel för vissa livsmedel.

Då de av interpellanten påtalade fallen av försäljning av bakverk, innehållande mineraloljor, för närvarande äro föremål för prövning hos åklagarmyndigheten i Stockholm, skall jag på denna punkt inskränka mig till att nämna, att statens institut för folkhälsan för sin del i en artikel i Hygienisk Revy gjort gällande att användningen av mineraloljor i förevarande fall skulle vara förbjuden enligt minst två olika författningar.

De nu gällande bestämmelserna om livsmedels sammansättning och beskaffenhet samt kontrollen däröver äro splittade på ett stort antal författningar och därför svåröverskådliga. Det har därför länge framstått som ett behov att få en livsmedelsstadga, i vilken hithörande bestämmelser sammanföras. Förslag härtill framlades av livsmedelslagstiftningssakkunniga år 1941. Förslaget kunde emellertid av olika skäl icke läggas till grund för en lagstiftning, så länge krigsårens extraordinära förhållanden på livsmedelsförslinjens område voro rådande. Så snart man inom en överskådlig tid kunde förutse en återgång till mera normala förhållanden på detta område, tillkallade jag i början av februari 1948 på nytt särskilda sakkunniga med uppdrag att göra en saklig och formell översyn av det vilande förslaget. Arbetet med denna översyn pågår för närvarande, och det nya förslaget väntas föreligga inom den allra närmaste tiden och kommer då omedelbart att bli föremål för departementets prövning. Formellt tager denna bearbetning sikte på att bestämmelserna skola bli lätt att överskåda och deras tillämpning i praktiken bland annat därigenom befordras. Beträffande det väntade förslagets sakliga innehåll kan jag icke nu lämna någon redogörelse.

Bestämmelserna erfordra emellertid en effektiv kontroll. Den hittillsvarande hu-

Om effektivare kontroll över livsmedelstillverkningen.

vudsakligen på hälsovårdsnämnderna byggda kontrollen vidlades av åtskilliga ofullkomligheter. Till stor del sammanhånga dessa därmed, att hälsovårdsnämnderna i de flesta kommuner icke ha erfoderlig materiell och personell utrustning. I de mindre kommunerna blir livsmedelskontrollens effektivitet ofta beroende av huruvida i hälsovårdsnämnden finnes någon ledamot med intresse för hithörande spørsmål. Den nya kommunindelningen kan dock väntas medföra vissa förbättringar i detta hänseende.

Nämnden för kommunal upplysningsverksamhet har för närvarande under utarbetande en brevkurs rörande hälsovårdsnämndernas verksamhet, vilken beräknas föreligga färdig i höst och som kommer att fullföljas av muntliga kurser.

Hälsovårdsstadgan är just nu föremål för en grundlig översyn av särskilda sakkunniga, som jag tillkallade den 8 oktober 1948. När detta utredningsuppdrag kan vara slutfört, är det icke nu möjligt att yttra sig om.

Herr talman! Med vad jag nu anfört anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr **PERSSON, KARL**: Herr talman! Jag ber först att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det utförliga svaret på min interpellation. Jag noterar med tillfredsställelse statsrådets intresse för saken.

Av svaret framgår emellertid, att det tydligen brister i fråga om både lagbestämmelser och kontroll. Jag kan inte heller helt freda mig för den uppfattningen, att herr statsrådet har försökt att alltför mycket släta över med hartsen. Att t. ex. sackarin, som ur näringssynpunkt är fullständigt värdelöst, alltför får användas till sötsaker, utan att detta anges på något sätt, är givetvis en brist i lagstiftningen. En brist är också att köttbesiktningstvång inte är generell genomfört utan är beroende på lokala beslut i kommunerna, även om jag medgiver, att krisbestämmelserna om

slakteritillstånd göra att det är svårare att i den legala handeln sälja kött, som inte har besiktigats på köttbesiktningbyrå. Många omständigheter tyda emellertid på att även kött, som inte besiktigats, försålts, och det är obestridligt, att sådant kött även använts vid tillverkning av charkuterivaror. Det är inte mer än några dagar sedan vi i tidningarna sågo, att en hel skolklass måst transporteras till sjukhus efter förtäring av en korvbrätt.

Det är sannerligen inte för tidigt, att det förslag, som livsmedelssakkunniga framlade redan år 1941, efter en ej alltför tidsödande översyn blir föremål för departementets prövning. Jag hoppas att det inte dröjer ytterligare åtta år, innan det blir lagfäst till skydd för det svenska folket.

Beträffande de fall, då bakverk innehållit mineraloljor i stället för fettämnen, ha väl ransoneringarna, som snedvridit all möjlig produktion, en del av skulden. På grund av socker- och matfetsransoneringarna ha även sådana husmödrar, som brukat baka hemma, blivit nödsakade att i stor utsträckning köpa bakverk, med påföljd att efterfrågan härå har stigit oerhörd, vilket givetvis inneburit en stor frestelse för bagerierna att använda mindervärdiga eller otjänliga ingredienser. Det har varit en stor orättvisa i synnerhet mot landsbygdens folk, att t. ex. sockerransonen varit lika stor för dem, som ätit många mål på restaurang och köpt allt bröd, som för dem, som ätit alla mål hemma och bakat brödet själva, för att inte tala om den olikhet i behov av socker, som syltning och saftning medföra.

När det sedan gäller livsmedlens kvalitet över huvud taget, ha jordbrukarnas ekonomiska organisationer även under kristiden oavlatligt strävat efter och, jag vågar påstå det, även lyckats att hålla en mycket hög kvalitet på jordbrukarnas produktion av livsmedel. Jag behöver endast nämna, vad föreningen Mjolkpropagandan utträttat härvidlag eller vad våra högststående mejeri- och slakteriorganisationer åstadkommit. Det är naturligt att vi jordbrukare, som pro-

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

ducera den ojämförligt största delen av livsmedlen och de verkligt förnämliga livsmedlen, äro intresserade av att de, som producera mindervärdiga livsmedel eller ersättningar, hållas efter och inte bli i tillfälle att sälja direkt förfalskade varor såsom högvärdiga livsmedel. Det är ett stort samhällsintresse, att de producerade livsmedlen äro av en hög kvalitet, och det är i lika hög grad ett jordbrukarintresse, att så är fallet.

Jag är tacksam för herr statsrådets intresse för saken, och jag hoppas på en snar förbättring av livsmedelskontrollen, sedan nu den värsta kristiden är över för denna gång.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en handelsöverenskommelse mellan Sverige och Frankrike, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckt motion angående utredning i syfte att undanröja vissa tekniska hinder i den svenska valordningen; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 24, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hade på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 10 januari 1948 till och med den 9 januari 1949 i statsrådet förda protokoll. Därjämte hade på därom särskilt gjorda framställningar

till utskottet överlämnats utdrag av vissa efter den 9 januari 1949 i statsrådet förda protokoll ävensom en generalorder av den 4 februari 1949 angående repetitionsövningar år 1949 jämte därtill hörande handlingar.

Utskottet hade i det nu föreliggande memorialet avfattat sin hemställan i två särskilda, med A och B betecknade punkter.

I punkten A hade utskottet anmält, att vid den granskning av omförynälda protokoll och protokollsutdrag, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits, anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.

I punkten B hade utskottet anmält, att granskningen ej heller givit utskottet anledning till anmälan jämlikt § 107 regeringsformen mot någon ledamot av statsrådet.

Vid punktvis skedd föredragning av ifrågavarande memorial lades detsamma till handlingarna.

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

Vid memorialet funnos fogade åtskilliga reservationer, innefattande framställda men av utskottet avslagna yrkanden om anmälan enligt § 107 regeringsformen mot vissa ledamöter av statsrådet. Enligt en av dessa reservationer, betecknad med II, hade herrar *Herlitz, Björck, von Friesen, Swedberg, Nolin* och *Olsson* i Mora ansett, att konstitutionsutskottet bort göra anmälan mot ministern för utrikes ärendena *Undén* med anledning av att befattningen som chef för beskickningen i Washington efter den 6 september 1947 under framlidne ambassadören *Gustaf Herman Erikssons* sjukdom i över ett år upprätthållits av ett beskickningsråd vid ambassaden samt att *Eriksson* trots sin sjukdom utnämnts och förordnats till sändebud i Köpenhamn från och med den 1 oktober 1948.

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

Enligt en annan, med III betecknad reservation hade herrar *Herlitz*, *Lundgren* och *Nordkvist* ansett anmälan enligt § 107 regeringsformen böra framställas mot statsrådet och chefen för försvarsdepartementet Vougt på grund av att vissa värnpliktiga genom särskilda generalorder erhållit anstånd tills vidare med i värnpliktslagen föreskrivna repetitions- eller efterutbildningsövningar samt att vissa värnpliktiga genom förut omnämnda generalorder av den 4 februari 1949 inkallats till repetitionsövningar efter utgången av den tid, under vilken de enligt värnpliktslagen vore skyldiga att fullgöra sådana övningar. Herrar *von Friesen* och *Dickson*, som deltagit i förevarande ärendes behandling endast i vad avsåg frågan om meddelande av anstånd och inställandet av repetitionsövningar 1948, hade i denna del anslutit sig till berörda reservation. Herrar *Jones Erik Andersson*, *Björck*, *Swedberg*, *Nolin* och *Olsson* i Mora hade anslutit sig till samma reservation, i vad den avsåg de genom generalordern av den 4 februari 1949 beslutade inkallelserna av värnpliktiga, därvid herr *Nolin* önskat anmäla, att han i övrigt ej deltagit i ärendets behandling.

Enligt en tredje reservation, betecknad med V, hade herrar *Jones Erik Andersson*, *Herlitz*, *Björck*, *Björkman*, *Pettersson* i Norregård, *Nolin*, *Olsson* i Mora, *Nordkvist* och *Löfroth* ansett anmälan enligt § 107 regeringsformen böra göras mot chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet *Nilsson*, på grund av hans medverkan vid tillkomsten av ett av fullmäktige i riksbanken den 26 oktober 1948 fattat beslut om beviljande åt Aktiebolaget Aerotransport av en förlagsväxelkredit intill den 1 april 1949 med ett belopp av högst 15 miljoner kronor.

Härom anförde nu

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Jag är för min del så gammaldags, att jag har den föreställningen, att i ett fritt statsskick är det en naturlig uppgift för folkrepresentationen att utöva en vaksam

kritik mot regeringen. Jag tycker också att vi i våra anordningar för granskningen av statsrådsprotokollen ha alldeles unika möjligheter att göra denna kritik verkligt tung och bärande. Vi ha nämligen däri möjligheter, som man inte har i något annat land, att i enskildheter göra oss underrättade om vad regeringen företar sig och få en saklig grund för anmärkningarna. Från dessa utgångspunkter har jag alltid tyckt, att protokollsgranskningen borde kunna bli någonting av betydelse och kunna ge oss ett utlopp för en motiverad kritik och ett underlag för ett verkligt meningsutbyte mellan folkrepresentation och regering.

Som bekant har det emellertid inte blivit på det viset, utan dechargedebatten har mer och mer sjunkit ned till betydelselöshet. Det är väl flera omständigheter som ha samverkat till det resultatet. Jag skulle vilja särhålla tre sådana omständigheter.

Till en början skall det nog erkännas av dem, som här haft vilja att göra någonting av detta arbete, att deras tid och krafter inte ha räckt till inför det överväldigande materialet. Man är en sådan här dag medveten om att det är ganska slumpvis det ena eller andra ärendet tagits upp. Det skall oförbehållsamt erkännas. Man dämpas också något av olust vid medvetandet om hur ringa intresse det på riksdagshåll möter att upprätthålla denna — som jag tycker — i närvarande läge naturliga form för parlamentarisk kritik.

Det andra felet är att det som vanligt endast är fråga om minoritetsanmärkningar. Majoritetspartiet har inte haft ett ord att säga i det här sammanhanget. Det tillåtes mig kanske att säga, att under arbetet med protokollsgranskningen i konstitutionsutskottet har dock en liten hoppets stjärna glimtat då och då. Man har tyckt sig ana, att någonting skulle kunna hända. Men sedan har allting ordnat sig i de gamla trygga barnorna, och vi i oppositionen ha stått där ensamma. Jag har nu aldrig kunnat begripa detta. Låt mig konstatera, att så torftigt är inte vårt politiska liv, att her-

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

rarna i regeringspartiet sitta och i allo tycka likadant som regeringen i alla frågor. Så långt i likriktning och eliminering av det personliga ha vi ändå inte kommit. De tänka rätt mycket själva och äro rätt misslynta med det ena och det andra ibland, men det får inte komma fram. Jag förstår det inte. Det innebär ett misskännande av folkrepresentationens enligt min mening naturliga uppgift att bära fram kritik. Varför misskännes den uppgiften? Jag kan inte finna någon annan anledning därtill än att man finner regeringens ställning så labil, ömtålig och prekär, att man inte tycker att det är värt att äventyra den på något vis med några farliga extraturer i konstitutionsutskottet.

Den tredje omständigheten, som jag vill peka på, är det välbekanta förhållandet, att det på grund av vissa gamla statsrättsliga doktriner, som regeringen värddar med aktningvärd trofasthet, varit en nästan obrottsligt upprätthållen grundsats, att regeringen inte skall låtsas om, vad reservanter i konstitutionsutskottet säga. Man låtsas som om det regnar. Jag betraktar det därför som en utomordentlig heder, att vi i dag se tre ledamöter på statsrådsbänken, men det har hänt förut, att regeringsrepresentanter ha suttit där som intresserade lyssnare utan att ta del i debatten. Jag vill inte bli missförstådd. Jag sätter utomordentligt stort värde på vad som anföres vid varje dechargede-batt, fastän parterna inte framträda personligen utan låta sig företrädas av sina advokater. Jag vill gärna vitsorda, att de med skicklighet och — om jag så får säga — lojalitet fullgöra sitt uppdrag. Men det är dock något annat än den personliga förhandling, som regeringsformen egentligen tänker sig.

Jag har, herr talman, velat anföra dessa mera allmänna reflexioner. Jag utgår från att det är ringa hopp om att det blir något meningsutbyte med regeringen, såvida inte hans excellens herr statsministern sitter laddad med fakta i de frågor, som det kan vara anledning att här taga upp. Under sådana förhållan-

den är det ytterst ringa glädje med att här stå och brodera ut vad som redan är satt på pränt. En annan sak vore att svara på vad regeringen kunde ha att säga om dessa ting. Jag skall därför inskränka mig till att mera kortfattat beröra de viktigaste av de anmärkningar, vilkas betydelse jag för min del har varit med om att stryka under.

En anmärkning hänför sig till vår utrikespolitik. Vi veta alla, att sällan har ett år varit så betydelsefullt i utrikespolitiskt hänseende för vårt land som föregående och början av innevarande år. Det drog ihop sig till utomordentligt betydelsefulla avgöranden för Sveriges del, och var klart, att brännpunkten i det politiska skeendet då låg i Washington. Ingenting var angelägnare än att Sverige där i det utomordentligt ömtåliga läget företräddes av en man, som hade verklig förmåga att göra sig informerad om Förenta staternas syn på de politiska problemen och som hade förmåga att auktoritativt bära fram svenska synpunkter och göra dem gällande gentemot andra. Under sådana förhållanden beklagade vi alla mycket djupt, att en så utomordentlig företrädare för Sverige som förutvarande statsrådet Eriksson under vistelsen i Washington drabbades av en svår sjukdom. Vi reservanter i konstitutionsutskottet ha emellertid inte kunnat förstå, att inte regeringen i det läget lät sig angeläget vara att snabbt sörja för att Sverige under denna tid fick en ersättare för eller efterträdare till ambassadör Eriksson, som kunde framföra vår syn på de utrikespolitiska problemen. Jag kan inte underlåta att uttala det omdömet, att Sverige har lidit avsevärd skada genom att vi under år 1948 icke voro representerade i Washington på det sätt som vi borde.

I övrigt sysselsätter sig konstitutionsutskottet med inrikespolitiska ting. Några skall jag bara helt litet snudda vid. Finansministern har förtroendet att förvalta någonting som kallas för allmänna arvsfonden. Den utgöres inte av statens medel i vanlig mening, utan det är pengar, som arvlåtare ha fått avstå och som

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

äro reserverade för att användas till barns och ungdoms fostran. Självklart är, att en sådan fond skall förvaltas med barnens och ungdomens intressen för ögonen, och det gäller därför uppenbarligen att tillföra fonden så mycket medel som möjligt. Nu har emellertid fonden förvaltats i en annan anda. Det har träffats avgöranden i fråga om försäljning av fonden tillhöriga tillgångar, som bestämts inte av önskemålet att tillföra fonden så mycket pengar som möjligt utan av ovidkommande jordpolitiska hänsyn.

Regeringens utnämningsspolitik skymtar i ett ärende, där jag — tyvärr, kan jag säga — inte har kunnat ansluta mig till reservanterna. Det gäller tillsättningen av nya länsbostadsdirektörer. Jag hade litet svårt att följa dem, som anmärkte mot tillsättningen, ty de inriktade kritiken ensidigt på att vissa förutvarande egnahemsdirektörer inte placerats på befattningarna i fråga. På grund härav och då jag i allmänhet har dragit mig för att biträda anmärkningar i utnämningsfrågor, som alltid kunna bli föremål för olika omdömen, har jag inte varit med om denna anmärkning. Men tilllåt mig säga ifrån, att den förteckning över utnämnda länsbostadsdirektörer, som vi fingo se, på många punkter gjorde ett ganska märkligt intryck på utskottet. Personer med starka meriter tycktes ha blivit åsidosatta för sådana. vilkas huvudsakliga meriter lågo i journalistiskt eller fackligt eller politiskt arbete i arbetarrörelsens tjänst. Jag tror att det är angeläget att sådana tendenser motverkas.

En anmärkning för oss in på regeringens prispolitik. Eftersom vi tidigare diskuterat den saken i kammaren, vill jag bara påpeka vad anmärkningen gäller. Den avser två olika saker. För det första knäsetter den nya prispolitiken en princip, som inte kan upprätthållas, om man vill stå på det fria näringslivets grundvalar. Principen tycks rubba själva grundvalarna för ett fritt näringsliv. Även om en företagare kan visa, att kostnaderna för produktionen av en viss vara överstiga de priser, som gälla, får han likväl inte höja priserna. Jag skall

emellertid inte begagna detta tillfälle att närmare utveckla innebörden och de vittgående konsekvenserna av den principen, eftersom det har talats härom i kammaren förut. För det andra är detta ärende märkligt även såtillvida, att det röjer regeringens bristande intresse för att upprätthålla önskvärd kontakt med näringslivets organisationer. När det gällde genomförandet av fjolårets pris- och lönestoppspolitik, ägde ett mycket förtroendefullt samarbete rum med arbetsmarknadens organisationer. Men vad blev det för samarbete med näringslivets organisationer, då det gällde prisregleringens skärpande?

Något utförligare får jag kanske tala om två ärenden, som återstå.

Det ena gäller den berömda krediten till ABA. Som kammarens ledamöter erinra sig, ha vi diskuterat den frågan förut, men då skedde det från en annan synpunkt. Då var det fråga om bankofullmäktiges ansvar för krediten. Nu har konstitutionsutskottet sin plikt likmätigt sysselsatt sig med en annan sida av saken och uppehållit sig vid statsrådet Nilssons medverkan i saken.

Jag vill inte förneka, att man, då man står inför denna välkända historia, kan fråga sig: Vad har statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet felat i detta sammanhang? Han har inte gjort någonting annat än att han har talat om för riksbanksfullmäktige, att han för sin del ansåg att det skulle vara bra, om ABA finge ett lån, och vidare att han ämnade framlägga en viss proposition för nästkommande års riksdag. Och det måtte väl vara ett statsråds oförytterliga rättighet att på det sättet ge en rekommendation och tala om vad han har för avsikt att göra.

Det är så sant, som det är sagt. Men när vi nu för tiden bedöma en regeringsgöranden och låtanden, tror jag att det är angeläget att vi inrikta oss på att — såsom jag har försökt göra i många olika sammanhang — anlägga en något vidare syn på regeringens ställning, uppgifter och ansvar. Det är ett faktum, som vi nu för tiden ha att utgå från, att en regering har en utomordentligt auktorita-

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

tiv ställning. Vad regeringen säger, gör och vill får verkan, alldeles oavsett huruvida regeringen har några maktbefogenheter bakom sig och rätt att bjuda och befalla eller göra formliga åtaganden å statens vägnar. Den makt, som en nutida regering är utrustad med, saknar egentligen alla gränser, försåvitt inte regeringen själv är skrupulöst angelägen om att inte bruka den längre än det verkligen är strängt nödvändigt. I det här fallet har regeringen använt sin maktställning mera vidsträckt än som varit nödvändigt. Jag står nog för att, såsom det står i reservationsanmärkningen, en stark påtryckning här har utövats mot riksbanken och i realiteten ett föregripande av det ståndpunktstagande, som det ankom på riksdagen att göra, ägt rum.

Skall jag fatta mig kort, ligger saken till på det sättet, att det allmänna definitivt belastats med en kredit på 15 miljoner kronor. De miljonerna kunna komma att belasta riksbanken, därest riksdagen inte bifaller den kungl. propositionen. Det är i så fall något utomordentligt betänkligt, ty det innebär att riksbanken har blivit utnyttjad till men för sin penningvårdande uppgift och blivit ett organ för regeringens ekonomiska politik. Det kan också hända, att riksdagen finner sig tvungen att bifalla, vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Ja, då få vi ett skolexempel på hur Kungl. Maj:t har tvungit in riksdagen på en väg, som riksdagen, enligt vad den i föl med bestämdhet sade ifrån, inte vill gå.

Det är dessa korta anmärkningar, som jag på detta stadium velat göra. Jag ser till min glädje, att statsrådet Nilsson gör anteckningar. Måhända blir det tillfälle för mig att komma tillbaka till saken.

Jag ser också att statsrådet Vougt är närvarande, då jag nu övergår till att beröra den sista anmärkning, som jag här vill taga upp. Anmärkningen gäller att statsrådet Vougt föreslagit Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder, som stå i strid mot värnpliktlagen.

Kanske kammarens ledamöter ha blivit förvirrade, då de ha läst vad olika reservantgrupper anfört i detta ärende,

men saken ligger i själva verket mycket enkelt till. Det är två olika saker, som det anmärkts på i konstitutionsutskottet. Det har dels anmärkts på att vissa värnpliktsövningar ha inställts. I den delen är det ett jämförelsevis begränsat antal reservanter. Dels har det under stor anslutning anmärkts på att vissa värnpliktiga ha inkallats, fastän de i själva verket inte varit skyldiga att undergå tjänstgöring.

I förbigående — och nu vänder jag mig för ett ögonblick inte mot regeringsbanken — kan jag inte underlåta att säga, att det har varit mycket lustigt att reflektera över dessa reservanter, som med utomordentligt jämnmod se ett åsidosättande av Sveriges genom värnpliktlagen garderade intresse av att vederbörliga repetitionsövningar företagas — det har inte bekymrat dem mycket — medan de ha varit färdiga att anmärka då det har visat sig att värnpliktlagen har åsidosatts i den andra riktningen, så att värnpliktiga ha inkallats när så icke skulle ha skett. Det var en liten parentes.

Låt mig taga upp de här båda punkterna helt kort, herr talman! Den första gäller att en del värnpliktiga ha inkallats för sent. Saken är mycket enkel. Jag gör inte anspråk på att redovisa exakt för hur stora grupper det här gäller, om det är hela årsklasser eller inte, och det behöver jag inte för mitt resonemang. Förhållandet är det, att vissa värnpliktiga, som enligt lag voro skyldiga att genomgå övningar senast under år 1948, inkallades till repetitionsövningar i februari 1949. Det är i mitt tycke alldeles uppenbart att det inte finns något stöd för denna åtgärd. Det finns en 30 §, som talar om att statsrådet har rätt att meddela anstånd, och den ger statsrådet rätt att bevilja anstånd för den som vill fullgöra övningarna senare, men det finns inte någonting i lagen som antyder att statsrådet mot lagens klara uttryckssätt skulle få anordna övningar för andra vid en senare tidpunkt. Lagstiftarna ha nog tänkt sig för, herr statsråd, och de ha ansett att de värnpliktiga skola ha en viss säkerhet:

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

de skola veta att de i den och den åldern ha att räkna med övningar, men att de, då de ha kommit över denna ålder och då de kanske ha förvärvsarbete o. s. v., inte skola behöva räkna med sådana.

Men statsrådet inkallar dem ändå. Och nu kommer det märkliga! Sedan herr statsrådet har inkallat dem, grips herr statsrådet av ruelse, och sålunda — det står med klara verba i en proposition, men jag beklagar att jag inte har dem uppptecknade här — finner statsrådet det tvivelsamt, huruvida de värnpliktiga verkligen voro skyldiga att fullgöra övningar vid den tiden. Det ganska oerhörda har alltså inträffat, att försvarsministern låter inkalla ett antal värnpliktiga och sedan låter oss veta, att det är ganska tvivelaktigt huruvida de värnpliktiga voro skyldiga att lyda den där inkallelsen. Det hjälper ju inte ett dugg att statsrådet nu efteråt har kommit med en proposition, vari han begär att det fel, som han har begått, skall rättas till genom att riksdagen avger en förklaring om att han hade rätt att göra på det viset. Ett lagbrott rättas ju inte till genom någon sorts förklaring av riksdagen.

Detta om det felaktiga inkallandet av vissa värnpliktiga.

Jag får emellertid säga att det som jag är mest intresserad för men som herr statsrådet inte har funderat mycket över är det förhållandet, att statsrådet har åsidosatt lagen i ett annat hänseende. Jag upprepar att lagen säger ifrån, att repetitionsövningar skola anordnas vid vissa angivna tidpunkter. Det betyder att statsrådet är skyldig att sörja för att landets unga män inom den tid, då de äro skyldiga att undergå repetitionsövningar, verkligen inkallas till sådana och att övningarna komma till stånd.

Herr statsrådet har i en riksdagsdebatt antytt — han har följt litet olika linjer — att han ansåg att ett uttryck i lagen, att värnpliktiga äro skyldiga att tjänstgöra »på sätt Konungen förordnar», skulle innebära att han hade rätt att inställa övningarna. I ett annat sammanhang har den meningen skymtat, att statsrådets befogenhet att »bevilja

anstånd» också skulle innebära att statsrådet hade rätt att helt och hållet inställa övningarna. Båda dessa meningar äro ju felaktiga, och statsrådets egen praxis styrker den mening, som är den obetingat riktiga: då lagen säger att de värnpliktiga äro skyldiga att vid en viss tid genomgå övningar, skola dessa övningar också hållas. Herr statsrådet handlade själv i överensstämmelse med denna tolkning när det gällde nedsättning av tiden för den första tjänstgöringen i fjol. Då beslutade han inte på egen hand, utan han vände sig till riksdagen med en proposition om saken. Även vid flerfaldiga tillfällen tidigare, då det har varit fråga om inställande av repetitionsövningar eller andra övningar, har det gått till på det viset, att en proposition har framlagts för riksdagen, som då har antagit en förordning. Därmed har allt varit i sin ordning.

Herr statsrådet sitter nu med ett argument gentemot mig som det återstår mig att bemöta, nämligen det argumentet, att riksdagen i själva verket har varit med om den här saken. Riksdagen har godkänt den. Hur har då det gått till, då lagen inte har ändrats? Jo, på det viset, menar statsrådet, att han i statsverkspropositionen år 1948 har nämnt någonting om att han tänkte sig att repetitionsövningarna skulle inställas, ett uttalande som icke har blivit föremål för någon anmärkning från utskottets eller riksdagens sida.

Herr statsråd! Skulle vi inte kunna försöka komma in på den bogen, att, då riksdagen skall träffa betydelsefulla avgöranden, detta göres i den formen, att Kungl. Maj:t av riksdagen i vederbörlig ordning äskar ett beslut? Kunna vi inte äntligen komma ifrån denna fördärvliga metod som innebär att det någonstans, insmusslat i ett statsrådsprotokoll, står något av statsrådet gjort uttalande, som sedermera tilläggs den betydelsen, om riksdagen då inte reagerar emot det, att det hela är godkänt och allting bra. Det går inte för oss riksdagsmän att klara vårt arbete på ett sådant sätt. Vi kunna inte sitta och läsa alla propositioner, vi kunna inte följa med allting,

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

som är smusslat in i propositionerna och som sedan utskotten gå tiggande förbi, och sedan anse det antaget av riksdagen.

Detta i princip.

Sedan skall jag taga det litet lugnare och medge, att just den här saken i någon mån blev observerad i riksdagen. Men jag har en sak att lägga till. Jag minns inte hur jag resonerade själv, då jag såg de här sakerna — det är nu ett år sedan, och mitt minne sviker mig — men hade jag sett ett sådant uttalande av statsrådet i statsverkspropositionen och hade jag observerat att det lämnats utan anmärkning, ja, då skulle jag naturligtvis ha resonerat som så: Detta meddelar herr statsrådet i ett statsregleringsärende. Det är alldeles självklart att statsrådet antingen har sett efter i lagen — vilket jag inte hann göra då vi behandlade saken — att hans avsikter kunna förverkligas utan att man bryter mot värnpliktslagens regler, eller också avser han att litet senare under riksdagen komma med en proposition om den ändring av värnpliktslagen som är nödvändig. Jag vägrar således bestämt att erkänna, att jag såsom riksdagsman har varit med att på något vis taga ståndpunkt i denna fråga.

Herr talman! Min översikt är slut. Jag har i likhet med de övriga reservanterna inom konstitutionsutskottet inte gjort anspråk på att få fram några märkliga, nya, okända drag i regeringens protokoll, men vi tro oss om att med dessa visserligen lösryckta ärenden ha givit några illustrationer, som inte äro utan betydelse, till de allmänna tendenserna i regeringens politik för närvarande.

Herr **KARLSSON, GOTTFRID**: Herr talman! Min ärade vän herr Herlitz har nu i sin inledning till debatten om konstitutionsutskottets dechargememorial dels beklagat den gamla praxis, som han hoppades till sist ändå skulle brytas, att statsråden inte bruka taga upp till bemötande sådant som reservanterna ha gjort anmärkning emot, och dels gjort gällande, att de inom majoriteten, som inte ha velat vara med om de anmärk-

ningsyrkanden som ha framförts, i utskottet — det har ju för övrigt framförts många flera sådana yrkanden än som finnas reservationsvis upptagna i memorialet — ha ansett att regeringens ställning skulle vara så svag, så labil, att den inte skulle tåla en kritik från utskottets sida. I det sammanhanget yttrade herr Herlitz, att det måste vara folkrepresentationens oförytterliga rättighet att frambara kritik emot regeringens och dess verksamhet.

Nej, herr Herlitz, det är inte alls på det sättet, att vi ha ansett att regeringens ställning varit så labil, så osäker, att vi på grund därav inte skulle ha ansett oss böra ansluta oss till något av de anmärkningsyrkanden, som från de olika reservanternas sida ha framförts under behandlingen av dechargen i utskottet under detta år. Vi ha tvärtom varit av den uppfattningen, då vi ha utfört detta arbete — vilket inom parentes sagt är ett synnerligen intensivt arbete, som det ligger mycken möda bakom, fastän det inte ser mycket ut när memorialet lägges fram inför kamrarna — att de anmärkningar, som reservanterna i olika avseenden ha velat framföra mot olika statsråd, inte ha varit befogade och att det inte har varit på det sättet, att vederbörande statsråd inte har iakttagit rikets sannskyldiga nytta och därigenom gjort en anmärkning från utskottets sida berättigad.

Herr Herlitz gick in på en liten redogörelse för en del av de punkter, där herr Herlitz själv är med bland reservanterna. Han nämnde först den anmärkning, som en del reservanter ha velat rikta mot regeringen för att det inte blev en ändring i vår representation i Förenta staterna under förra året på grund av den dåvarande svenske ambassadörens sjukdom. Det förelåg emellertid ett uttalande från läkares sida, att den mycket högt aktade person, som var Sveriges ambassadör i Förenta staterna vid den tidpunkt som det gällde, hade stora utsikter att återvinna sin hälsa och kunna återupptaga sitt arbete. Och ehuru vi inte kunde underkänna det resonemang, som fördes från anmärkarnas

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

sida och som herr Herlitz nyss utvecklade, ansågo vi det vara av mycket stor betydelse för Sverige att ha en fullgod representant i det ömtåliga utrikespolitiska läge som då rådde. Vi kunde dessutom inte underlåta att göra den reflexionen, att ett ingripande av den natur som anmärkarna skulle ha önskat — alltså ett undanskjutande av en person, som hade drabbats av sjukdom men som enligt läkares utsago hade stora möjligheter att tillfriskna — rent psykologiskt hade kunnat försämra möjligheterna för vederbörande person att tillfriskna. Det är ju en välkänd erfarenhet, att det kan bli svårt för en sjuk person att återvinna hälsa och krafter om det vidtages sådana åtgärder som reservanterna här ha ifrågasatt. Samma resonemang kunde man åberopa i fortsättningen, då ambassadör Eriksson kom hem och skulle tillträda sin tjänst i vårt grannland Danmark. Man hade hoppats och trott att ambassadör Eriksson skulle återvinna krafterna och bli arbetsduglig igen. Alla voro vi överens om att han besatt en utomordentlig arbetskapacitet, och vi inom utskottsmajoriteten ansågo det mycket förklarligt att regeringen inte ville vidtaga åtgärder, som skulle försvåra för honom att återvinna hälsa och krafter.

Herr Herlitz talade också om regeringens utnämningsspolitik. Han förklarade själv, då han anknöt sitt resonemang till reservationen rörande förordnandet av länsbostadsdirektörerna, att det yrkande som anmärkarna hade framställt var av sådan natur att det inte var möjligt för herr Herlitz att ansluta sig till det. Det sade herr Herlitz ifrån även i utskottet, och jag tror att vi alle sammans, som bildade majoriteten i det hänseendet, voro överens om att det inte fanns någon möjlighet att biträda ett yrkande, formulerat på det sätt som vederbörande anmärkare hade formulerat det. Under sådana förhållanden kunde det heller inte bli annat än en reservationsvis framförd anmärkning.

I anslutning till detta förde emellertid herr Herlitz det resonemanget, att en hel del av de utnämnda inte hade andra

meriter än förtroendeuppdrag av skilda slag inom arbetarrörelsen och att det fanns andra, som enligt den förteckning vi hade framme i utskottet hade betydligt större meriter för dessa tjänster än en del av de utnämnda hade. Jag vill gentemot detta uttalande av herr Herlitz bara göra den lilla stilla erinran, att de meriter som människor ha skaffat sig genom praktiskt arbete i olika sammanhang — i allmänhet politiskt arbete, i kommunal tjänst och i tjänst även hos arbetarrörelsen — utan tvekan kunna vara så värdefulla i de hänseenden det här gäller, att de inte så där allmänt kunna underkännas. Jag går inte in på några speciella fall i det här sammanhanget, och det gjorde inte herr Herlitz heller — helt naturligt, då han inte kunde vara med om anmärkningen — utan han förde ett mera allmän resonemang. På samma sätt vill också jag göra. Jag vill framställa den lilla erinran, att en hel rad av dem, som skulle träffas av den anmärkning som herr Herlitz talade om, ha en förtjänstfull kommunal verksamhet bakom sig.

Så talade herr Herlitz om den reservationsanmärkning som gäller den företagna skärpningen av priskontrollen. När vi diskuterade den frågan i utskottet sågo vi den mot bakgrunden av den stabiliseringspolitik, vars nödvändighet vi alla varit överens om. Om det skulle vara möjligt att vinna gehör i de allra vidaste kretsar för den lönestoppspolitik, som från regeringens sida och med godkännande från arbetarnas fackliga organisationers sida hade genomförts, så var det nödvändigt att få till stånd en sådan skärpning av priskontrollen, att man inte via priserna riskerade att riva sönder det stabiliseringsprogram, som enligt allas vår mening var nödvändigt för åstadkommande av balans i vårt lands ekonomiska liv. Enligt vårt sätt att se kan det inte göras några vägande anmärkningar emot genomförandet av den skärpning av priskontrollen, som det nu klandrade beslutet avsåg.

Herr Herlitz uppehöll sig vidare ganska utförligt vid kommunikationsministrarnas skrivelse till bankofullmäktige, vari

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

statsrådet uttalade att han ansåg det önskvärt att riksbanken beviljade ABA ett lån. Då vi i konstitutionsutskottet diskuterade denna fråga anfördes det bl. a. av reservanterna, att riksdagen ju var samlad i höstas. Det borde därför, sade man, ha varit en enkel sak för statsrådet att till riksdagen inkomma med proposition i ärendet, varigenom han hade sluppit ifrån att komma i den situation som han nu råkat i.

Jag tillät mig då i utskottet påpeka, att det redan i höstas från departementets sida förklarades att anmälan skulle göras i form av en proposition till riksdagen, så snart vissa mycket viktiga detaljundersökningar rörande bolagets ekonomiska förhållanden hade hunnit avslutas och man hade fått till stånd en noggrann inventering av bolagets tillgångar. Då det sedan visade sig omöjligt att få dessa undersökningar klara i så god tid, att proposition kunde framläggas för höstriksdagen, hade statsrådet, såsom utskottsmajoriteten bedömt saken, ingen annan möjlighet än att vänta härmed till dess att undersökningarna voro slutförda. Sedan undersökningarna ha blivit färdiga har ju också Kungl. Maj:t framlagt proposition för årets riksdag.

Den skrivelse, som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet avlät till bankofullmäktige, kan heller inte sägas ha utgjort en uppmaning till bankofullmäktige att bevilja lånet. Statsrådet uttalade visserligen önskvärdheten av att lånet beviljades, men det var icke fråga om någon som helst uppmaning. Konstitutionsutskottets majoritet har därför icke kunnat finna, att denna skrivelse kan tas som formell grund för ett yrkande om anmärkning mot statsrådet Nilsson.

Statsrådets handlingssätt måste dessutom bedömas mot bakgrunden av det faktum, att riksdagen tidigare haft frågan om statens stöd till lufttrafiken uppe, bl. a. i samband med ärendet om sammanslagning av ABA och SILA. Utskottsmajoriteten har därför, som sagt, inte ansett sig kunna biträda yrkandet om anmärkning mot statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet.

Herr Herlitz uppehöll sig till sist utöfrligt vid den reservationsvis framförda anmärkningen mot statsrådet Vougt för att, såsom reservanterna uttrycka saken, »värnpliktslagens regler åsidosatts». Jag var tyvärr av annat uppdrag förhindrad att delta i utskottets behandling av detta ärende, varför jag inte här kan ingå på något resonemang om denna punkt. Någon av mina utskottskolleger, som deltagit i ärendets behandling, kanske i stället får anledning att ta upp denna fråga.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat bemöta några av de »randanmärkningar» som herr Herlitz, såsom han själv sade, här gjorde till det memorial som ligger på kammarens bord. Det torde inte vara nödvändigt att alltför mycket ingå på detaljer. Jag har dock velat lämna dessa förklaringar till att utskottsmajoriteten icke har ansett, att de åtgärder, som vederbörande statsråd ha gjort i de ärenden, som ha föranlett reservationsanmärkningar, ha varit av den art att anmärkning bör göras enligt § 107 regeringsformen. Jag kan ju inte veta, om min ärade vän herr Herlitz får sin önskan uppfylld att få svar från parterna själva utan nödgas nöja sig med »advokaternas» argumentering. Den fortsatta debatten får väl utvisa, hur det blir därmed. Jag hoppas dock, att herr Herlitz i varje fall inte måtte vara alltför otillfredsställd med detta »advokatens» försök att förklara utskottsmajoritetens ställningstagande.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag medger att jag kände mig i någon mån desorienterad när herr Herlitz gick in på den anmärkning, som han har velat rikta beträffande mitt fögderi. Jag tyckte att han lade i dagen en hovsamhet som nästan saknade alla gränser — fatta det nu bara inte som en kritik, tycktes han vilja säga. Jag fick till att börja med nästan intrycket av ett försvarstal för kommunikationsministern då han gjorde gällande, att det i och för sig knappast kunde anses som anmärkningsvärt, att ett statsråd omtalade att han

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

tänkte föreslå Kungl. Maj:t en proposition. Nu får detta konstaterande emellertid ses mot bakgrunden av alla de molltoner som jag tidigare har hört i anledning av detta ärende. Det var kanske detta som gjorde att jag nu plötsligt tyckte mig höra något av en melodi i dur.

Jag kände mig emellertid på nytt desorienterad när herr Herlitz efter en stund ansåg sig kunna fastslå, att regeringen på grund av sin ställning borde känna ett utpräglat ansvar alldenstund den makt som stod till dess — och följaktligen också mitt — förfogande saknade alla gränser. Då kände jag inte igen mig, det måste jag uppriktigt säga.

Jag kan emellertid börja med att instämma i vad herr Herlitz först anförde: Denna fråga har i olika sammanhang ägnats stor uppmärksamhet. Den har tidigare behandlats av riksdagens revisorer. Den har gått igenom skärseiden i bankoutskottet, vars utlåtande skärskådats av riksdagen. Den har kommenterats av bankofullmäktige, och den återuppstår nu i de ärade reservanternas i konstitutionsutskottet yrkande. Det må därför vara mig tillåtet att lämna kamaren en osminkad redogörelse för de omständigheter, under vilkas tryck jag har format mitt handlande.

Aktiebolaget Aerotransport råkade, som bekant, under hösten i likviditets-svårigheter. Anledningen härtill anser jag mig i detta sammanhang inte behöva närmare gå in på. Vare nog sagt att företagets ledning ansåg en snabb kredit av tillräcklig storlek nödvändig. Det gällde att bevara rörelsefriheten för den tid, under vilken sammanslagningen av ABA och SILA skulle genomföras.

I princip skyntade då tre framgångsvägar. Utan att inbördes gradera dem nämner jag först möjligheten att söka kredit från en enskild kreditinrättning. Den andra var att i proposition till riksdagen begära en ökning av luftfartslånefonden och den tredje att söka erhålla kredit hos riksbanken. Normalt brukade ABA tillgodose sitt behov av rörelsemedel genom bankkrediter. Jag erhöll emellertid sådana informationer att det fram-

stod som icke genomförbart att anskaffa en dylik kredit på godtagbara villkor.

Följaktligen prövades propositionsvägen ingående. Det visade sig då att bedömningen av ABA:s ekonomiska ställning icke var entydig. Två olika beräkningar förelågo, som inbördes starkt divergerade. Enligt en kalkyl skulle värdet av bolagets tillgångar uppgå till 23,4 miljoner kronor, enligt en annan till 13,6 miljoner kronor. Däremellan samt över och under funnos ju också alla möjligheter. Just då pågick den opartiska värderingen av ABA:s och SILA:s tillgångar. Ett betydande statsintresse berördes därav. Avgörande för frågan, vilka belopp som behövde anvisas av riksdagen och vilken kreditvärdighet bolaget betingade, var det resultat vartill värderingsnämnden skulle komma.

Jag måste i den situationen fråga mig, om jag skulle framlägga en proposition för riksdagen och redogöra för min uppfattning om läget. Gjorde jag för optimistiska antaganden, skulle man med skäl ha kunnat anklaga mig för att ha lämnat vilseledande uppgifter. Om jag å andra sidan hade framlagt mycket försiktigt hållna beräkningar, som kanske sedan visat sig överdrivet pessimistiska, skulle detta, som var och en förstår, ha kunnat skada företaget och därmed också statens ekonomiska intressen. Det var ju värderingsnämndens uppgift att finna sanningen. En offentlig debatt om ABA:s ekonomiska förhållanden på grundval av det bristfälliga material som då förelåg skulle, som herr Gottfrid Karlsson här påpekat, icke ha gagnat saken. Därtill kom att riksdagsbehandlingen kunde ha tagit så lång tid i anspråk, att ABA:s likviditetsläge skulle ha kunnat bli kritiskt.

Nästa steg blev då att undersöka möjligheterna att erhålla kredit i riksbanken. Denna har ju, som bekant, tidigare lämnat kommersiella krediter. Jag kunde därför inte tänka mig, att en sådan hänvändelse skulle kunna tolkas som ett försök att förmå banken att eftersätta sin penningvårdande uppgift.

På anfordran överlämnades då till ban-

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

ken en PM med en redogörelse för ABA:s ekonomiska läge. Jag tillfrågades, huruvida jag vore beredd att föreslå Kungl. Maj:t att för 1949 års riksdag framlägga proposition med förslag att riksdagen måtte dels fullfölja det tidigare mellan staten och SILA träffade avtalet rörande aktieteckning i det sammanslagna bolaget, dels besluta om en sådan ökning av luftfartslånefonden, att det av riksbanken erhållna lånet kunde återbetalas. Jag informerade riksbanksledningen om att jag var beredd härtill och bekräftade sedermera detta i brev till riksbankschefen. Detta var, vilket jag ber att få understryka, så mycket lättare för mig som det redan då stod klart, att jag måste föreslå en ökning av luftfartslånefonden med större belopp än vad som eventuellt kunde behövas för återbetalning till riksbanken av en del av den tillfälliga krediten. Därmed hade jag helt enkelt förklarat, att jag var beredd att fullfölja den luftfartspolitik, för vilken riksdagen tidigare under året hade uttalat sig.

Nu säger man att jag genom mitt brev om än inte formellt så dock reellt har verkat för ett föregripande av riksdagens beslut. Hur förhåller det sig härmed? Jag skall bara erinra om vissa obestridbara fakta. Krediten till ABA var avsedd att överbrygga svårigheterna för bolaget fram till sammanslagningen. Den var en konsekvens av statsmakternas tidigare beslut rörande luftfartens organisation och finansiering. Faktiskt förhåller det sig så, att krediten kommer att återbetalas med de medel som inflyta till det nya bolaget genom aktieteckning. För statens del är denna aktieteckning en direkt följd av den överenskommelse, som träffats mellan ABA och SILA och som godkänts av statsmakterna. Därtill kan emellertid fogas, att en kredit av denna storlek låg betydligt under den av riksdagen beslutade finansieringsramen för det nya företaget. Meningsolikheterna kunde följaktligen inte komma att gälla vare sig den totala upplånings storlek eller dess användning, utan endast komma att röra sig om huruvida krediten borde ha fått den ena eller andra formen.

Herr talman! Slutsatsen, enligt mitt sätt att se saken, blir att *om* man skall tala om att riksdagen bundits, så beror detta i så fall på riksdagens eget beslut om hur svensk luftfart skall organiseras och finansieras. Jag har inte hört någon i denna församling eller annorstädes som har djärvt leka med tanken, att vi skulle ha lämnat företaget åt sitt öde! Det skulle ha kostat den svenska staten alltför mycket.

Herr Herlitz gjorde gällande, att riksdagen skulle känna sig tvingad att besluta att förstärka luftfartslånefonden just på grund av att denna kredit har beviljats. Herr Herlitz, det anser inte jag. Det är inte alls nödvändigt. Riksdagen kan mycket väl avslå propositionen om förstärkning av luftfartslånefonden eller göra ändringar i densamma, varom ju för övrigt motioner föreligga. Ett avslag gör det emellertid nödvändigt att anvisa andra former för finansieringen. Vilka dessa former skulle vara, vet jag inte, men det är ju möjligt att reservanterna kunna finna sådana. Om de emellertid kunna finna några dylika andra former för finansieringen, kan i varje fall inte tillkomsten av riksbankskrediten ha försvårat denna andra utväg och sålunda ha föregripit riksdagens möjligheter att handla efter eget gottfinnande.

Det är detta som för mitt vidkommande har varit utslagsgivande när jag på sin tid, då jag fattade mitt beslut, mycket ingående prövade, huruvida jag här skulle göra mig skyldig till något som kunde anses föregripande för den svenska riksdagen.

Herr BJÖRCK: Herr talman! Jag har anslutit mig till några av de reservationsvis framförda anmärkningarna och skall tillåta mig att med några ord beröra tvenne av dem.

Den ena av de anmärkningar, som jag här vill ta upp, gäller krediten till ABA, varöver vi nu ha fått en utförlig och intressant redogörelse av statsrådet Nilsson.

Mitt ställningstagande i denna fråga grundas på det faktum, att riksbanken

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

enligt § 72 regeringsformen står under riksdagens garanti. Riksdagen skall med andra ord garantera, att riksbanken skötes så, att dess soliditet är oomtvistlig och dess affärer utan anmärkning. Riksbanken är ju också enligt gammalt talesätt »Riksens Ständers Bank», som riksdagen givetvis på alla sätt bör värda sig om. Denna garanti förpliktar, såvitt jag förstår, riksdagen att tillse, att riksbanken inte ger sig in på några affärer som kunna rubriceras som riskfyllda eller tvivelaktiga. Att bevilja en kredit på 15 miljoner kronor till ett bolag med så dålig ekonomi som ABA måste emellertid betraktas som en icke tillräddlig affär. Regeringen borde i varje fall först ha inhämtat riksdagens godkännande av lånet. Med tanke på att riksdagen var samlad i höstas torde det heller inte ha behövt medföra alltför stort besvär för Kungl. Maj:t att i vederbörlig ordning då ha avlåtit en proposition till riksdagen om krediten till ABA.

Härtill kommer att enligt § 111 regeringsformen »få ej fullmäktige i riksbanken mottaga befallningar utan av riksdagen allena». Visserligen kan det, såsom herr statsrådet gjorde, sägas att det aldrig har varit fråga om en *befallning* till riksbanken, men i sin skrivelse till bankofullmäktige uttalade dock statsrådet att det var *angeläget* att krediten beviljades. Statsrådets skrivelse har givetvis av riksbanksfullmäktige uppfattats om icke som en befallning, så dock som ett yrkande att krediten borde beviljas. Man får inte förväna sig över om riksdagen här anser sig satt i efterhand. Riksdagens revisorer ha också ansett det inträffade vara ganska anmärkningsvärt. Framför allt anmärker man på att den promemoria angående ABA:s ekonomiska ställning, som tillställdes riksbanksfullmäktige, inte finns bifogad protokollet från det sammanträde då beslutet fattades.

Den andra reservationsanmärkning som jag, herr talman, här vill beröra gäller en betydligt mindre fråga, som dock har stor principiell betydelse, varför jag här med några ord her att få kommentera mitt ställningstagande.

Det gäller en affär med import av avelsfår från Storbritannien som väckte stor uppmärksamhet i pressen under 1947 och 1948. Svenska fåravelsföreningen inköpte, efter vederbörligt tillstånd, år 1947 i juli månad 24 avelsfår från England. De befunnos emellertid vid undersökning i Sverige vara behäftade med smittsam sjukdom, varför de efter att i fem månader ha hållits i karantän i Göteborg måste nedslaktas. Svenska fåravelsföreningen anhöll då i skrivelse den 17 januari 1948 hos Kungl. Maj:t om ersättning för lidna förluster, som uppgingo till 31 810 kronor. Ärendet remitterades till statskontoret och veterinärstyrelsen, som båda under återopande av att ett bifall till föreningens framställning skulle medföra betänkliga konsekvenser avstyrkte att ersättning skulle lämnas av statsmedel. Kungl. Maj:t biföll emellertid, trots dessa avstyrkanden, Svenska fåravelsföreningens begäran i så måtto, att föreningen tillerkändes 13 000 kronor såsom bidrag till täckande av sin förlust. Föreningen hade redan tidigare erhållit över 12 000 kronor från kreatursförsäkringsbolaget, som dock icke ansåg sig skyldigt att bevilja ytterligare ersättning.

Veterinärstyrelsen konstaterade i sitt yttrande, efter att ha utrett hur saken ligger till, att Svenska fåravelsföreningen själv måste anses bära skulden till den iråkade situationen. När det gäller import från utlandet av vad slag det vara må, måste vederbörande importör alltid tillse, att det i köpeavtalet införes bestämmelser om att varan skall levereras oskadad och i fullgott skick. På samma sätt måste, när det gäller djur, i köpeavtalet stipuleras, att djuren skola levereras fullt friska och att säljaren i annat fall får stå risken. Fåravelsföreningen har tydligen förbisett att trygga sig genom en dylik bestämmelse i köpeavtalet. I annat fall hade ju säljaren i England fått stå risken, då han sålde djur som på grund av sjukdom inte kunde införas i Sverige utan som måste nedslaktas efter att ha hållits i karantän under fem månader. I slutet av 1948 beslöt emellertid, som sagt, Kungl. Maj:t

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

att ersättning av statsmedel skulle utgå till föreningen.

Både statskontoret och veterinärstyrelsen ha anfört, att det kan medföra betänkliga konsekvenser att på detta sätt bevilja bidrag av statsmedel. Jag ansluter mig helt till denna tankegång och finner det särskilt anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t beviljat detta bidrag trots att vederbörande på området sakkunniga myndigheter bestämt avstyrkt.

Herr **ELMGREN**: Herr talman! Herr Herlitz började sitt anförande mycket vackert och poetiskt med att säga, att under utskottsarbetets gång hade för dem, som ville ställa anmärkningar, hoppets stjärna då och då glimtat fram från en, som man får förmoda, mycket molnhöljd himmel.

Tillåt mig att med anknytning till en ännu mer kvalificerad poet än herr Herlitz säga, att det bara har varit fråga om några »små, små glimtar ur molnens reva». Utskottsmajoriteten har inte på något sätt funnit regeringens ställning prekär. Inte heller har regeringsadvokaternas skicklighet, såsom herr Herlitz antydde, varit så stor att de lyckats hålla sina partikamrater i styr. Det var emellertid mycket vackert sagt av herr Herlitz, detta om advokaterna, och det var inte utan att det hos mig tändes en hoppets stjärna att man efter detta uttalande kanske t. o. m. skulle kunna vinna inträde i ett sällskap, omgärdat med så stränga bestämmelser som Sveriges Advokatsamfund.

Vad som har gjort att dechargememorialet i år har blivit så magert är något helt annat, och »advokaterna» kunna försäkra, att de ha haft mycket gott samvete i fråga om sitt ställningstagande i de olika frågorna. Vi ha nämligen vår granskning av statsrådsprotokollen i år inte kunnat finna något, som är av den arten att det enligt vår mening bör föranleda anmärkning.

Det är egentligen bara tre frågor som jag tycker att man har behövt diskutera. Det skulle visserligen vara mycket muntlande att ta upp en fåravelsdiskussion

med herr Björck, men jag skall inte inlåta mig därpå. Jag konstaterar, att det är tre frågor som enligt min mening här ha varit relevanta. Den ena frågan gäller det utrikespolitiska ärendet, den andra inkallelserna och den tredje krediten till ABA.

Eftersom frågan om inställandet av repetitionsövningarna från utskottsmajoritetens sida inte är berörd tidigare i dag, vill jag med några ord motivera utskottets ståndpunkt i den frågan. Jag kan då medge, att man givetvis ur formell synpunkt kan diskutera inställandet av dessa övningar. Vad som skett är väl egentligen att utan begäran av de värnpliktiga generella anstånd meddelats, varvid förutsatts att de i värnpliktslagen angivna tidsfristerna för övningarnas fullgörande i motsvarande mån förskjutits. Bestämmelserna om anstånd i 30 § torde härvid ha tillämpats. Reservanterna ha nu gjort gällande, att denna bestämmelse endast avser individuella anstånd och vidare att tidsfristerna icke genom sådana anstånd kunna förlängas. Som herr Herlitz redan påpekat har frågan upptagits till behandling i proposition nr 194 till årets riksdag, där tolkningsfrågan angivits såsom i viss grad tveksam.

Frågan om begränsning av repetitions- och efterutbildningsövningar upptogs första gången till övervägande inom regeringen på våren 1947 i samband med de penningpolitiska problemens behandling. I det program, som den 12 juni 1947 offentliggjordes av regeringen och som närmare diskuterades i riksdagens kamrar den 28 och 30 juni, angavs att försvarskostnaderna skulle nedbringas bl. a. genom begränsningar i repetitions- och efterutbildningsövningarna. Det förutsattes att Kungl. Maj:t genom begränsning av dispositionsrätten till de av riksdagen för budgetåret 1947/48 anvisade anslagen skulle genomdriva de utgiftsminskningar som man avsåg att vinna. Mot regeringens program i denna del anfördes i riksdagen inga erinringar.

I statsverkspropositionen till 1948 års riksdag berördes frågan såvitt avsåg budgetåret 1948/49. Försvarsministern

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

anförde därvid, att man med hänsyn främst till det ansträngda arbetsmarknadsläget räknade med att repetitions- och efterutbildningsövningar av större omfattning icke skulle anordnas under budgetåret. Saken poängterades sedermera ytterligare i proposition nr 208 till 1948 års riksdag, där Kungl. Maj:t utverkade riksdagens bemyndigande att överskrida vissa anslag, om övningarna skulle bli av större omfattning. Ett motsvarande uttalande återfinnes i 1949 års statsverksproposition.

Det förhåller sig alltså ingalunda så som herr Herlitz säger, att regeringen genom ett »insmugglat» yttrande fått riksdagen att formellt ta ståndpunkt, utan här har förelegat det ena uttalandet efter det andra. Låt mig kvittera herr Herlitz' uttalande om de skickliga regeringsadvokaterna med att säga, att med så skickliga granskare av regeringens politik, som vi ha i den svenska riksdagen, borde man ha observerat detta och kunnat anmäla en avvikande mening i saken, om man haft en sådan avvikande mening. När då detta inte skett, har utskottsmajoriteten inte på rent formella grunder, fastän det på vissa punkter funnits en viss tveksamhet, kunnat ansluta sig till en anmärkning.

Den utrikespolitiska frågan behöver jag inte gå in på, eftersom herr Gottfrid Karlsson redan berört den.

Beträffande ABA må jag väl vara befriad från att diskutera den saken, när herr Herlitz äntligen har blivit bönhörd och fått träda i direkt diskussion med den berörda parten. Låt mig bara säga att vi från utskottsmajoritetens sida bestämt hävda, att formellt inte något oriktigt har blivit begånget, och det har heller inte reservanternas ansett. Ej heller i sakfrågan finnes anledning till anmärkning. Det uttalande, som statsrådet har gjort till riksbanksfullmäktige, kan nämligen enligt vår mening icke betecknas som någon påtryckning.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Med anledning av det uttalande, som gjordes av herr Gottfrid Karlsson i hans

försvar beträffande det anmärkningsyrkande som rör tillsättandet av de nya länsbostadsdirektörerna, ber jag att få säga några ord.

Herr Gottfrid Karlsson ansåg att den form, i vilken hemställan om anmärkning hade gjorts i utskottet, omöjliggjorde för honom eller majoriteten att ansluta sig till anmärkningsyrkandet. Då jag var den som i utskottet framställde anmärkningsyrkandet, anser jag mig skyldig att här lämna en liten förklaring över min ståndpunkt i denna fråga.

De förutvarande egnahemsnämnderna skötte ju på sin tid en del arbeten lydande under socialdepartementet, bland annat hela bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden. Därjämte hade de hand om all bostadslänegivning, och det är bland annat denna verksamhet, som de nya länsbostadsnämnderna skola övertaga; större delen av länsbostadsnämndernas verksamhet kommer att bestå i sysslande med dessa ting. När egnahemsnämnderna upphörde med sin verksamhet anställdes hälften av deras chefstjänstemän i de nya lantbruksnämnderna. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ansåg emellertid, att han ville pröva även andra kategorier av jordbrukstjänstemän på dessa poster, bland annat lantmätare. En del av egnahemsnämndernas chefstjänstemän blevo på så sätt lediga.

Vid en uppvaktning i jordbruksdepartementet, som då gjordes, sades det att man meddelat socialdepartementet att det fanns lämpliga chefer för de nya länsbostadsnämnderna. Även riksdagen har på denna punkt sagt sitt ord, fast det var ett magert uttalande, det må medges. Det skedde vid behandlingen av propositionen nr 149 till fjolårets riksdag, däri statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anhöll att de egnahemsdirektörer och förutvarande chefstjänstemän i egnahemsnämnderna, som inte kommo att utnyttjas i de nya lantbruksnämnderna eller erhöilo tjänst i högre lönegrad inom den bostadspolitiska organisationen, skulle uppföras på övergångsstat. I den kungörelse vari dessa befattningar ledigförklarades står det

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

också tydligt på följande sätt: »Under villkor av riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 218 till 1948 års riksdag ledigförklaras följande tjänster i de nya länsbostadsnämnderna, i den mån dessa tjänster icke komma att utan ansökan besättas med eller uppehållas av nuvarande personal inom egnahemsorganisationen: 15 befattningar såsom länsbostadsdirektör i lönegrad Cg 29 eller 31.»

Nu ha 20 dylika länsbostadsdirektörstjänster tillsatts under 1948, och därvid har endast en enda av de f. d. egnahemsdirektörerna kommit i åtanke, nämligen den i Gotlands län. Fem andra f. d. egnahemsdirektörer ha sökt länsbostadsdirektörstjänster — trots att kungörelsen skulle kunna ge anledning att tro att de inte ens skulle behöva söka, utan att de skulle bli överflyttade direkt — men dessa personer ha icke kunnat komma i fråga.

Vad jag anser vara mest anmärkningsvärt är att regeringen vid tillsättandet av dessa tjänster inte har tagit hänsyn till de förutvarande egnahemsdirektörernas sakkunskap och mångåriga erfarenhet av samarbete med kommunernas hälsovårdsnämnder och med den statliga verksamheten, något som i kungörelsen anges såsom varande det första kravet på de sökande. »Erfarenhet av statlig och kommunal förvaltning», står det i kungörelsen. Dessa f. d. egnahemsdirektörer ha väl om några erfarenhet av både statlig och kommunal förvaltning. De ha utan någon anmärkning utövat sina tjänster, somliga av dem under åtta år. Det måste då kännas hårt för dem att bli förbigångna, när de ansett att de bakom sig borde ha haft både riksdagen och Kungl. Maj:t, som ju uttalat att i den mån egnahemsdirektörerna inte kommo att utnyttjas i de nya lantbruksnämnderna skulle de erhålla chefstjänster i de nya länsbostadsnämnderna.

Så har alltså inte skett. Socialdepartementet ansåg sig på den punkten inte ha någon förpliktelse emot jordbruksdepartementet. Jag anser det även anmärkningsvärt att det inte råder något

samarbete mellan de olika grenarna av Kungl. Maj:ts kansli. Vid uppvaktningen erforo vi, att något sådant samarbete inte förekommit i denna sak. Man anser sig inom ett departement inte ha någon skyldighet gentemot de tjänstemän inom ett annat departement, som bli lediga. De förutvarande egnahemsdirektörerna ha dock i viss mån tjänat även under socialdepartementet. De ha nämligen dit haft redovisningsskyldighet för de förbrukade medel, som riksdagen anvisat för bostadsförbättringsändamål på landsbygden.

Det är, herr talman, det som jag nu påtalat som jag anser vara huvudanmärkningen. Jag ville inte i utskottet utpeka den ene eller den andre av de tillsatta tjänstemännen som undermålig. Jag anser emellertid att så gott som samtliga av de tillsatta äro underlägsna de f. d. tjänstemännen, vilka ha en så mångårig erfarenhet att det knappast är möjligt för utomstående att ha motsvarande meriter och kunna konkurrera. Denna ståndpunkt har inte kunnat delas av herr Herlitz och naturligtvis inte heller av regeringspartiets medlemmar — hur jag än framställt mitt yrkande är jag övertygad om att jag inte kunnat få vare sig herr Gottfrid Karlsson eller någon av hans meningsfränder att gå med på det. Jag fastslår emellertid att nästan samtliga av de nyutnämnda länsbostadsdirektörerna måste anses underlägsna de tidigare chefstjänstemännen i egnahemsnämnderna. Jag vill inte här nämna några namn, ty de kunna ju i och för sig vara duktiga och bra personer, men faktum är att de i jämförelse med de f. d. egnahemsdirektörerna inte ha några formella meriter.

Om man skall se till grundlagens ordalydelse, som säger att allenast förtjänst och skicklighet skall vara avgörande för Kungl. Maj:ts utnämningar och att avseende inte skall fästas vid börd, måste man konstatera att detta grundlagsbud inte här har blivit iakttaget. Det sätt på vilket Kungl. Maj:t tillsätter statstjänster är ändå i vårt demokratiska samhälle en betydelsefull fråga. När man granskar statsrådsproto-

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

kollen häpnar man över i hur stor utsträckning utnämningssärenden upppta Kungl. Maj:ts arbete. Man förstår varför våra grundlagsstiftare ha lagt så stor vikt vid att Kungl. Maj:t iaktar den enkla regel, som jag nyss omnämnde. Man måste därför påtala ett så flagrant utslag av självsvald från Kungl. Maj:ts sida, som kommit till synes i detta fall. Jag vill, som sagt, inte peka ut någon särskild av de tillsatta tjänstemännen, men jag fastslår att Kungl. Maj:t begått en orättvisa mot de förutvarande tjänstemännen i de tidigare egnahemsnämnderna, då man vid tillsättandet av posterna inom länsbostadsnämnderna valt i detta fall mindre erfarna och formellt mindre meriterade sökande. Regeringen har därigenom brutit mot grundlagens ord.

Den första tanke som slog mig, när jag läste förteckningen över de 20 utnämnda länsbostadsdirektörerna, var att vi i detta land skulle behöva en grundlagsändring. Vi behöva ur grundlagen få bort det gamla ordet »börd», vilket inte längre har någon praktisk eller faktisk betydelse. Det bör i stället heta, att Kungl. Maj:t skall vid tjänsters tillsättande allenast taga hänsyn till förtjänst och skicklighet och inte till partipolitisk hemvist!

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag tillåter mig att börja med att understryka den synpunkten, som herr Herlitz har framhållit, nämligen det otillfredsställande i att man i kamrarna inte har brukat få svar från statsrådsbänken på de anmärkningar i dechargememorialet, som framförts från en minoritet. Det förefaller mig så mycket mer otillfredsställande och otidsenligt att denna praxis fått upprätthållas så länge, som vi på ett annat område av vårt riksdagsarbete tillämpa en annan praxis. Jag tänker på behandlingen av dechargen för riksbanken. Där bruka vi alla vara fullständigt eniga om att bevilja riksbanksfullmäktige formell decharge, men ändå ha vi ansett oss oförhindrade att göra vissa anmärkningar. Vanligtvis ha dessa framförts reservationsvis, och då har man

inte i debatterna om dessa anmärkningar ansett sig förhindrad att besvara dem, vare sig nu svaromålen kommit från de ledamöter av riksdagen, som också äro fullmäktige i riksbanken, eller från regeringen, i den mån dessa debatter kommit att utsträcka sig till den allmänna politiken.

Det synes mig som om man här kommit in på en mycket sund och riktig praxis, och det förefaller mig oegentligt, att man skulle upprätthålla en sträng återhållsamhet från regeringens sida vid den allmänna dechargedebatten. Det måste vara berikande för vårt parlamentariska liv, såsom herr Herlitz redan strukit under, att man kan ta upp till verklig debatt i kamrarna även de anmärkningar, som inte omfattas av majoriteten i utskottet. Jag ber därför att med stor tillfredsställelse få konstatera, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i dag har ingått i svaromål på de anmärkningar, som herr Herlitz riktat mot honom, och att han gjort det på ett såvitt jag förstår mycket ingående sätt.

Jag skall här tillåta mig att närmare beröra en anmärkning, som gjorts av ett antal ledamöter i konstitutionsutskottet, nämligen den som gäller regeringens behandling av priskontrollfrågan. Denna anmärkning har kommit att riktas mot statsråden Sträng och Kock. Jag vill beröra den därför att jag har haft anledning att närmare syssla med denna fråga.

Vi inlämnade från Stockholms handelskammare den 25 februari 1948 en skrivelse till folkhushållningsministern. Denna skrivelse hade blivit avfattad efter samråd med åtta andra större näringsorganisationer här i landet och gick ut på att vi begärde överläggningar med regeringen angående riktlinjer för den fortsatta priskontrollen. Vi underströko därvid att det var angeläget, att man fick så klara normer som möjligt och att dessa publicerades, så att näringslivets män kände till efter vilka regler priskontrollen handlades. Det fanns nämligen anledning till klagomål över att priskontrollen i vissa fall hade

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

handlagts på ett mycket varierande och till synes godtyckligt sätt. Vi framhöllo också nödvändigheten av att riktlinjerna för priskontrollen utformades i anslutning till den allmänna ekonomiska politiken och inriktades på sådant sätt, att de inte skärpte bristen på varor och därmed försämrade den i och för sig otillfredsställande samhällsekonomiska balansen.

Med anledning av denna skrivelse kommo överläggningar till stånd mellan representanter för ifrågavarande organisationer och regeringen den 10 mars. Då framlade vi våra synpunkter, och det utlovades från regeringens sida att man skulle ta under övervägande och senare meddela oss på vilket sätt man lämpligen skulle kunna föra förhandlingarna i fortsättningen. Vi hörde inte någonting från regeringen under de följande månaderna, och då tiden gick allt längre, tillät jag mig att tillsammans med verkställande direktören i handelskammaren uppvakta folkhushållningsministern i början av juni för att framhålla, att vi ansågo det angeläget att förhandlingarna snarast måtte komma i gång. Vi fingo meddelande om att man inom regeringen just då övervägde frågan om riktlinjer för den fortsatta priskontrollen.

Kort tid efter tog finansministern kontakt med ett stort antal av de större näringsorganisationerna och hemställde hos dem, att de skulle utfärda en appell till sina medlemmar om en stark återhållsamhet från näringslivets sida i fråga om krav på prisjusteringar, detta med hänsyn till angelägenheten av att kunna bevara lönestoppet. Samtliga de organisationer som finansministern vände sig till ställde sig hans önskemål till efterrettelse. Paroller av mycket enträgen natur utfärdades till organisationernas medlemmar. Detta skedde under senare hälften av juni månad. Jag vågar också säga, att näringslivet ställde sig mycket lojalt till den gjorda uppmaningen.

Den 10 juli fingo vi meddelande till handelskammaren att man inom folkhushållningsdepartementet hade utarbetat nya direktiv — det var de direktiv som

sedermånga utfärdades — och vi fingo meddelande om att tillfälle var berett för oss att yttra oss över dem den 20 juli. Vi framhöllo svårigheterna att samla representanter för näringslivet vid denna tidpunkt, men vi gjorde vad vi kunde, och överläggningar ägde rum, vid vilka finansministern satt som ordförande och statsråden Sträng och Kock voro närvarande.

Vi framförde då våra mycket allvarliga betänkligheter mot de nya direktiven. Dessa voro, som framgår av handlingarna, av utomordentligt vittgående natur och inneburo mycket kraftiga skärpningar. Vi framhöllo såsom vår önskan att närmare få granska direktiven och sedan framföra våra synpunkter och begärde för den skull att överläggningarna skulle ajourneras till en senare tidpunkt. Därvid underströks ånyo vikten av att dessa nya direktiv sattes i samband med den övriga ekonomiska politiken, och vi kunde därvid åberopa oss på vad promemorians egna författare hade att säga, i det de mycket starkt underströko, att skulle denna skärpning av priskontrollen verkligen kunna medföra den önskvärda effekten, så borde man se till att samtidigt vidtoges omfattande åtgärder för att åstadkomma en minskning av köpkraften.

Man förklarade från regeringens sida att det var angeläget att få ut nya direktiv, men man lovade att våra synpunkter skulle tagas under förnyat övervägande inom regeringen. Med det beskedet fingo vi låta oss nöja, men vi fingo naturligtvis då det mycket bestämda intrycket, att regeringen verkligen skulle överväga vad som framförts och återkomma med förnyade förhandlingar.

Vi blevo därför utomordentligt illa berörda, när regeringen redan påföljande dag utfärdade de nya direktiven. Vi ha svårt att förstå, hur regeringen egentligen kan ha realiserat sitt löfte att ta saken under förnyat övervägande. Någon allmän beredning torde, såvitt jag har kunnat inhämta, inte ha hållits. Den överläggning, som man utlovade, måste ha bestått i att finansministern och de övriga närvarande statsråden hade en

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

överläggning, vilket knappast motsvarade vad som ställts i utsikt.

Här har nu sagts i debatten av herr Karlsson, att denna åtgärd från regeringens sida var nödvändig, därför att det var så angeläget att upprätthålla lönestoppet. Jag vill då påpeka att varken herr Karlsson eller regeringsledamöterna vid dessa överläggningar kunnat peka på några fakta som gävo vid handen att lönestoppet verkligen var i fara. Vi hade ju tvärtom alldeles nyligen utfärdat vår appell, som jag vågar säga hade vunnit gehör från näringslivets sida. Man måste då fråga sig: Vad skulle denna appell om återhållsamhet i juni tjäna till, om man sedan skulle komma med dessa mycket skärpta direktiv i juli? Vi kunna från näringslivets sida inte heller undgå att känna oss besvikna över att regeringen inleder underhandlingar med näringslivet om en sådan appell och samtidigt håller på med utarbetande av förslag om skärpta direktiv. Den promemoria, som innehåller förslaget om de skärpta direktiven, var färdig redan den 10 juli och fanns sålunda tillgänglig för regeringen, när finansministern förde sina förhandlingar med organisationerna under juni månad utan att de underrättades.

Regeringen har här i hög grad nonchalerat näringslivets önskemål och synpunkter. Man får en känsla att regeringens beredvillighet till förhandlingar med näringslivet är stor, när regeringen tror att den kan för sina synpunkter vinna någonting, men att den är liten — om den över huvud taget finns — när det gäller att tillgodose näringslivets önskemål och intressen. Jag tycker att detta är så mycket mera beklagligt som näringslivet verkligen både i denna fråga och andra frågor bemödat sig om att inta en lojal ståndpunkt gentemot regeringen, då fråga varit om samarbete.

I direktiven säges, att priskontrollnämnden skall upprätthålla en »god och intim» kontakt med näringslivet och dess organ. Jag måste säga, att om priskontrollnämnden skall följa regeringens exempel i fråga om att upprätthålla kon-

takt, så blir det samarbetet sannerligen mycket litet värt.

Jag vill, herr talman, till sist framhålla att regeringens sätt att handlägga denna fråga vittnar om en beklaglig nonchalans, som måste verka mycket nedslående på näringslivets män och som jag tror också är till men på lång sikt för det allmänna. Jag kan, herr talman, inte värja mig för intrycket, att det sätt varpå regeringen handlagt denna fråga har en obehaglig bismak av diktaturfasoner.

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Eftersom jag har haft förmånen att under de snart fyra år, som jag har varit chef för försvarsdepartementet, slippa att bli föremål för någon uppmärksamhet från konstitutionsutskottets sida eller från medlemmar av detta grundlagsvårdande utskott i fråga om mina ämbetsåtgärder eller eventuella underlåtenhetssynder, har jag inte hunnit lägga mig till med vare sig någon princip eller någon praxis, när det gäller att svara på frågor, som framställas i anledning av anmärkningsyrkanden, vilka icke samlat majoritet inom utskottet. Jag följer emellertid så mycket hellre min kollega kommunikationsministerns exempel, som jag anser, att om ett statsråd kan ge någon belysning åt en fråga utöver vad som redan har framkommit i debatten, om han kan anföra ett personligt motiv eller ge någon förklaring från sin synpunkt om vad som har förevarit, så bör han göra detta.

Jag har nu haft tillfälle att inför denna kammare tala om inställandet av repetitions- och efterutbildningsövningarna efter kriget så pass många gånger — jag tror väl ett halvt dussin gånger — att jag skall akta mig för att röra vid denna fråga ånyo annat än ytterst kort. Jag vill då erinra om att vi började med repetitions- och efterutbildningsövningar efter kriget i den ordning som värnpliktslagen föreskriver, vilket ute i landet framkallade ganska mycket buller, och, väl icke i denna kammare

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

men i andra kammaren, en interpellation, vari man med största otålighet ställde den frågan, hur Kungl. Maj:t kunde lägga på det svenska folket så pass dryga bördor som dessa övningar inneburo. Det var på hösten 1946, och jag var då inte för min del av den mening att vi borde rucka på den ordning, som är angiven i värnpliktslagen. Såsom jag tidigare har angivit blev jag emellertid, när vi kommo in på 1947, övertygad om nödvändigheten att taga hänsyn till vårt ekonomiska läge. Jag blev samtidigt på det klara med att den dittills tillämpade ordningen för utförande av repetitions- och efterutbildningsövningar borde bli föremål för översyn. På våren 1947 anmälde regeringen för riksdagen såsom ett led i sitt program för en ekonomisk åtstramning, att repetitions- och efterutbildningsövningarna skulle minskas. Detta påtalades icke från riksdagens sida. Vid debatten i kamrarna i juni 1947 berördes över huvud taget icke inställandet av repetitions- och efterutbildningsövningarna. Året därpå anmälde jag i statsverkspropositionen, såsom redan nämnts av herr Herlitz, att regeringen icke ansåg sig böra för år 1948 inkalla värnpliktiga till repetitions- och efterutbildningsövningar i nämnvärd omfattning, och icke heller detta påtalades i riksdagen.

Nu anser herr Herlitz att det inte har varit tillfredsställande att man på detta sätt bekantgjort regeringens ståndpunkt för riksdagen. Vilka vägar ha då stått Kungl. Maj:t till buds? Jo, man hade uppenbarligen kunnat antingen föreslå en omarbetning av värnpliktslagen eller också i en särskild proposition begära en fullmakt av riksdagen att handla såsom regeringen hade för avsikt att handla.

Jag skall dröja en liten smula vid den första möjligheten. Allt sedan jag i augusti 1945 började att syssla med tillämpningen av värnpliktslagen, vilket ju en departementschef dagligen måste göra i anslutning till de ärenden som avgöras i kommandoväg, har jag fått den uppfattningen, att värnpliktslagen är för hårt skriven. Det finns vissa be-

stämmelser i den nuvarande värnpliktslagen, som man icke kan tillämpa eller som man i varje fall måste försöka att komma förbi — jag tror att man understundom inte kan undgå att komma i konflikt med lagen. Det finns t. ex. en bestämmelse, som säger, att en värnpliktig icke får påbörja sin tjänstgöring senare än under det år, då han fyller 24 år. För närvarande ha vi det förhållandet, att ett mycket stort antal värnpliktiga begära anstånd på grund av sociala, ekonomiska förhållanden, som äro mycket övertygande. När jag handlägger värnpliktsärendena, är jag förvånad över hur ofta det t. ex. förekommer, att det sitter relativt unga jordbrukare, som bruka sin jord fjärran från en bygd utan möjlighet att få hjälp, ifall de själva måste lämna sitt jordbruk. Det finns nästan icke någon möjlighet att lösa arbetskraftsproblemet för dem. Då måste man det första året ge dem anstånd till dess de bli 22 år. Sedan kan man utsträcka detta till dess de bli 23, men sedan står man alltså inför tvånget enligt värnpliktslagen att kalla in dem det år de fylla 24 år, med risk att deras jordbruk gå över styr. Sådana fall äro icke sällsynta. Jag skulle kunna säga att det tyvärr icke varit möjligt för mig att undvika att i vissa avseenden komma i konflikt med denna paragraf, vilket grundlagsväktarna inom konstitutionsutskottet icke ha uppmärksammat. Jag har alltså här gjort en syndabekännelse, som kan sätta den ivrige grundlagsväktaren på spåret.

Jag har emellertid sagt mig, att om jag skulle vilja ta upp frågan om en omarbetning av värnpliktslagen, är det så många punkter, där den för närvarande är för hårt skriven, att jag ännu icke har möjlighet att med ledning av erfarenheterna från tiden efter krigsåren överblicka alla de punkter, där en omarbetning bör ske. Jag har också sagt mig att det vore skäligt att vänta med en omarbetning, till dess vi fått de frågor beträffande värnplikten genomarbetade, som värnpliktskommittén sysslar med. Det har alltså funnits starka skäl att icke nu ta upp frågan om en

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

omarbetning av värnpliktslagen i dess helhet, och att komma till riksdagen med små partiella ändringar i värnpliktslagen har jag inte heller ansett vara så lämpligt.

Då har emellertid den andra vägen stått till buds, nämligen att i en särskild proposition begära av riksdagen att få åsidosätta de bestämmelser som gälla särskilt repetitions- och efterutbildningsövningar. Det är alltså den vägen, som herr Herlitz nu har anvisat mig, och jag vill ge herr Herlitz fullständigt rätt i att det naturligtvis hade varit den formellt korrekta och riktiga vägen. Jag kan därför endast tillägga, att sedan den meningen framkommit inom riksdagen att den blotta anmälan till riksdagen, som jag tidigare har gjort, icke är tillräcklig, skall jag sörja för att frågan nästa år — därest det blir nödvändigt att fortsätta med den hittillsvarande ordningen, som alltså innebär att värnpliktslagen inte i full utsträckning kan tillämpas — kommer att i den form som kan anses vara den formellt korrekteste föreläggas riksdagen.

Herr KARLSSON, GOTTFRID: Herr talman! Endast några ord i anledning av herr Bror Nilssons anförande rörande reservationen under punkt IV, som gäller länsbostadsdirektörerna.

Herr Nilsson gör först och främst gällande, att de förutvarande egnahemsdirektörerna utan ansökan borde ha placerats såsom lantbruksdirektörer eller länsbostadsdirektörer, men när så inte skett, borde de som sökte ha fått befattningarna i fråga. Det må nu vara herr Nilssons sak om han har den uppfattningen, men herr Nilsson gör gällande att han för denna sin uppfattning finner stöd i dels statsrådets uttalande och dels riksdagens ställningstagande förra året.

Vad är det då statsrådet sagt i den proposition, som herr Nilsson åberopade? Statsrådet säger: »Vad angår de ordinarie befattningshavarna inom egnahemsorganisationen uppkommer till en början frågan om särskilda övergångs-

anordningar beträffande egnahemsdirektörerna. Såsom kommittén framhållit, torde icke samtliga nuvarande ordinarie egnahemsdirektörer kunna påräkna befordran till lantbruksdirektörer. Då jag icke anslutit mig till kommitténs förslag om inrättande av förste lantbrukskonsulentbefattningar kan jag ej heller räkna med den av kommittén anvisade möjligheten att egnahemsdirektör, som ej utnämndes till lantbruksdirektör, skulle erhålla befattning som förste lantbrukskonsulent. Däremot», fortsätter statsrådet, och det är väl detta som herr Nilsson stöder sig på, »torde det kunna antagas, att någon eller några av egnahemsdirektörerna — liksom även andra befattningshavare inom egnahemsorganisationen — kunna placeras inom den bostadspolitiska organisationen.» Statsrådet säger alltså, att någon eller några av egnahemsdirektörerna kunde antagas bli placerade, men jag måste ju säga att när herr Nilsson åberopar detta statsrådsuttalande i propositionen nr 149 förra året som stöd för sin uppfattning, att egnahemsdirektörerna utan vidare borde ha placerats antingen såsom lantbruksdirektörer eller såsom länsbostadsdirektörer, är det en ytterligt smal grund som herr Nilsson bygger sin uppfattning på.

Jordbruksutskottet har i sitt utlåtande nr 27 över samma proposition på denna punkt sagt, att det icke hade något att erinra mot den uppfattning, som statsrådet gjort sig till tolk för. Inte heller utskottets uttalande utgör således något stöd för herr Nilssons uppfattning.

Jag tog inte upp detta i mitt första anförande, ty då herr Nilsson blev uppmärksamgjord på denna omständighet under behandlingen i utskottet, hade jag inte väntat mig att herr Nilsson här i kammaren med samma energi som han gjorde i utskottet skulle åberopa riksdagens ställningstagande till förmån för sin uppfattning. När herr Nilsson emellertid gjorde det, har jag velat citera för kammaren vad som skrevs i det stycket förra året.

Vad sedan angår herr Nilssons antydning om att man vid befordringar inte bara går efter vederbörandes förtjänst

Ang. reservationsvis framställda anmärkningar mot vissa statsråd.

och skicklighet utan också tar hänsyn till om de tillhöra det socialdemokratiska partiet, tycker jag inte, att den behöver föranleda något bemötande från min sida. Jag vet inte mer än i två fall var de utnämnda länsbostadsdirektörerna ha sitt politiska hemvist.

Herr HERLITZ: Herr talman! Det var ju en stor glädje för mig att finna att två av statsrådets ledamöter inte ha funnit anledning att längre följa den gamla föräldrade praxis som dömer dem till tystnad. Jag förstår att de två statsråd, som ha uppträtt i debatten, inom regeringen ansetts vara de som blivit utsatta för de mest känsliga anmärkningarna, och jag skall be att få vitsorda att enligt min mening detta är riktigt bedömt. Efter vad jag har hört av stämningarna inom olika partier i riksdagen anses nog dessa två punkter vara de viktigaste. Jag är glad att just de ha tagits upp även från statsrådsbanken.

Statsrådet Nilsson är inte kvar i kammaren, men jag känner mig ändå föranlåten att säga några ord med anledning av hans anförande. Han anförde, att då ABA nu kom i svårigheter gällde det i första hand att undersöka möjligheten att söka kredit på enskilt håll. Sådan stod inte till förfogande på godtagbara villkor, sade han. Ja, jag har studerat den här saken i en promemoria som är stämplad »hemlig», och jag känner min mun förseglad. Jag vet inte hur mycket jag har rätt att säga om detta. Vi fingo emellertid i utskottet ett rakt motsatt intryck, nämligen att det stod en enskild kreditmöjlighet till förfogande, och vilka villkor som där hade varit betänkliga förstår jag i denna stund inte. Men det kan man ju som sagt inte diskutera, liksom jag över huvud taget, herr talman, känner det litet vanskligt att diskutera dessa ekonomiska sammanhang, som i varje fall i de promemorior vi ha fått del av förefalla mycket intrasslade.

Den andra möjligheten var enligt herr statsrådet att vända sig till riksdagen. Därvidlag utvecklade han ungefär sam-

ma sorts tankegångar som herr Gottfrid Karlsson tidigare: utredningen var inte färdig, det pågick en värdering av ABA:s tillgångar, och man var inte alls på det klara med hurudant läget egentligen var. Statsrådet visste inte om han skulle uttala sig optimistiskt eller pessimistiskt, och ABA:s ställning var tydligen så ömtålig att den kunde skadas genom att man offentligt diskuterade denna sak. Ja, därom skulle jag vilja säga, att det är ett rätt betänkligt argument, då man åberopar, att man inte får tala offentligt om någonting som ändå gäller riksdagens rätt. Men vad jag framför allt har att invända mot resonemanget är detta: Man säger att saken inte var tillräckligt utredd för att framläggas för riksdagen, men den ansågs ändå tillräckligt utredd för att man skulle definitivt belasta det allmänna med de 15 miljonerna. Att saken inte var utredd kan införas som ett argument för att över huvud taget inte handla, men jag förstår inte att det kan vara ett argument för att binda det allmänna, vare sig det nu i det långa loppet sker genom riksbanken eller över riksstaten.

Sedan fördes ytterligare det resonemanget från statsrådets sida, att hans åtgärd i själva verket innebar ett fullföljande av vad riksdagen hade beslutat tidigare. Det var, som orden föllo, en konsekvens av statsmakternas tidigare beslut. Ja, jag kan inte se saken på det sättet. Jag har återigen svårt att komma in på närmare resonemang, därför att jag inte riktigt vet, hur mycket jag får tala om, men det som skedde på hösten 1948 är dock någonting annat än riksdagen tidigare beslutat om.

Jag skall inte gå mera in på den saken.

Sedan några ord med anledning av herr försvarsministerns anförande. Herr statsrådet gav intressanta upplysningar till kammaren därom att han hade funnit att värnpliktslagen i själva verket på åtskilliga punkter var mycket otillfredsställande. Den var så otillfredsställande att herr statsrådet, sympatiskt öppet, bekände att han funnit sig föranlåten att vid flera tillfällen handla i

Ang. dispositionen av Bogesunds egendom.

konflikt med lagen. Man gör den reflexionen att ett statsråd som kommer till en sådan insikt verkligen borde låta sig angeläget vara att mycket snart rätta till detta, ty det vill jag säga, att det är mycket tråkigt och ömtåligt i det långa loppet, om Sveriges folk får veta att statsrådet Vougt inkallar människor utan att ha rätt till det. Värnpliktiga kunna vara missnöjda av olika anledningar — det kan vara den dåliga maten och det kan vara subalternerna som äro kinkiga mot dem — men kommer därtill det påbrödet att man inte är riktigt säker på att statsrådet haft rätt att kalla in dem, är det än betänkligare. Böra vi inte försöka få detta ordnat ju förr dess hellre?

Vad statsrådet nu talade om hänfödde sig kanske till stor del till erfarenheter, som ligga aldeles vid sidan av vad vi diskutera här, nämligen dels det stora inställandet av övningarna 1948, dels det felaktiga inkallandet av värnpliktiga 1949. Om det senare uttalade sig statsrådet, såvitt jag förstår, inte direkt. Jag får väl antaga att han ger mig rätt i vad jag sade på den punkten. Vad den andra frågan beträffar kan jag ju också vara tillfredsställd. Herr statsrådet gick inte på samma linje som herr Elmgren. Herr Elmgren ville visa att förfaringssättet i själva verket var fullkomligt tillfredsställande — riksdagen hade ju fått veta om saken ty den hade anmälts i statsverkspropositionen. Riksdagens ledamöter skulle alltså ha blivit mycket bättre underkunniga om den här saken än jag föreställde mig. Herr Elmgren oroade mig ett ögonblick genom att säga att jag inte hade uppmärksammat en proposition, där saken hade berörts. Ja, jag kände någon liten tröst vid medvetandet om att herr Elmgren inte heller kände innehållet i denna proposition, då vi resonerade om denna sak i utskottet, utan har fått sin kunskap genom några källor nu efteråt. Jag har emellertid fått fram propositionen. Det är Kungl. Maj:ts proposition angående »vissa anslag till materielanskaffning för försvaret». Det står i sammanfattningen, att det hemställes om riksdagens med-

givande att överskrida vissa anslag vid inkallelse till beredskapsövning m. m. Ja, läser man sedan propositionen närmare, finner man verkligen ett resonemang i motiveringen, men om vad? Jo, ett resonemang om att Kungl. Maj:t skall ha rätt att eventuellt inkalla värnpliktiga till övningar i större omfattning än man förut tänkt sig. Detta har alltså inte i minsta mån karaktären av ett riksdagens samtycke till ett inställande av övningar. Nej, jag tar i stället med tillfredsställelse fasta på att herr statsrådet numera har funnit, att han har gått en oriktig väg och att den väg, som jag har anvisat, har varit den riktiga, nämligen att man ordnar denna sak genom lagstiftning. Inför ett så avväpnande erkännande har jag inte något mera att tillägga, herr talman.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. dispositionen av Bogesunds egendom.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.

I en till riksdagen den 11 februari 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 49, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) godkänna vad chefen för jordbruksdepartementet föreslagit angående upplåtelse av vissa delar av Bogesunds egendom i Östra Ryds socken, Stockholms län, till skogshögskolan, statens skogsforskningsinstitut, skogsvårdssty-

Ang. dispositionen av Bogesunds egendom.

relsen i Stockholms län och sjökrigsskolan samt

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa reservationsanslag av 23 000 kronor till Skogshögskolan: Byggnadsarbeten å övningsskog vid Bogesund, 30 000 kronor till Statens skogsforskningsinstitut: Byggnadsarbeten å försöksfält vid Bogesund och 500 000 kronor till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för iståndsättande av Bogesunds egendom.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Utskottet, som den 15 mars 1949 besökt Bogesunds egendom, har intet att erinra mot det begärda bemyndigandet för Kungl. Maj:t att upplåta mark å egendomen till försöksfält för statens skogsforskningsinstitut, övningskog för skogshögskolan och skogsvårdsgård för skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län. Frågan om upplåtelse av ett övningsområde å egendomen för sjökrigsskolan synes däremot giva rum för vissa betänkligheter.

Av utredningen framgår, att det tilltänkta övningsområdet bland annat skulle användas för skjututbildning, handvapentjänst och sprängtjänst. Bortsett från den omständigheten, att skogsbeståndet och övrig vegetation inom området skulle komma att utsättas för avsevärd åverkan, kan enligt utskottets mening starkt ifrågasättas lämpligheten av att dylika militära övningar förläggas till trakter, som i allt större utsträckning torde komma att användas såsom fritidsområde. Även torde åtskilliga olägenheter kunna väntas uppstå för den i närheten boende jordbrukande befolkningen. Med hänsyn härtill finner sig utskottet böra förorda, att ytterligare undersökningar vidtagas för att utröna huruvida icke annat lämpligt övningsområde står till buds, vilket icke är förenat med de nämnda olägenheterna.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit i propositionen föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må

1) godkänna Kungl. Maj:ts förslag angående upplåtelse av vissa delar av Bogesunds egendom till skogshögskolan, statens skogsforskningsinstitut samt skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om ytterligare utredning angående möjligheten att anskaffa övningsområde åt sjökrigsskolan utanför Bogesunds egendom, samt

3) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Skogshögskolan: Byggnadsarbeten å övningskog vid Bogesund ett reservationsanslag av 23 000 kronor,

b) till Statens skogsforskningsinstitut: Byggnadsarbeten å försöksfält vid Bogesund ett reservationsanslag av 30 000 kronor, samt

c) till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för iståndsättande av Bogesunds egendom ett reservationsanslag av 500 000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Larsson* i Karlstad, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1) godkänna Kungl. Maj:ts förslag angående upplåtelse av vissa delar av Bogesunds egendom till skogshögskolan, statens skogsforskningsinstitut, skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län och sjökrigsskolan samt

2) å riksstaten för budgetåret — — — 500 000 kronor.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Som reservant i fråga om en punkt i jordbruksutskottets utlåtande rörande Kungl. Maj:ts proposition om anslag till vissa byggnadsarbeten vid Bogesund m. m. ber jag få taga kammarens tid i anspråk några få minuter.

I propositionen föreslås bland annat, att 135 hektar av Bogesund, varav ca 15 hektar åker och 120 hektar skogsmark, skulle upplåtas till sjökrigsskolan. Området skulle huvudsakligen användas för skjututbildning, d. v. s. fältskjut-

Ang. dispositionen av Bogesunds egendom.

ning med handvapen, handvapentjänst, sprängtjänst, landstigningsövningar, fälttjänst samt simning och rekreation. Övningar skulle komma att bedrivas med högst 200 man åt gången, och skjutning skulle i regel förekomma minst en gång i veckan året runt.

Det är så vitt jag kan finna mycket tungt vägande skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag. När en framställning av chefen för sjökrigsskolan att få disponera detta område behandlades i proposition nr 128 vid 1948 års riksdag, uttalade departementschefen, att den ifrågasatta upplåtelsen borde anstå tills frågan om indragning av flygflottiljen vid Hägernäs blivit avgjord. I denna proposition säges vidare, att skulle det vid Hägernäs icke finnas lämpligt övningsområde för sjökrigsskolan, borde ärendet upptagas till förnyad prövning.

Vid den gjorda undersökningen har det visat sig, att området vid Hägernäs på grund av dess ringa areal och med hänsyn till omgivande bostadsbebyggelse icke är lämpligt som övningsområde för sjökrigsskolan.

Sjökrigsskolan disponerar för närvarande till övningsplats två i enskild ägo befintliga markområden om ca 54 hektar, men tillstånd att begagna dessa områden gäller endast till dess marken skall styckas för bostadsbebyggelse. Det upplyses i den föreliggande propositionen, att exploatering av denna mark redan har påbörjats och att det därför är angeläget att snarast möjligt skaffa nytt övningsområde.

Det förefaller mig därför finnas fullgoda skäl för upplåtelse av det ifrågasatta området av Bogesund till sjökrigsskolan.

Jordbruksutskottets majoritet grundar i huvudsak sitt avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag på naturskyddssynpunkter, som i och för sig naturligtvis äro synnerligen beaktansvärda. Jag uppskattar dessa synpunkter till fullo och förstår dem mycket väl. Men jag kan därför inte godkänna dessa synpunkter såsom skäl för avslag på den kungl. propositionen. Nu är visserligen jordbruksutskottets avstyrkande inte ovillkorligt, alldenstund utskottet förordar ytterligare undersök-

ningar för att utröna, huruvida icke annat lämpligt övningsområde till sjökrigsskolan kan erhållas. Men ingen torde i dag kunna förutsäga, när dessa undersökningar kunna bli utförda och när sjökrigsskolan på annat håll kan få ett lämpligt övningsområde. Det kan måhända ske rätt snabbt, men det kan också ta relativt lång tid i anspråk. Under tiden är sjökrigsskolan utan fullt lämpligt övningsområde, och detta torde vara liktydigt med att sjökrigsskolans utbildning inte kan bedrivas fullt ändamålsenligt.

Enligt vad jag har erfarit, blir det ingen lätt sak att någorlunda nära sjökrigsskolans förläggning för rimliga kostnader anskaffa lämpligt övningsfält. Ett övningsfält på långt avstånd från förläggningsplatsen har också betydande olägenheter. Förflyttningar till och från övningsfältet komma att kräva lång tid och därigenom motverka ett effektivt utnyttjande av övningstiden. Jag kan i detta sammanhang inte underlåta påpeka, att i denna kammare vid olika tillfällen har framhållits betydelsen av att den militära utbildningstiden blir väl utnyttjad.

För personalen vid sjökrigsskolan, såväl befäl som menige, måste det verka ganska deprimerande att inte ha tillgång till en lämplig och välbelägen övningsplats. Det kan näppeligen vara ägnat att höja intresset för förelagda uppgifter.

Det av Kungl. Maj:t till övningsplats för sjökrigsskolan föreslagna området har ju också den stora fördelen, att det väl lämpar sig för personalens rekreation. Detta är enligt min mening väl värt att särskilt beakta.

Det har befarats, att vegetationen på området skulle utsättas för stor åverkan vid skjut- och sprängövningar, som skulle bedrivas där. Det är möjligt att en viss åverkan inte kan undvikas, men jag anser dock dessa farhågor vara betydligt överdrivna. Skjutövningarna torde inte förorsaka några större skador, och sprängövningarna kunna begränsas till ett ganska litet område. Skador av dessa slag torde för övrigt inte bli större på Bogesundsområdet än på vilket annat övningsområde som helst. Inte heller olägenheterna för den i trakten boende be-

Ang. dispositionen av Bogesunds egendom.

folknigen torde bli större här än de skulle bli på annat håll.

Enligt min uppfattning är områdets lämplighet som övningsplats det avgörande i denna fråga, och det är detta som utskottet hade bort beakta.

Med stöd av det anförda får jag härmed yrka bifall till den av mig och herr Larsson i Karlstad i denna punkt avgivna reservationen, vilken innebär, att riksdagen må godkänna Kungl. Maj:ts förslag angående upplåtelse av vissa delar av Bogesunds egendom till skogshögskolan, statens skogsforskningsinstitut, skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län och sjökrigsskolan.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Jag tror inte det är nödvändigt att göra någon längre utläggning i anledning av det anförande, som här nyss har hållits av herr Nilsson i Alnarp. Jag vill i det fallet endast hänvisa till utskottets utlåtande och den motivering, som utskottet har föbragt.

Den som hörde herr Nilssons anförande utan att ha läst utskottets utlåtande kunde emellertid få den uppfattningen, att utskottet skulle ha avstyrkt den kungl. propositionen i dess helhet. Så är dock inte fallet. Jag vill erinra därom, att utskottet har tillstyrkt upplåtande av mark från egendomen Bogesund dels till försöksfält för statens skogsforskningsinstitut, dels till övningsskog för skogshögskolan och dels till skogsvårdsgård för skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län. Däremot har utskottet inte ansett sig böra tillstyrka propositionen i vad den gäller upplåtande av visst område å egendomen till övningsfält för sjökrigsskolan. Utskottet yttrar härom: »Av utredningen framgår, att det tilltänkta övningsområdet bland annat skulle användas för skjututbildning, handvapentjänst och sprängtjänst. Bortsett från den omständigheten, att skogsbeståndet och övrig vegetation inom området skulle komma att utsättas för avsevärd överkan, kan enligt utskottets mening starkt ifrågasättas lämpligheten av att dylika militära övningar förläggas till trakter, som

i allt större utsträckning torde komma att användas såsom fritidsområde. Även torde åtskilliga olägenheter kunna väntas uppstå för den i närheten boende jordbrukande befolkningen.» Jag vill här inom parentes erinra om att staten håller på att bygga vissa arrendatorsboställen på Bogesund, och dessa skulle komma att ligga mycket nära övningsfältet. Utskottet fortsätter: »Med hänsyn härtill finner sig utskottet böra förorda, att ytterligare undersökningar vidtagas för att utröna huruvida icke annat lämpligt övningsområde står till buds, vilket icke är förenat med de nämnda olägenheterna.»

Som framgår av utskottets utlåtande har uppfattningen i denna fråga inom utskottet varit nära nog enhällig. Utom herr Nilsson är det endast ytterligare en ledamot som anmält avvikande mening.

Jag bör kanske också erinra om att utskottet inte heller i denna del direkt avstyrkt propositionen. Utskottet har endast, som vi hörde, velat förorda en utredning för att utröna huruvida inte annat lämpligt område för ändamålet står till buds. Visar det sig då, att man inte kan finna något annat lämpligt område, får man naturligtvis komma tillbaka till detta förslag och pröva det på nytt.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Hjalmar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om ändring av lantbruksnämndstaxan.

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om ändring av lantbruksnämndstaxan.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om viss ändring av lantbruksnämndstaxan.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 125 av herr *Eskilsson* och herr *Nilsson, Hjalmar*, och II: 45 av herr *Larsson* i Karlstad m. fl., hade hänvisats till att lantbruksnämndstaxan innehöll två olika tariffer, betecknade A och B, för bestämmande av ersättning till statsverket för vissa förrättningar och uppdrag, som utfördes av befattningshavare vid lantbruksnämnd, och hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av lantbruksnämndstaxan, att tariff A skulle tillämpas vid alla brukningsdelar, oberoende av deras möjligheter att erhålla statsbidrag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 125 och II: 45 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrarna *Isaksson, Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Karlstad och *Boman* i Stafsund, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de förevarande motionerna.

Herr *ISAKSSON*: Herr talman! I gällande lantbruksnämndstaxa, som användes vid beräkning av arvoden för av lantbruksnämnd utförd planering av förbättringsåtgärder såsom täckdikning, avloppsförbättring, nyodling, gödselvårdsanläggning m. m., finnas två olika tariffer. Skillnaden består i att ersättning enligt den s. k. tariff A är endast hälften så hög som ersättning enligt tariff B. Tariff A kommer till användning vid det s. k. bidragsberättigade jordbruket under 20 hektar, och tariff B tillämpas för övriga jordbruk.

I motionerna I: 125 och II: 45 har man nu yrkat på att beräkningsgrunderna skola vara desamma för alla jordbruk oberoende av storleksklassen. De s. k. bidragsberättigade jordbruket få ju för sådana arbeten den sociala hjälp, som de anses böra ha, men därtill få dessa jordbruk betala planeringen efter en taxa, som endast är hälften så hög som taxan för andra jordbruk. Av praktiska skäl borde det emellertid kunna räcka, om den sociala hjälpen lämnas på ett sätt och inte på två, såsom nu är fallet. Det är ingalunda säkert att en jordbrukare, som har över 40 tunnland åker, skulle vara ekonomiskt bättre situerad än den, som äger en gård med under 40 tunnland åker. Mycket ofta kan det vara tvärtom. Den förre jordbrukaren får intet som helst bidrag, och dessutom måste han finna sig i att betala dessa förrättningar efter en fördubblad taxa. Man tycker att det skulle vara rimligt, om en sådan icke bidragsberättigad jordbrukare bleve debiterad för dessa förrättningar enligt den lägre tariffen. En annan praktisk synpunkt är, att det kan betyda en lättnad för lantbruksnämnderna, att de ej behöva beräkna kostnaderna för sitt planeringsarbete efter mer än en tariff.

Utskottet har emellertid inte velat gå med på en sådan ändring, och motiveringen har bland annat varit att lantbruksnämndstaxan har en motsvarighet i 1947 års provisoriska lantmäteritaxa, och då denna senare taxa skall bli föremål för omarbetning bör man enligt vad utskottet säger vänta också med att änd-

Om ändring av lantbruksnämndstaxan.

ra lantbruksnämndstaxan. Nu lär det emellertid komma att dröja en rätt avsevärd tid, innan denna utredning blir klar och förslag sålunda kan framläggas.

Man kan fråga sig, varför denna lantbruksnämndstaxa skall anknytas just till lantmäritaxan. Varför inte anknyta den till de taxor hushållningssällskapen ha tillämpat? Dessa taxor voro för jordbrukarna vida förmånligare än till och med de taxor, som lantbruksnämnderna för närvarande tillämpa. Nu säges i ett yttrande, som är intaget i utskottsutlåtandet, att hushållningssällskapens taxebestämmelser i framtiden måste bli sådana, att självkostnaderna för sällskapens biträde vid planering bli ersatta. Meningen är, att dessa taxor skola ytterligare fördyras.

Jag skulle, herr talman, med det anförda ha kunnat yrka bifall till reservationen, men innan jag gör det skall jag be att i någon mån få beröra lantbruksstyrelsens nyss nämnda yttrande. När riksdagen år 1947 beslutade om riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, skedde ju en uppdelning av arbetsuppgifterna mellan hushållningssällskapen och de nya lantbruksnämnderna. På de senares lott föll den inre rationaliseringen, omfattande bland annat planerings- och torrlägningsarbeten. Utskottet framhöll år 1947, att dessa arbeten borde ligga under en och samma ledning, detta för att undvika en s. k. dubbelorganisation. Men nu synes man enligt mitt förmenande stå i begrepp att uppbygga en sådan dubbelorganisation som man vid 1947 års riksdag förordade att vi icke skulle ha. Att lantbruksnämnderna ha ont om arbetskraft är en känd sak, men att detta skall leda till kravet på en sådan dubbelorganisation är enligt mitt förmenande mycket betänkligt. Jag ber, herr talman, att få citera vad lantbruksstyrelsen i detta avseende har yttrat. Man säger: »I själva verket förhåller det sig så, att lantbruksnämnderna icke äro utrustade med tillräckliga personella resurser för att kunna tillhandagå alla jordbrukare som så önska med biträde vid planering. En fördelning av arbetsuppgifterna mellan lant-

bruksnämnderna och hushållningssällskapen blir därför ofrånkomlig. Det är därvid naturligt, att de förra i första hand ägna sig åt de bidragsberättigade jordbruken.» Jag vill till detta anmärka, att en sådan dubbelorganisation inte gärna kan minska bristen på arbetskraft för lantbruksnämnderna, ty i den händelse hushållningssällskapen återigen skulle börja handlägga ärenden av denna art måste man räkna med en konkurrens om arbetskraften mellan hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna, vilket ingalunda skulle förbättra saken utan tvärtom. Jag för min del anser därför, att man i första hand bör se till att skaffa lantbruksnämnderna nödig arbetskraft, så att man därmed också får dessa arbeten lagda under samma ledning.

På ett annat ställe i lantbruksstyrelsens yttrande säger man: »Det må även framhållas, att tillämpning av en högre taxa för jordbruk, vilka icke tillhöra lantbruksnämndernas egentliga arbetsområde, i viss mån kan utgöra en välbehövlig spärr för anlåtande av nämndernas för närvarande hårt ansträngda personal.» Detta är ett mycket anmärkningsvärt yttrande bland annat därför, att man ju räknar med att jordbruket om något år skall ha ökat sin produktion med 8,5 procent. En av de viktigaste förutsättningarna för att man skall kunna åstadkomma en sådan ökad produktion är väl, att man får den svenska jorden torrlagd inte bara på de s. k. bidragsberättigade jordbruken utan också på andra jordbruk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Häri instämde herr *Eskilsson*.

Herr **NÄSLUND**: Herr talman! Den föregående ärade talaren, herr Isaksson, har i senare delen av sitt anförande kommit in på ett område, som inte alls beröres i motionen. Han har här resonerat om lantbruksnämndernas organisation och om hushållningssällskapen. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att motionen gäller lant-

bruksnämndstaxan och inte organisationen.

Att läget på detta område är otillfredsställande är ju allom bekant, och det var ingen vare sig i avdelning eller utskott som gjorde någonting annat gällande. Men när utskottet har stannat för att avstyrka föreliggande motion, har detta skett på grund därav att den nu tillämpade taxan ju ändå är ett provisorium. Dess nära samband med lantmäteritaxan är alldeles uppenbart. Denna taxa är provisorisk, och lantmäteristyrelsen har fått i uppdrag att uppgöra förslag till ny lantmäteritaxa, vilket förslag man förväntade skulle kunna föreläggas detta års riksdag. Nu har inte så blivit fallet. Jag vet inte hur länge det kan komma att dröja innan förslaget föreligger, men man har inte anledning att sätta någon större tro till herr Isakssons uppgift för några minuter sedan, att det skulle dröja länge.

Anledningen till att utskottet har avstyrkt motionen är alltså att förslag till ny lantmäteritaxa om något år säkerligen kommer under Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, och det är ju kutymin här i riksdagen att vi inte skriva till Kungl. Maj:t i ärenden, som äro föremål för utredning och bearbetning.

Utskottet förutsätter, heter det i slutet av utlåtandet, att de av motionärerna framförda synpunkterna skola komma att beaktas vid upprättande av det nya förslaget till lantbruksnämndstaxa, och det uttalandet tror jag vi ha anledning att stryka under.

Jag avstår med avsikt från att ingå på någon närmare diskussion med herr Isaksson om organisationsformerna, som ju inte alls beröras av denna motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag ber att få instämma i vad som framförts i detta ärende av herr Isaksson, och jag skulle vilja gå ett steg längre än han när det gäller dessa avgifter för förrättningar, som utföras hos de småbrukare i vårt land, som söka statsbidrag

Om ändring av lantbruksnämndstaxan.
och som äro att hänföra under tariff A i författningen angående taxor för dessa förrättningar.

Det gäller ofta mycket små förrättningar. Det kan vara fråga om att räkna stenarna på en åker, när lantbrukaren skall ha bidrag för stenröjning, eller det kan gälla uppmätning av något stycke han skall odla eller någon avloppsförbättring han skall göra, och det statsbidrag han kan få är många gånger kanske inte större än några tiör. Trots detta skall han betala förrättningsmannen 2—5 kronor. Det synes denne småbrukare rätt egendomligt, att han skall betala för förrättningen, när själva arbetet ändå skall stödjas genom statsbidrag. Jag vet av erfarenhet, att de mindre jordbrukarna i detta läge fråga sig vad meningen är. Man kan säga att det på sätt och vis är ett slöseri med statens medel. Förrättningsmannen skall ju föra anteckningar om detta och lämna en rapport till kamrerarkontoret när han kommer hem, kontoret skall skicka ut en räkning till vederbörande jordbrukare, och så skall denne skicka in och kosta på porto på avgiften.

Det hela är ett förfarande, som i någon mån kan jämföras med den gamla ordningen för reseräkningar här i riksdagen, då vi skulle skriva och inlämna räkningar och sedan få tillbaka pengarna. Det var ju en skäligen onödig papperstransport, som vi finna oss mycket väl i att ha blivit befriade ifrån.

Jag tycker att det ur statens synpunkt är ganska onödigt, att man skall skriva räkningar på några kronor för förrättningar hos mindre jordbrukare, som söka statsbidrag. Bestämmelserna i tariff A för denna kategori av jordbrukare borde och kunde helt och hållet avskaffas. I övrigt instämmer jag med herr Isaksson i att övriga sökande borde kunna få betala enligt taxa A. Taxa B synes mig faktiskt vara för hög när det gäller mindre förrättningar.

Jag ber alltså att i detta ärende få yrka bifall till reservationen.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Herr Näslund framhöll att jag i mitt anföran-

Ang. stödjande av oljeväxtodlingen m. m.

de kom in på ett område, som inte beröres av motionen. Ja, det förhåller sig så, herr talman, och jag gjorde det med avsikt. På en viss punkt i mitt anförande sade jag, att jag skulle ha kunnat yrka bifall till reservationen, men att jag först ville påtala det märkliga yttrande, som avgivits av lantbruksstyrelsen, då man nu vill bygga upp en dubbelorganisation, som man år 1947 förordade icke skulle finnas.

Herr Näslund tvivlade för sin del på att denna utredning skulle komma att dröja. Ja, jag vill erkänna att jag sade så. Jag vill i det sammanhanget endast påpeka vad som säges i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition, där chefen för jordbruksdepartementet har uttalat, att det torde komma att dröja, innan nämnda förslag utarbetats och därpå grundade nya taxebestämmelser kunna utfärdas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Isaksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Isaksson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 34.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 21, angående departementsvis upp gjorda förteckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens sockernämnd för budgetåret 1949/50; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nötboskapsavelns befrämjande under budgetåret 1949/50.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. stödjande av oljeväxtodlingen m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 68 gjorda framställning

hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

1) medgiva, att stöd för odling av de i utlåtandet omnämnda kulturväxterna finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen uppdragna riktlinjer; samt

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter ett reservationsanslag av 41 000 kronor;

b) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm ett reservationsanslag av 2 752 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Svedberg* och *Mårtensson* i Smedstorp, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **SVEDBERG**: Herr talman! Jag har inom utskottet vid behandlingen av denna fråga framfört en del synpunkter, som ha föranlett mig att till utskottets utlåtande foga en blank reservation.

Jag har haft svårt att förstå, att man när det gäller de statliga prisregleringarna till jordbruket skall varje år sätta en del av växtodlingen i en särställning. Jag vågar påstå, att man givit oljeväxtodlingen, vilket tydligen även framgår av jordbruksutskottets motivering, en särskilt gynnsam placering från statsmakternas sida. De arealer, på vilka oljeväxter ha odlats, ha under de två senaste åren fördubblats, nämligen från 26 000 hektar år 1945 till över 78 000 hektar år 1948. Jag har framför allt haft den uppfattningen, att det inte skulle kunna möta något hinder att kunna samordna dessa odlingsgrenar — sockerbetsodlingen såväl som oljeväxtodlingen — i den proposition, som innesluter statsmakternas prisregleringar för den övriga jordbruksnäringen. Där får man ju böja sig för prisstoppet; man måste ta hänsyn till de ekonomiska svårigheter, som nu råda. Men när det gäller dessa odlingsgrenar följer man tydligen inte den linjen.

Jag har inom utskottet framfört just detta, därför att jag vågar påstå att den

Ang. stödjande av oljeväxtodlingen m. m.

övervägande delen av dem, som äro sysselsatta inom jordbruksnäringen, ha den uppfattningen att man inte bör sätta en del av växtodlingen i en särklass. Jag har till och med hört sägas, att man, när det har gällt att upprätta jordbrukskalkylens inkomstsida, tycker att inte hela inkomsten från oljeväxtodlingen bör upptagas, utan att en del därav bör föras på sidan. Jag hoppas, att departementschefen till ett annat år försöker inrymma även frågan om de här berörda odlingsgrenarna i den proposition, som varje år återkommer, beträffande prisregleringen på jordbrukets område.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Herr **ANDERBERG**: Herr talman! Allt sedan år 1939 ha ju riksdagen och statsmakterna vidtagit åtgärder för att lämna stöd åt oljeväxtodlingen. Detta är ännu mer befogat vid detta tillfälle, då vi ha svårigheter med valutan för inköp av växtoljor och då vi dessutom på grund av matfetsregleringens upphävande ha behov av råvaror för framställande av större kvantitet margarin. Varken herr *Svedberg*, utskottet eller departementschefen är på olika linjer beträffande själva prisfrågan. Redan i år har ju en sänkning skett av odlarpriset för vårraps från 90 till 85 öre per kilogram, för vitsenap från 78 till 70 öre och för oljelin från 85 till 82 öre. En överenskommelse har träffats mellan livsmedelskommissionen, Sveriges oljeväxtodlares centralförening och Svenska lantmännens riksförbund, och denna överenskommelse har även utskottet nu tillstyrkt att riksdagen måtte godkänna. I denna prisreglering ha inte medtagits prisen för höstraps och höstrybs för 1949/50, utan de komma att fastställas vid ett senare tillfälle.

Herr *Svedberg* erinrade nyss om den stora ökning i arealerna för oljeväxtodling, som hade skett, nämligen för år 1948 till 78 729 hektar, och att ökningen tydligen fortsatte även under innevarande år. Den är kanske litet större än man hade tänkt sig, vilket ju visar, att priset fortfarande ligger väl högt. I år har näm-

Ang. stödjande av oljeväxtodlingen m. m.

ligen, enligt de senaste uppgifterna på den tecknade arealen, oljeväxtodlingen uppgått till ca 135 000 hektar. Det är klart att åtgärder måste vidtagas när det stimulerande priset visat sig ha slagit igenom på detta sätt. Det är för stora delar av vårt land, t. ex. Gotland, så, att på en femtedel av åkerarealen där — vilket för Gotlands del gör icke mindre än 17 000 hektar — odlas oljeväxter. Vi ha nått vad som åsyftades med detta stimulanspris, vi ha fått mera råvaror, så att vi kunnat bli fria från matfettans ransoneringen. Förra året blev också skörden av oljeväxter god. Detta gör att oljeväxtodlingen slagit så igenom att det blivit en mängd jordbrukare som odla sådana växter; i nästan hela södra Sverige och ända upp i Östergötland och Mälardalen har antalet oljeväxtodlingar ökat i mycket stor omfattning.

Utskottet, som har haft vetskap om detta, har också liksom Kungl. Maj:t insett, att åtgärder böra vidtagas för att priserna möjligen må kunna regleras så, att inte lönsamheten för oljeväxtodlingen blir högre än för annan odling. Priset på oljeväxter har legat och ligger i år trots sänkningen väl högt. Utskottet skriver också till Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t bör med uppmärksamhet följa utvecklingen och se till om inte en reglering av dessa priser borde kunna ske med hänsyn till vad som har förekommit.

Herr Svedberg framställde inget yrkande, och från utskottets sida yrkas ju bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Men utskottet har velat göra dessa erinringar, därför att det anser, att detta högre pris inte kan få stå kvar, utan att en reglering bör ske, som är tillfredsställande för statsmakterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag skulle i detta sammanhang vilja rikta en fråga till jordbruksministern.

Vi veta att det kommer att bli en stor skörd av oljeväxter i sommar. Redan föregående år var det mycket besvärligt

för oljefabrikerna att ta emot fröet, och dessa besvärligheter komma helt säkert att bli alldeles oöverstigliga i sommar. För att mildra detta krävas enligt min mening åtgärder, som stimulera antingen odlarna själva eller, och kanske framför allt, dem, som förut ha tagit emot och torkat oljeväxtfrön, till att vidtaga anordningar särskilt för lagring på litet längre sikt än bara några veckor.

Jag skulle vilja fråga, om herr statsrådet har för avsikt att vidtaga några åtgärder för att det skall lämnas en viss lagerersättning för torkat oljeväxtfrö antingen till odlare, som torka frö själva, eller till mottagare, som sedan torka och förmedla dylikt till oljefabrikerna. Om så icke sker, så misstänker jag att det blir ett stort kaos på denna marknad fram mot eftersommaren. Jag vore därför mycket tacksam, om herr statsrådet möjligen kunde säga något om de åtgärder, som därvidlag planeras.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om anslag till omplantering av rödspätta;

nr 26, i anledning av väckta motioner om anslag till utlämnande av lån för anskaffning av flyttrålar;

nr 27, i anledning av väckt motion angående ersättning åt J. W. Lundgren för utfört arbete å kronolägenheten Njalle, Vitberget;

nr 28, i anledning av väckt motion angående ersättning åt A. Sällström för utfört arbete å kronolägenheten Dalen nr 7, Vitberget;

nr 29, i anledning av väckt motion om ersättning till Ester Larsson och Martin Larsson för vissa kostnader i samband med jorddelningsförrättning;

nr 30, i anledning av väckt motion om främjande av en sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga hästraser;

nr 31, i anledning av väckta motioner

Ang. inrättande av en personlig professur för L. H. Mattsson Mårn.

angående tidsenliga åtgärder för smådjursavelsns befrämjande; samt

nr 32, i anledning av väckta motioner om statligt stöd åt Norrbottens ullspinneriförening u. p. a.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. inrättande av en personlig professur för L. H. Mattsson Mårn.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en personlig professur vid statens skogsforskningsinstitut för docenten Ludvig Harald Mattsson Mårn.

I detta utlåtande hade utskottet, med förmälan, att utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts i propositionen nr 113 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte

1) medgiva, att för docenten Ludvig Harald Mattsson Mårn finge från och med den 1 juli 1949 inrättas en personlig befattning såsom professor i skoglig arbetslära vid statens skogsforskningsinstitut;

2) besluta, att Mattsson Mårn skulle såsom innehavare av nämnda befattning i avlöningshänseende vara likställd med avdelningsföreståndare vid institutet;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen, som föranleddes av professurens inrättande;

allt under förutsättning att Föreningen skogsarbeten bestrede de med professuren förenade kostnaderna i enlighet med vad i utlåtandet angivits.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! Jag anser det vara på sin plats att vid detta tillfälle uttala skogshögskolans och statens skogsforskningsinstituts tack till den svenska skogsindustrien för det utomordentligt värdefulla handtag, som den lämnat till skogsundervisningens och skogsforskningens främjande i och med erbjudandet om denna personliga

professur i ämnet skoglig arbetslära för jägmästaren Mattsson Mårn.

Enligt min mening skulle syftet med denna donation ännu bättre ha nåtts, om professuren i enlighet med donatorernas ursprungliga förslag hade blivit direkt knuten till skogshögskolan. Men då departementschefen — med hänsyn bl. a. till det beslut, som fjolårets riksdag fattade vid behandlingen av detta ärende — icke ansett sig kunna godkänna detta arrangemang och då donatorerna välvilligt gått med på den vidtagna väl huvudsakligen formella ändringen i enlighet med departementschefens önskan, är det bara att hoppas och tro, att huvudändamålet med donationen — undervisningen i skoglig arbetslära vid skogshögskolan — skall kunna nås på ett effektivt sätt även under de förändrade former, som vidtagits. Jag vill dessutom uttala förhoppningen, att under den tid, som kommer att förflyta till dess denna professur upphör i och med att Mattsson Mårn slutar med sin undervisning i ämnet, statsmakterna skola ha vunnit insikt om nödvändigheten av att en ordinarie professur inrättas i ämnet skoglig arbetslära vid skogshögskolan, detta ämne som i alla fall tillhör ett av de allra viktigaste vid skogshögskolan och i vilket det har funnits en särskild professur — må vara i kombination med vissa andra ämnen — så länge skogshögskoleinstitutionen existerar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., bifölls vad utskottet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till tandläkarhögskolorna jämte i ämnet väckta motioner;

Anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor.

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.; samt

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till oförutsedda utgifter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i proposition nr 141 gjorda framställning hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte till Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor under tionde huvudtiteln anvisa

a) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

b) för budgetåret 1949/50 ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av, utom andra, herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Heiding*, *Lundgren*, *Svensson* i *Grönvik* och *Rubbestad*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **LUNDGREN**: Herr talman! Till det föreliggande utskottsutlåtandet äro fogade två blanka reservationer. Av tekniska skäl var det inte möjligt för reservationerna att, vilket åtminstone några av dem hade önskat, närmare få motivera reservationen trots att en motivering avlämnades före utgången av den tid, som är fastställd för reservations avlämnande inom statsutskottet. Jag tillåter mig därför, herr talman, att motivera några av reservationernas ståndpunkt.

Jag vill, herr talman, till en början erinra om att det enligt vår uppfattning inte är lämpligt att i fredstid ha en statlig propagandaverksamhet, ett statligt propagandaministerium. Det kan under krigstid — under ett sådant läge som vi hade under världskriget — vara nödvändigt med en sådan propagandaverksamhet, men under fredstid, under normala förhållanden, kan det väl näppeligen vara lämpligt.

Den propaganda, som skall drivas, skall gå ut på att arbeta för en förbättring av vårt ekonomiska läge. Den måste bygga på en upplysning om regeringens ekonomiska politik, och den måste ju, såvitt jag förstår, också gå ut på ett försvar av denna politik. Den måste försöka förklara anledningen till att vi ha de ekonomiska svårigheter, som vi nu dras med, och man kan nog inte komma ifrån att den förda ekonomiska politiken åtminstone delvis bidragit till att försämra vårt ekonomiska läge.

Det gäller att verka för en ökad export. Exporten kan gynnas bättre genom anslag, som t. ex. ta sikte på att bygga ut vår utrikesrepresentation, än genom anslag för propaganda. Men viktigast av allt är dock att vi föra en sådan ekonomisk politik, att vi kunna tillverka våra varor till konkurrenskraftiga priser. Om vi kunna det, torde det näppeligen vara nödvändigt med någon statlig propaganda för att åstadkomma en ökad export.

Av dessa skäl har jag, herr talman, inte kunnat biträda utskottets tillstyrkan av den kungl. propositionen, och jag tillåter mig därför att få yrka avslag å densamma.

Herr **LINDSTRÖM**: Herr talman! Jag kan inte finna annat än att reservanterna ha förrått en mycket stark skuggräds-la när det gäller denna fråga. Jag vill fästa uppmärksamheten på att vår regering här inte har opererat utan rådgivare inom näringslivet, utan att den har fått till stöd en kommitté, som sammansattes av representanter för Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens central-

Anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor.

organisation. Såvitt jag har kunnat finna ha dessa instanser, som representera olika sidor av arbetsmarknaden, kommit överens om detta, och statsrådet Andersson höll för några dagar sedan ett föredrag om dessa frågor, varvid skilda intressen från dessa håll voro representerade. Såvitt jag kunde förstå av de meddelanden, som tidningarna lämnade, rådde där en mycket stor enighet om att denna upplysningsverksamhet är berättigad och nödvändig.

Nu tycks man emellertid frukta, och därur härleder sig skugggrädsan, att detta skall bli, som min ärade vän på västerbotten-norrbottnenslänsbanken uttryckte sig, ett statligt propagandaministerium under fredstid.

Det är väl ändå, herr talman, att rita karikatyrer. Här är det fråga om att på mycket konkreta punkter bedriva en upplysningsverksamhet, som är befogad och nyttigt. Det är inte fråga om någon propaganda för regeringspolitiken, det är fråga om att upplysa medborgarna om vilka insatser vi böra göra inom vårt näringsliv för att uppnå den effekt, som behövs för att vi skola kunna vinna den balans i vår samhällsekonomi, som nu är en fråga av allra största rang och betydelse.

Det är uppenbart att på arbetsmarknaden en del ting förekomma, som hindra den önskade effektiviteten: man bör lära människorna, inte bara dem som arbeta med sina händer i fabriker och verkstäder utan även tjänstemän och andra, att det här gäller att göra en insats, som länder inte bara landet utan även dem själva till gagn. Man kan säga, och det har sagts från flera håll, att detta blir för dyrt. En miljon kronor på nästa budgetår anses vara ett alltför högt belopp, men det är, herr talman, alldeles uppenbart, att skall man sätta i gång en sådan här propaganda, kan den inte liksom propagandan för hederlig deklaration koncentreras till korta perioder, utan den måste vara kontinuerlig. Det är den ena saken. Den andra saken är, att man måste ha goda krafter till sitt förfogande, människor som ha insikt i de ekonomiska förhål-

landena, med andra ord experter. Och denna avsikt hos statsrådet att använda bästa möjliga expertis understryker mycket starkt att det här inte är fråga om någon politisk propaganda.

Den misstanke, som här nu har framförts av min vän på västerbotten-norrbottnenslänsbanken, är den, att dessa pengar skola användas för att rättfärdiga regeringens ekonomiska politik. Jag har från början deltagit i detta ärendes riksdagsbehandling, och jag kan försäkra att det inte förekommit från något håll, där man är intresserad av denna sak, ens en svag viskning om att sådana avsikter skulle ligga bakom. Jag tror för övrigt inte heller att statsrådet Andersson skulle ha lierat sig med t. ex. Svenska arbetsgivareföreningen, om han velat driva en propagandaverksamhet till försvar för regeringens ekonomiska politik.

Här är det fråga om, jag understryker detta starkt, herr talman, att skapa en objektiv upplysningsverksamhet, och ingen kan väl förneka, att en upplysningsverksamhet i ekonomiska ting är behövlig i vårt land, behövlig trots att vi med rätt ibland säga att vi tillhöra ett folk som, när det gäller upplysning, befinner sig bland de mest framskridna.

Alla skäl, herr talman, tala för ett bifall till den kungl. propositionen och utskottsmajoritetens förslag, och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det är självklart, att varken den som skrivit propositionen eller de som försvara den vilja säga, att det är fråga om att försvara regeringens ekonomiska politik. Det utgår jag från som en självklar sak, och jag hoppas att det tillsatta organet inte heller skall få en sådan uppgift. Jag har endast begärt ordet för att säga, att innehållet i den propaganda som blir resultatet av denna proposition kommer att följas med den allra största uppmärksamhet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden,

Om ersättning till I. L. Homman.

som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till vattendomstolarna jämte i ämnet väckt motion;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till utgivande av lagsamling; och

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ersättning till I. L. Homman.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ebba Eriksson i anledning av olycksfall i arbete, dels ock väckt motion om ersättning av statsmedel till I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 144, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 mars 1949, föreslagit riksdagen medgiva, att till Ebba Vendla Vilhelmina Eriksson finge av statens järnvägars driftmedel utbetalas en livränta å 1 200 kronor för år, räknat fr. o. m. den 19 december 1946, så länge hon levde ogift.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *Pettersson* i Ersbacken väckt motion (II: 234), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta,

att ersättning av statsmedel efter riksförsäkringsanstaltens grunder skulle tillerkännas Ivar Lennart Homman från Brötjärna i Kopparbergs län.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte medgiva, att till Ebba Vendla Vilhelmina Eriksson av statens järnvägars driftmedel utbetalades en livränta å 1 200 kronor för år, räknat fr. o. m. den 19 december 1946, så länge hon levde ogift;

b) att motionen II: 234 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Boman*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr BOMAN: Herr talman! Jag vill uttala mitt djupa beklagande av att det inte ligger inom riksdagens möjligheter att på något humant sätt rätta till en sak, som är uppenbart felaktig.

I sakens nuvarande läge finns det ingen anledning att ställa något yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 129, i anledning av väckt motion angående utredning om statligt stöd vid upprättande av särskilda ålderdomshem för dövstumma m. m.; samt

nr 130, i anledning av väckt motion angående uppmjukning av upphandlingsförrordningens tillämpning i fråga om till statsbidrag berättigade vatten- och avloppsföretag m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ändringar i förordningen om nöjesskatt.

Om ändringar i förordningen om nöjesskatt.

Föredrogs ånyo bevilningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt.

Till bevilningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 11 av herr *Berling* m. fl. och II: 9 av herr *Bergström* m. fl., vari hemställt, att riksdagen ville besluta om följande ändrade lydelse av 9 § första stycket i nöjesskatteförordningen: »Såsom biljettpris anses det ordinarie priset för den tillställning, varom fråga är, utan hänsyn till att tillfälligtvis nedsättning medges för vissa grupper av deltagare eller att biljett utlämnas utan betalning (fribiljett).»

2) de likalydande motionerna: I: 102 av herr *Ernst Hjalmar Nilsson* m. fl. och II: 122 av herrar *Skoglund* i Umeå och *Åkerström*, vari hemställt, att riksdagen måtte antaga följande förslag till ändrad lydelse av 15 § tredje stycket förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt:

»Där nöjestillställning anordnas av folketshusförening, folkparksförening eller annan liknande organisation eller av organisation, som har till uppgift att tillhandahålla allmän samlingslokal, åtnjutes befrielse från nöjesskatt för varje tillställning med belopp som i första stycket angives. Vad nu sagts skall gälla endast under förutsättning, att organisationen under de senast förflutna fem åren icke lämnat utdelning åt sina medlemmar, att tillställning av samma slag hålles högst två dagar i följd inom samma lokal eller område och att tillställningen icke är av beskaffenhet som avses i första stycket andra punkten», samt

3) motionen II: 268 av herr *Ericsson* i Sörsjön, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheten att genomföra sådan ändring i gällande förordning om nöjesskatt,

att dansbiljett icke skulle kunna påtvingas restauranggäst, som endast önskade intaga måltid och ej vore intresserad av dans och vad därmed sammanhängande.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 11 av herr *Berling* m. fl. och II: 9 av herr *Bergström* m. fl. om ändrad lydelse av 9 § nöjesskatteförordningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att de likalydande motionerna I: 102 av herr *Ernst Hjalmar Nilsson* m. fl. och II: 122 av herrar *Skoglund* i Umeå och *Åkerström* angående ändrad lydelse av 15 § tredje stycket förordningen om nöjesskatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att motionen II: 268 av herr *Ericsson* i Sörsjön om viss ändring i förordningen om nöjesskatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **BERLING**: Herr talman! Utskottet har icke gått in på en saklig prövning av de motioner, som här ha väckts, utan hänvisar till den översyn som riksräkenskapsverket har fått direktiv om att åstadkomma, men trots att saken tydligen befinner sig i ett läge, som gör det omöjligt för mig att framställa ett yrkande om bifall till motionen, vill jag ändå vid detta tillfälle anföra några synpunkter på denna icke oviktiga fråga. Jag hoppas herr talmannen tillåter att jag yttrar mig om båda motionerna nu, d. v. s. om både 9 och 15 §§. Den motion som jag och mina kamrater väckt hade säkerligen även kommit att omfatta 15 §, om det inte vid den tidpunkt då motionen avlämnades hade förelegat ett utslag ifrån kammarrätten, där denna ogillade riksräkenskapsverkets tolkning i fråga om de 500 kronor, för vilka ideell förening kan bli befriad från nöjesskatt. Sedan har emellertid regeringsrätten upphävt kammarrättens utslag och ställt sig på riksräkenskapsverkets sida.

Den motion, som jag har varit med om att bära fram, har tillkommit därför

Om ändringar i förordningen om nöjesskatt.

att motionärerna anse, att tillämpningen av nöjesskatteförordningen står i strid med de åtgärder som statsmakterna vidtagit för att hjälpa teaterverksamheten att framföra god teaterkonst till så många medborgare som möjligt. Man skulle kunna säga, att genom den stränga tolkningen av nöjesskatteförordningen ha statsmakterna visat, att de ge med den ena handen och ta en del igen med den andra. Detta kan icke vara riktigt. Jag har min erfarenhet från min egen stad, Hälsingborg, som ju har en statsunderstödd teater. Det visade sig där, att abonnemangsförsäljningen av teaterbiljetter utgör ungefär 60 procent av alla sålda teaterbiljetter, men trots detta får priset på dem inte betraktas som ett normalt biljettpris, utan det högre priset skall vara normgivande. Följden härav blir, att man i vissa fall på denna teater får betala ända till 38 procent i nöjesskatt på en teaterbiljett, och den genomsnittliga nöjesskatten för alla försålda biljetter i alla prislägen utgör ungefär 21 procent, oaktat nöjesskatteförordningen förutsätter endast 15 procent. Det är väl självfallet, att man inte skall popularisera teaterverksamheten på det sättet. Det kan aldrig ha varit meningen, att man skall vidtaga åtgärder som stå i strid med varandra.

Om jag så ser på den andra sidan av samma fråga, den som gäller 15 § i nöjesskatteförordningen, så visar det sig, att om kammarrättens tolkning hade kunnat tillämpas och Hälsingborgs teater fått betraktas som ideell förening, så hade nöjesskatten för den teatern, som ändå är den minsta av de statsunderstödda teatrarna, gått ned med i runt tal 15 000 kronor. Om man dessutom hade kunnat få en förnuftig tillämpning beträffande prisen på abonnemangsbiljetter, så skulle en ytterligare reducering ha inträtt, så att denna teater fått en minskning med 23 000 kronor.

Det är ju självfallet, att om den behärda tolkning, som riksräkenskapsverket och regeringsrätten ha gjort, skall få stå sig, så blir det i praktiken så, att ingen ideell förening egentligen kan tänkas komma i åtnjutande av den ut-

lovade förmånen. Ty en förening som driver teaterverksamhet är väl skyldig att föra handelsböcker, och om den är det, så måste den organisera sig som ekonomisk förening, men så fort detta skett då är den ingen ideell förening längre, och då kan den inte komma i åtnjutande av de förmåner som denna undantagsbestämmelse avser. Men det är väl ändå så, att dessa föreningar, som sammansluta sig för att följa de statliga direktiven att ge god teaterkonst till billigt pris, äro i hög grad att betrakta som ideella organisationer.

Vi skola komma ihåg, att dessa teaterföreningar äro för sin existens fullkomligt beroende av anslag från det allmänna — utan dem skulle de aldrig kunna driva någon verksamhet — men då är det ju också fullkomligt uteslutet att de kunna vara vinstgivande företag eller över huvud taget kunna bli i stånd att förränta det inbetalda andelskapitalet, om man än hade haft detta i tanke.

Man borde väl få en sådan tolkning av dessa nöjesskattebestämmelser, att dylika orinligheter kunde undanröjas. Jag vet inte om man kan våga tilltro riksräkenskapsverket, som ju mera är en fiskalisk institution, att vilja medverka till en sådan reform, men om det inte skulle ske, hoppas jag att finansdepartementet, där jag vet att man har intresse för denna fråga, radikalt går in för att göra sådana ändringar i nöjesskatteförordningen, att inte den ena bestämmelsen upphäver den andra.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få uttala den förhoppningen, att frågan skall komma tillbaka till nästa års riksdag i sådant skick, att man kan råda bot på de missförhållanden på här berörda område, som nu äro för handen.

Herr NILSSON, ERNST HJALMAR: Herr talman! Då jag avlämnat en motion i denna fråga, som nu behandlats av bevillningsutskottet, och då utskottet hänvisar till den utredning som skall utföras av riksräkenskapsverket, skall jag be att få passa på tillfället att säga några ord i anledning av bevillningsutskottets betänkande.

Om ändringar i förordningen om nöjesskatt.

Jag tror vi alla kunna säga oss, att när riksdagen 1945 antog nöjesskatteförordningen, så var det nog den allmänna meningen, att folkets hus, folkets parker, bygdegårdar och andra sådana organisationer, som ha samlingslokaler, skulle komma i åtnjutande av den lindring i nöjesskatten som 15 § talar om. Det har också visat sig, att folketshusföreningarna, folkparkerna och andra sådana sammanslutningar ute i landet tolkade denna paragraf på samma sätt och gjorde avdrag för dessa 500 kronor med 75 kronor i skatt för en tillställning som föll under 15 §, men så kom det ett utslag från regeringsrätten, där den tolkar denna paragraf på ett annat sätt. Det visar sig nämligen, att en del folkets hus och folkparker ha gamla, man kan säga otidsenliga stadgar, som bland annat tala om att de skola befrämja sina medlemmars ekonomiska intressen genom att bereda dem bostäder och samlingslokaler. Den formuleringen har regeringsrätten icke kunnat godkänna, emedan den menar att dessa föreningar icke skulle tillhandahålla allmänna samlingslokaler.

Den andra punkten, som gjorde att föreningarna fingo bakläxa, är den att de i regel äro inregistrerade som ekonomiska föreningar, och på den grunden ansågs det att de inte föllo under 15 § nöjesskatteförordningen. Om man ser endast efter stadgarna, blir det denna tolkning. Men hur är det i verkligheten? Jo, i verkligheten är det så, att hos folkets hus, folkparker och bygdegårdar och andra sådana få alla ortens organisationer hålla till med sina möten och sammanträden och i regel för en mycket låg avgift. Bevillningsutskottet 1945 var också fullt på det klara med att dessa föreningar göra en god gärning, när de försöka skapa samlingslokaler, där hela ortens organisationer kunna hålla till med sina sammanträden och möten.

Jag skulle också vilja understryka viktigen av teaterverksamheten, som herr Berling talade om. Den teaterverksamhet som bedrivs ute i landet har icke heller kunnat få tillgodogöra sig denna lindring i nöjesbeskattningen. Här bedriva

folkparkerna en teaterverksamhet för landsortens folk, de försöka få ändamålsenliga lokaler, där man kan ge god teater, och de försöka genom sin centralorganisation få fram teatersällskap som kunna ge god teater överallt ute i landet. Till denna teaterverksamhet utgår statsbidrag, men när sällskapen komma ut i landet, visar det sig att de få betala fullt i nöjesskatt. Många folkets hus och folkets parker ha fått betala tillbaka nöjesskatt sedan 1946, och det betyder, att många av dessa små företag ha kommit i en mycket svår ekonomisk situation. Vi ha en folkets park i Kramfors, som varje sommar bedriver teaterverksamhet genom centralorganisationen. Det är den enda teaterverksamhet som finns på den platsen. Under 1947 gick denna teaterverksamhet för parkens vidkommande med en förlust av 4 000 kronor, och under 1948 har den gått med en förlust på över 5 000 kronor. Orsakerna till dessa förluster äro dels de höga gagerna, dels andra ökade omkostnader för annonsering och liknande, men även den skärpta beskattningen på detta område bidrar ju till att förlusten blir större.

Det är, angeläget att denna fråga löses ganska snabbt. Jag förstår, att här kan man ingenting göra i dag, och jag har heller inget yrkande, men jag skulle för min del till denna utredning gärna vilja knyta en tanke: Varför skulle man inte på detta område kunna koppla in representanter för folketshusföreningarnas riksorganisation och folkets parkers centralorganisation? De ha fått tusentals brev och påstötningar utifrån landet om de olika tolkningarna av nöjesskatteförordningen. Man kanske borde rådgöra och överlägga med dem, ty de ha reda på hur det i verkligheten gestaltar sig och hur denna paragraf har tolkats ute i landet.

Vi få hoppas att denna utredning göres snabbt och att det finns möjligheter att frågan kommer upp vid nästa års riksdag. Jag uttalar den förhoppningen, därför att det är angeläget att denna fråga löses, om vi skola kunna behålla våra små folketshus och folkets parker ute i landet och om de skola kunna kla-

Om ändringar i förordningen om nöjesskatt.

ra sig ekonomiskt. Vi skola inte bara lita till att medlemmarna alltid skola göra personliga upppoffringar. Jag tycker det är tillräckligt att de ge sin arbetskraft kväll efter kväll för att hålla sina lokaler i gång. Man bör även bidra ifrån statens sida, så att man inte betungar deras utgifter allt för mycket.

Jag slutar med att uttrycka den förhoppningen, att vi få se resultatet av denna utredning i form av en proposition vid nästa års riksdag.

I detta anförande instämde herr *Grym* och herr *Karlsson, Gustaf*.

Herr **ANDERSSON, ELON**: Herr talman! Jag skall också be att få instämma i de förhoppningar som från herr *Berlings* och herr *Hjalmar Nilssons* sida uttalats om möjligheten att inom en mycket begränsad tid, helst till nästa års riksdag, från Kungl. Maj:t få ett förslag, som reglerar de missförhållanden, som de båda herrarna här ha talat om. För min del är jag beredd att säga, att både herr *Berling* och herr *Nilsson* utan tvivel ha rätt i sina reflexioner angående de ogynnsamma och från början säkerligen icke avsedda konsekvenserna av nöjesskatteförordningens tillämpning i de av dem angivna fallen.

Man är också inom finansdepartementet underkunnig om att det här framförts anmärkningar. Redan under 1947 upprättades inom finansdepartementet en promemoria, där de av de båda herrarna berörda problemen voro föremål för en ur deras synpunkt rätt sympatisk granskning. Promemorian föranledde då ingen åtgärd. Det ansågs att vissa detaljer i den undersökning som hade skett borde göras noggrannare, innan man från Kungl. Maj:ts sida var färdig att framlägga förslag.

Under den tid som ärendet i år har legat under behandling i utskottet har man också undersökt, huruvida det skulle vara möjligt att på basis av det nu föreliggande utredningsmaterialet föreslå riksdagen positiva åtgärder i den riktning som motionärerna i dessa båda frågor ha avsett. Det visade sig emellertid,

att det även vid ett mycket sympatiskt bedömande av de synpunkter som motionärerna anlagt befanns nödvändigt att närmare undersöka vissa detaljer i problemet, innan man var färdig att skrida till förslag om ändring av lagstiftningen.

Det är rimligt, och det förstå de båda motionärerna själva, eftersom inget yrkande, motsatt utskottets, har framställts, att riksdagen så länge denna utredning pågår icke bör fatta ett positivt beslut, som måhända skulle vara av sådant innehåll, att man redan vid nästa riksdag, sedan utredningen blivit färdig, skulle vara nödsakad att vidtaga den ena eller andra formella ändringen i detsamma. Det torde vara uppenbart, att riksdagen bör avvakta resultatet av den nu igångsatta översynen av denna promemoria, innan beslut i ärendet fattas.

Men det uppskov, som därigenom vållas, bottnar icke i någon oförståelse för de synpunkter, som motionärerna ha anført. Jag tror jag skulle våga säga, att de skäl för deltagande i utredningen av representanter för de organisationer, som herr *Hjalmar Nilsson* här närmast för talan för, eller av representanter för de intressen, som herr *Berling* främst för talan för, i sakens nuvarande läge icke är nödvändigt för att ge vederbörande inom departementet en uppfattning om det reella innehållet i den översyn, som skall ske. Jag tror att man inom departementet är fullkomligt på det klara med de sakliga skäl, som i båda avseendena kunna åberopas, och att den utredning, som det nu närmast är fråga om, således inte avser att undersöka, huruvida motionärerna ha skäl för sin framställning, utan dess syfte främst är att klara ut vissa tekniska detaljer, som sammanhånga med förslag till ändringar i denna ganska ömtåliga beskattningsfråga.

Jag instämmer som sagt, herr talman, för min del i de förhoppningar, som de båda motionärerna ha anført. Jag tror jag har goda grunder för ett antagande, att deras förhoppningar också skola bli infriade, och jag kan därför även — fastän jag mycket starkt sympatiserar med de önskemål, som här ha framförts —

Om upprättande av sakregister över JO:s och MO:s ämbetsberättelser.

med hänsyn till det läge, som frågan befinner sig i för dagen, utan att därmed känna mig äventyra ett lyckligt resultat för de båda motionärernas önskemål, yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Storbritannien för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åtnjutande av rätt till varvsindustrirestituti- on;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlagga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner angående tjänste- och familjepensionsunderlaget för rektorsbefattningar vid statens dövstumskolor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om upprättande av sakregister över JO:s och MO:s ämbetsberättelser.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om upprättande av sakregister över riksdagens justitie- och militieombudsmäns ämbetsberättelser.

I en inom andra kammaren under nr 197 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning hade herr *Hedlund* i Östersund m. fl. hemställt, att riksdagen måtte uppdraga åt JO och MO att låta upprätta sakregister över avgivna ämbetsberättelser samt att riksdagen måtte ställa här- för erforderliga medel till förfogande.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion II: 197 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Här föreligger en motion, som har förefallit mig vara så slående riktig, att det har förvånat mig att den har rönt ett sådant öde i bankoutskottet. Den innebär ett förslag från första lagutskottets vice ordförande, grundat på flera års erfarenhet från granskningen av justitie- och militieombudsmannens berättelser, om åstadkommande av register över justitieombudsmannens och militieombudsmannens verksamhet och de mål, som de ha handlagt.

Det är ju väl känt och behöver inte här utläggas, vilken betydelse dessa riksdagens ombudsmän ha. Deras ingripanden äro ju i mångahanda måtto väglä- dande för ämbets- och tjänstemän i deras ämbetsutövning, och det är av den allra största betydelse, att denna väglä- dande gärning, som ombudsmännen ut- föra, får den största möjliga intensitet och betydelse. Det förefaller mig alldeles obestriddligt riktigt, att för sådant ändamål läsaren bör få den hjälp, som kan beredas av ett register.

Det är också att uppmärksamma, att justitieombudsmannen visserligen något blygsamt har underskattat betydelsen av

Om upprättande av sakregister över JO:s och MO:s ämbetsberättelser.

sitt ämbetes verksamhet, men att å andra sidan militieombudsmannen oförbehållsamt har tillstyrkt, att ett sådant register som föreslagits skall komma till stånd.

Våra litet stela regler i fråga om ärendenas utskottsfördelning ha råkat medföra, att detta ärende har kommit att hamna hos bankoutskottet. Jag vet inte om det är för djärvt att föreställa sig, att om saken hade kommit till ett utskott, som haft verklig erfarenhet av de ting det gäller, nämligen något av lagutskotten, resultatet hade blivit ett helt annat.

Såsom saken nu ligger, herr talman, kan jag inte framställa något yrkande om bifall till motionen. Det skulle väl inte leda till något resultat. Och nuvarande arbetsformer tillåta mig över huvud taget inte att tänka på återremiss; därtill är det för sent. Under sådana förhållanden får jag inskränka mig till att understryka vad bankoutskottet ändå har sagt, nämligen att man måste förutsätta, att justitie- och militieombudsmannen ägna frågan fortsatt uppmärksamhet. Jag skall be att få uttala den mycket livliga förhoppningen, att vi snarast möjligt få emotse verkliga initiativ och förslag i detta hänseende från ombudsmännens sida. Vi behöva ett register sådant som detta.

Herr SUNDVIK: Det är väl faktiskt så, att både justitieombudsmannen och militieombudsmannen ha ställt sig tveksamma till om det var lämpligt att upprätta detta register för närvarande. De framhålla ju bägge, att det bör anstå därmed ännu någon tid, och bankoutskottet har instämt i deras uppfattning och yrkar, att det skall anstå ännu någon tid, innan man sätter i gång med uppgörande av detta register.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten, men jag kan inte underlåta att framhålla, att det inte är

så som herr Sundvik sade. Militieombudsmannen har redovisat skälen för och emot, men sedan säger han i klara verba, och det är ingen tvekan om vad han menar: »Övervägande skäl tala emellertid enligt min mening för att sakregistret nu upplägges.» Ombudsmännen ha således inte *båda* varit tveksamma. Militieombudsmannen har klart förordat registret.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Militieombudsmannen skriver i alla fall, att det »kan ifrågasättas huruvida icke med registrets upprättande bör tills vidare anstå för att i registret bereda utrymme även för ärenden som ha samband med 1948 års krigslagstiftning». Och justitieombudsmannen skriver mycket bestämt: »På grund av vad jag nu anfört torde enligt min mening övervägande skäl tala mot att ett särskilt register över innehållet i justitieombudsmannens ämbetsberättelse nu upprättas. Det torde vara tillfyllest att i en kommande ämbetsberättelse intages ett register för tiden efter 1910 av samma slag som det redan förefintliga 100-årsregistret. Med utgivandet av ett register av detta slag bör lämpligen anstå till år 1960, då registret skulle avse 50-årsperioden 1911—1960.»

Av detta framgår ju, herr talman, att det inte är någon brådska med detta register.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HERLITZ: Jag beklagar, att jag får ta till orda än en gång.

Att justitieombudsmannen icke har tillstyrkt, att registret upprättas nu, behövde inte herr Näsgård upplysa om. Jag har redan sagt, att det förhåller sig så. Men jag är verkligt förvånad över att herr Näsgård efter det citat jag meddelade ur militieombudsmannens yttrande, kan komma med det där citatet om att »det kan ifrågasättas huruvida icke med registrets upprättande bör tills vidare anstå». Det är ju hämtat ur meningen

Om utarbetande av register över kyrkomötets protokoll m. m.

före den som jag citerade och som innehåller militieombudsmannens slutliga konklusion, nämligen att trots de skäl, som kunde tala för en viss tvekan, skola vi i alla fall upprätta registret.

Så skall man inte citera utlåtanden!

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandlingen varande utlåtandet hemställt.

Om utarbetande av register över kyrkomötets protokoll m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utarbetande och tryckning av register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1920—1948.

I en den 11 mars 1949 dagtecknad proposition, nr 149, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att a) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta utarbeta och i en upplaga av omkring 600 exemplar trycka register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1920—1948; b) besluta, att kostnaden för registrets utarbetande och tryckning skulle bestriidas ur förslagsanslaget till Allmänt kyrkomöte.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Det till tryckning föreslagna registret över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1920—1948, varunder elva kyrkomöten hållits, skulle utgöra efterföljare till motsvarande register för åren 1868—1918, omfattande tretton kyrkomöten. Kostnaderna ha uppskattats till omkring 34 000 kronor, att bestriidas av förslagsanslaget under budgetåret 1950/51 till Allmänt kyrkomöte. Enligt utskottets mening kan emellertid med upprättandet av ifrågavarande register utan större olägenhet anslå ännu någon tid.

Med hänsyn härtill och jämväl med tanke på att ökade statsutgifter i nuvarande läge såvitt möjligt böra undvikas, har utskottet ansett sig icke böra tillstyrka bifall till det i propositionen framställda förslaget.

Åberopande det anförda hemställer utskottet, att förevarande proposition icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr statsrådet **QUENSEL**: Det tryckta samlingsregistret över kyrkomötets protokoll avser tiden från 1868, då det första kyrkomötet hölls, och fram till och med 1918. I propositionen föreslås nu, att registerarbetet fullföljs för tiden 1920—1948. Utskottet anser emellertid, att det fortsatta tryckningsarbetet utan olägenhet kan uppskjutas. Under den förra perioden, som uppgår till 50 år, hölls 13 kyrkomöten, under den tid som därefter förflutit ha hållits 11. Jämförelsen mellan 50 år och 30 år blir sålunda missvisande. Tvärtom ha under de år, som förflutit efter 1918, flera ärenden behandlats än tidigare, varför det nu föreliggande behovet av tryckning måste anses vara ganska stort. Olägenheterna av ett uppskov förnimmas av den, som har att syssla med hithörande frågor, och frånvaron av ett register ökar betydligt risken för förbiseenden, liksom det naturligtvis medför ökat arbete. Riksdagen har vanligen i sådana sammanhang visat stort intresse för att praktiska uppslagsböcker skola komma till stånd.

Utskottet åberopar emellertid här också, att statsutgifter i nuvarande läge så vitt möjligt böra undvikas. Det är naturligtvis alldeles riktigt, men då vill jag endast framhålla, att man här skulle kunna vinna en ganska stor fördel för ett rätt måttligt belopp. Dessutom kan ett bifall till propositionen knappast medföra någon anslagsbelastning för nästa budgetår. Det har också framhållits i propositionen. Utgifterna skulle komma först senare.

Herr **SUNDBIK**: Kostnaden, 34 000 kronor för 600 exemplar, förefaller hög

Om utarbetande av register över kyrkomötets protokoll m. m.

i dessa tider, och det var en enig uppfattning i utskottet, att upprättandet av detta register gott kunde anstå några år till. Vi ansågo att under nuvarande förhållanden, när de är ont om arbetskraft även på detta område, och när kostnaden är hög, kunde man gott uppskjuta ärendet ännu några år. Med anledning därav yrkade utskottet avslag på propositionen, och jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr FORSLUND: Utan att någon sade annat än ja på talmannens fråga beviljade vi för en kort stund sedan 150 000 kronor för att sammanställa en lagsamling. Då får jag säga, att det hör till de små tingen att resonera på det sätt, som bankoutskottet har gjort i denna sak. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Skall man ha en registerföring, skall den hållas vid liv, och det kan man inte göra genom att lägga på lager under alltför lång tid. Detta är en ordningsfråga, där jag tycker det är rimligt att vi tillmötesgå vad kungl. Maj:t har yrkat.

Jag ber därför, som sagt, att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

I herr Forslunds yttrande instämde herr *Sten*.

Herr MOGÅRD: Herr talman! Såsom delaktig i utskottets klappjakt på register ber jag att få säga några ord i anledning av vad statsrådet Quensel och herr Forslund här yttrade.

Utskottet har inte rekommenderat, att man skulle helt avbryta registerföringen av kyrkomötets protokoll utan säger tvärtom, att man förutsätter, att då det blir lämpligare tider — varmed man närmast menar ekonomiskt bättre tider — fortsättes den registerföring, som 1917 års riksdag beslöt anslag till. Man har dock funnit, att det förra kyrkomötesregistret omfattade 50 år, medan det nu föreslagna skulle omfatta endast 28 år. Det är visserligen sant, som herr statsrådet anförde, att under senare år har

kyrkomötet sammanträtt mycket flitigare än tidigare, men den normala kyrkomötestiden har dock varit fem år och inte så kort som nu ofta varit fallet.

Jag vill vidare påpeka för dem, som äro intresserade av att ta del av vad kyrkomötena besluta, att högst förträffliga register utges i samband med varje kyrkomötes protokoll. De äro utförliga och goda, och när det inte gäller att slå igenom alltför många kyrkomöten, så väljar det i stort sett — det har jag personlig erfarenhet av — inte så särdeles stora svårigheter att leta sig till rätta. Det går inte att jämföra kyrkomötets registratur med riksdagens. Riksdagsfrågorna äro ju så oändligt många fler och mycket mer omfattande och detaljerade än vad kyrkomötets ärenden äro under den korta månad det sammanträder.

Därför finner jag nog ett visst fog för att man här är något mera måttlig i sina pretentioner på statsutgifter. Då utskottet utan minsta divergens var enigt om att icke ansluta sig till Kungl. Maj:ts proposition, tror jag nog, att kammaren för sin del kan vara övertygad om att man inte åsyftade att förhindra en i sinom tid mera naturligt framvuxen registerföring än vad detta kanske en smula bryska avslagsutlåtande kan synas innebära. Utskottet sätter sig alltså icke emot, att ett register kommer att utarbetas, men anser, att det bör kunna dröja något eller några år — eller kyrkomöten — innan något nytt helregister utges.

Jag ansluter mig till den synpunkten, så präst jag är, och ber att få biträda yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Forsslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertal röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Forsslund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunderas vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 57.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår trettonde huvudtiteln, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 kap. 4 § rättegångsbalken, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om översyn av aktiebolagslagen.

Om översyn av aktiebolagslagen.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om översyn av aktiebolagslagen m. m.

Med anledning av en inom andra kammaren av herr *Wiberg* väckt motion, nr 284, hade första lagutskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § lagen den 14 september 1944 om aktiebolag;

B. att förevarande motion, II:284, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet förut anført och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ANDERSSON, JONES ERIK: Det är inte för att ta upp någon sakdebatt, som jag har begärt ordet vid detta utlåtande, utan jag gör det för en annan saks skull. Det gäller själva presentationsförfarandet av detta aktstycke.

På senare tid ha ju en del utlåtanden blivit begåvade med ändringar i form av kartongblad. Det har alltid varit vanligt förr, att det nederst på sidan i en liten not stått angivet vari ändringen bestod. Numera kostar man inte på sig den där lilla anvisningen, utan vi få försöka leta reda på det själva bäst vi kunna. Jag frågar, varför man har gått från den där gamla goda regeln, och undrar, om det inte skulle låta sig göra att även i fortsättningen ge en liten hjälprad på slutet.

Till den kraft och verkan det hava kan hos kansliet eller vem det vederbör, har jag ansett mig böra komma med denna lilla reprimand.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. återinförande av ståndrättsförfarandet.**Ang. återinförande av ståndrättsförfarandet.**

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472), m. m., jämte i ämnet väckt motion, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag angående ändrad lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Genom en den 18 februari 1949 dagtecknad proposition, nr 98, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472); samt

2) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 450) om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig.

Vidare hade Kungl. Maj:t genom en den 4 mars 1949 dagtecknad proposition, nr 104, föreslagit riksdagen att antaga vid denna proposition fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän; och

2) lag angående ändrad lydelse, av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Båda propositionerna hade hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet.

I samband härmed hade utskottet förehaft en av herr *Johansson* i Stockholm i anledning av propositionen nr 98 inom andra kammaren väckt motion, nr 330, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 98 i vad den avsåge förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom propositionerna nr 98 och 104 framlagda lagförslagen, samt med avslag å motionen II: 330 — måtte för sin del antaga i utlåtandet införda förslag till

1) lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

2) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 450) om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig;

3) lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 450) om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig var i nedan angivna delar så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

4 §.

Förövas brott, som kan förskylla dödsstraff, i samband med visst krigsföretag och under så allvarliga förhållanden att behandling av målet i vanlig ordning ej kan avvaktas utan synnerlig fara för krigslydnadens eller motståndsviljans upprätthållande eller eljest för krigsföretags framgång, militäravdelnings säkerhet eller rikets väl må, om den brottslige träffats på bar gärning, högste militäre chefen på stället, därest han har

(i utskottets förslag:)

4 §.

Förövas brott, som kan förskylla dödsstraff, i samband med visst krigsföretag och under så allvarliga förhållanden att behandling av målet i vanlig ordning ej kan avvaktas utan synnerlig fara för krigslydnadens eller motståndsviljans upprätthållande eller eljest för krigsföretags framgång, militäravdelnings säkerhet eller rikets väl, må, om den brottslige träffats på bar gärning, högste militäre chefen på stället, därest han har

Ang. återinförande av ständrättsförfarandet.

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

lägst regementsofficers grad, tillsätta ständrätt att pröva och avgöra saken.

lägst regementsofficers grad, tillsätta ständrätt att pröva och avgöra saken. *Innan han beslutar därom, skall han samråda med den till levnadsären äldste på platsen närvarande officeren eller, om denne skall utses till ordförande i ständrätten, med den därefter äldste tillgänglige officeren. Dessutom skall samråd äga rum med den äldste underofficeren och den äldste bland underbefälet.*

5 §.

Ständrätt består av ordförande och tio ledamöter.

11 §.

Ständrätt må meddela dom allenast om den finner uppenbart

1. att den tilltalade förövat gärningen och förskyller dödsstraff därför, samt
2. att uppskov med dödsstraffets verkställande skulle medföra synnerlig fara för krigslydnadens eller motståndsviljans upprätthållande eller eljest för krigs företags framgång, militäravdelnings säkerhet eller rikets väl.

I vardera frågan skall verkställas särskild omröstning, och erfordras för den tilltalades dömande att ordföranden och minst åtta av ledamöterna äro ense samt besvarat båda frågorna jakande.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Lindblom*, som av angivna orsaker hemställt, att riksdagen icke måtte bifalla det genom propositionen nr 98 framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig;

2) av herr *Olsson* i Mellerud, som på anförda skäl hemställt, att 11 § förslaget till lag angående ändring i lagen om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig måtte erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

I sistnämnda reservation hade för 11 § andra stycket föreslagits följande avfattning:

I vardera frågan skall verkställas särskild omröstning, och erfordras för den tilltalades dömande att *samtliga ledamöter av ständrätten* besvarat båda frågorna jakande.

Herr **LINDBLOM**: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande har jag

till detsamma fogat en reservation med yrkande om avslag på förslaget om ständrätt.

Jag skall inte dölja, att det är min inställning till själva dödsstraffet i och för sig, som djupast sett föranlett mitt ställningstagande till det nu föreliggande förslaget. Jag har ansett, att denna fråga är av så djupgående natur, att den inställning man har till den bör på något sätt bringas till kammarens kännedom. Dödsdomar och avrättningar äro liksom krig kvarlevor av barbariet, vilka religion och kultur ännu inte ha hunnit få bukt med eller utrota. Religionen fastslår livets helgd, också om det rör sig om en brottsling, och kulturen anvisar andra möjligheter än dödandet som skydd mot illgärningsmän. Att dessa skola oskadliggöras äro väl alla rättskaffens människor eniga om, men det skall ske på ett sätt, som respekterar var som är heligt.

Nu är emellertid denna fråga inte egentligen uppe i det här sammanhang-

Ang. återinförande av ståndrättsförfarandet.

et. Vid förra årets riksdag antogs ju det militära rättegångsväsendet, och vid det tillfället utelämnades den speciella fråga, som det nu gäller, nämligen bestämmelserna angående införande av ståndrätt. Vad det nu närmast gäller är således det rättsliga förfarandet vid utdömande av dödsstraff i krig i vad gäller isolerade förband.

När krigsdomstolsutredningen förberedde frågan om det militära rättegångsväsendet, tog den icke upp denna sak utan förklarade, att några bestämmelser om en mot ståndrätten svarande extraordinär krigsdomstol ej syntes böra upptagas i den nya lagstiftningen. Ja, man kan fråga sig, vad anledningen kan vara till att man då inte tog upp frågan men nu har funnit sig föränlåten att framföra den vid årets riksdag. Det förefaller mig, som om krigsdomstolsutredningens övervägande här borde ha vägt så pass tungt, att man inte hade haft anledning att nu införa bestämmelser om ståndrätt igen.

Utredningen säger bland annat, att en anordning med dylika domstolar icke väl överensstämmer med de krav, som uppställas på nutida rättsskipning. Man får ju komma ihåg, att bestämmelsen om upprättandet av en ståndrätt med omedelbart verkställande av en fälld dödsdom bland annat innebär, att det icke lämnas tillfälle till appellations och till omprövning. Ingen domstol i världen kan vara så fullkomlig, att icke ett missgrepp kan göras och ett för hårt straff utmätas. Ståndrätten kan i detta hänseende icke vara fullkomligare än andra domstolar. Intet straff bör verkställas utan prövning i vanlig ordning, allra minst dödsstraff. Justitiemord är alltid möjligt. Verkställas dödsstraff utan behandling av målet i vanlig ordning, är ju varje rättelse utesluten. Och faran för fällandet av dödsdom kan aldrig vara större än i krigstid, då människolivet är mindre värt än någonsin. Påståendet att »synnerlig fara» kan uppstå genom att dödsdomen icke omedelbart träder i verkställighet, är tydligen någonting som har tillkommit för att dölja den ruskiga handling som det här är fråga om.

Även advokatsamfundet har yttrat sig, och av dess yttrande framgår, att det har ungefär samma inställning som tidigare krigsdomstolsutredningen.

Nu har man gjort vissa invändningar och menar, att krigslydnaden och säkerheten skulle kräva, att man vidtar denna drastiska åtgärd. Jag har mycket svårt att föreställa mig, att den omständigheten, att en eller annan person vid ett kritiskt tillfälle omedelbart skjutes, skulle ha någon större inverkan än om personen gripes och sedan blir ställd inför domstol. Om brottet är av sådan beskaffenhet, att det över huvud taget skulle föranleda dödsdom, äro ju alla medvetna om att domen senare kan verkställas genom arkebusering. Men man vinner den fördelen om man inte förhastar sig vid ett dylikt tillfälle utan kan få pröva målet i vanlig ordning.

Man har också anfört, att om inte denna rättsordning förefunnnes, skulle man kunna riskera att vederbörande utan någon som helst prövning skjutes ned. Det är möjligt, att det kan ligga något i det resonemang. Men jag frågar mig då, om enbart det kan vara ett tillräckligt skäl för statsmakterna att inrätta ett domstolsförfarande, som i många fall måste komma att verka illusoriskt. Man får också förutsätta att den rättsordning, som har vunnit hävd i vårt samhälle, är så grundmurad, att vederbörande icke skall vidtaga åtgärder utan ge vederbörande tillfälle att bli hörd i vanlig ordning.

Nu säges det här i framställningen, att förutsättningen för att en dylik domstol skall tillsättas är för det första att den brottslige har träffats på bar gärning och för det andra att själva förfarandet icke utan våda kan uppskjutas. Jag är något tveksam om hur tolkningen av uttrycket »träffats på bar gärning» i verkligheten kommer att gestalta sig. Man kan fråga sig, om *en* person skall ha iakttagit vad som har förekommit eller om det skall vara *flera* personer, för att det över huvud taget skall anses vara tillräckligt visat, att personen har begått det brott som han åtalas för. När man studerar lagrådets resonemang i

Ang. återinförande av ståndrättsförfarandet.

frågan, finner man att också lagrådet — ehuru det tillstyrkt saken i och för sig — är mycket betänksamt inför det rättegångsförfarande, som man här skall använda. Och av det kan man dra den slutsatsen, att hela proceduren nog kommer att bli ganska vansklig.

Det är kanske djärvt att våga hoppas, att en ensam reservant skall kunna med sin reservation vinna kammarens bifall, men jag ber ändå, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Jag måste börja med att djupt beklaga, att mänskligheten alltjämt befinner sig i en sådan situation, att man redan i fredstid anser det nödvändigt att förbereda en sådan säkerhetsåtgärd under krig som denna lagstiftning om ståndrätt avser att vara. Jag är inte fullt övertygad om att det är nödvändigt att genomföra den just nu. Men det finns så många andra människor, som kanske förstå den här saken bättre än jag, och de mena, att det är nödvändigt. Därför kommer jag inte att här yrka direkt avslag på propositionen.

Men vad jag vill och vågar påstå, herr talman, det är, att man måste skriva lagen så att den skapar hundraprocentig garanti för att inga missgrepp kunna förekomma. Vi skola väl hoppas, att lagen inte kommer att behöva tillämpas. Men om det någon gång skulle bli så illa, då måste det vara uteslutet att misstag kunna begås.

Utskottets förslag, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts, innebär att nio av ståndrättens elva ledamöter skola jakan- de kunna besvara två frågor, nämligen »1. att den tilltalade förövat gärningen och förskyller dödsstraff därför, samt 2. att uppskov med dödsstraffets verkställande skulle medföra synnerlig fara för krigslydnadens eller motståndsviljans upprätthållande eller eljest för krigsföretags framgång, militäravdelnings säkerhet eller rikets väl».

En reservant, andrakammarledamoten herr Olsson i Mellerud, har ansett det vara uppenbart, att ståndrätt icke skall

få meddela dom — vilken ju endast kan gå ut på dödsstraff — med mindre samtliga medlemmar av ståndrätten enhälligt besvara de båda frågorna jakande.

Herr talman! I likhet med denne reservant i andra kammaren anser jag, att om svaret på var och en av de båda frågor som ståndrätten har att ta ställning till är enhälligt, skapas en bättre garanti för en rättvis dom, och det måste ha den allra största betydelse, när det som här är fråga om en dödsdom. Jag anser således, herr talman, att 11 § i denna lag bör få den utformning som föreslagits av herr Olsson i Mellerud, och jag yrkar därför bifall till reservation nr 2.

Häri instämde herrar *Sten, Näsström, Fahlander, Nerman och Lindgren.*

Herr LÖTHNER: Herr talman! Jag medger, att det ingalunda var med något lätt sinne som lagutskottet gick att ta ställning till lagförslaget om ståndrätt. Men av två onda ting har utskottet valt det som utskottet anser vara det minst onda, nämligen att tillskapa ett rättsligt instrument, låt vara ett ofullkomligt sådant, hellre än att lämna vederbörande militära befälhavare fria händer att utöva det slags nödvärnsrätt som det här är fråga om. Majoriteten i utskottet har ansett, att man skall akta sig för att besluta en lagstiftning av denna art först när behovet blir aktuellt, d. v. s. i händelse av krig. Vi ha menat, att det är lämpligast att ordna de formella frågorna redan nu.

Här har också bringats på tal frågan, om ståndrättens elva ledamöter måste vara eniga för att domen skall bli fällande. Den föregående talaren ville, att de skulle vara eniga, så att man om möjligt skulle få hundraprocentig garanti mot missgrepp. Utskottsmajoriteten har ansett det vara orimligt att begära sådan enighet. Om ståndrätten något så när skall kunna fylla sitt syfte, måste man nöja sig med vad Kungl. Maj:t och utskottet ha stannat för, d. v. s. att ordföranden och åtta ledamöter skola vara ense.

Ang. återinförande av ståndrättsförfarandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr BRANTING: Herr talman! Jag har verkligen en smula svårt att finna de rätta orden för att beskriva det intryck, som framkallas av att denna lag om ståndrätt nu har kommit på vårt bord. En riksdag, där arbetarpartiet med sina vackra humanitära traditioner är i majoritet, en riksdag, som för övrigt utan tvivel består av ärliga och demokratiska svenska män och kvinnor, skall i dag — utan annan motivering än den som herr Löthner här nyss har anfört — ge sitt bifall till en lag om ståndrätt. Vi skola med andra ord nu plötsligt återuppbygga en lagruin, som tillkom under förskräckelsen omedelbart efter det första världskrigets utbrott och som vi av demokratisk renlighetskänsla sopade bort för något år sedan. Det synes mig vara en ganska egendomlig situation! Man säger nog inte för mycket om man påstår, att kammarens beslut i dag i denna fråga på sitt sätt kommer att bli en märkespunkt i den svenska demokratiens utvecklingskurva.

Man tycker kanske på sina håll, att jag överdriver betydelsen av denna sak. Jag vill säga herr Löthner, att jag inte ett ögonblick har underskattat den goda tanke som ligger bakom lagutskottets ståndpunktstagande — viljan att redan nu under fredstid, under lugna förhållanden, skapa garantier för att det förfarande, som här åsyftas under krigstid, skall få riktiga och rättsenliga former. Jag är fullkomligt på det klara med att den sak, som vi nu tala om, inte för dagen har någon som helst aktualitet. Det gäller ju bara en anordning, avsedd för speciellt kritiska omständigheter under krig, och frågan är då hur vi i fredstid skola ställa om vårt hus och skapa garantier i händelse av att vi skulle vara olyckliga nog att råka i krig och dylika kritiska situationer skulle uppkomma.

Det förstår jag alltså mycket väl. Men det är inte detaljerna, mina damer och herrar, som här äro det väsentliga, utan

det är själva den omständigheten, att denna fråga nu har aktualiserats, att denna lag har framlagts under nuvarande inre och yttre förhållanden. Det är detta, som icke kan undgå att göra ett starkt intryck och på många håll ett beklämmande intryck.

I Sverige ha vi sedan många decennier icke tillämpat dödsstraffet. Det är legalt och definitivt avskaffat, till svenska folkets djupa tillfredsställelse. Det är då klart, att framläggandet av en lag om ståndrätt måste väcka uppseende. Sådana domstolar som det här är fråga om ha icke gott rykte någonstans i världen. Alla civiliserade folk avsky att höra talas om ståndrätter och tänka på de situationer, som därmed äro förbundna. De som nyligen ha haft erfarenhet av ståndrätter i arbete, se dem för sin fantasi såsom ett av de hemskaste momenten i sina folks historia. Men också i Sverige, tror jag, lystrar folket, när det får höra talas om att vi nu skola instifta en lag om ståndrätter. Folket undrar vad det egentligen är fråga om, vad som egentligen är i görningen.

Man säger, att detta inte har någon betydelse i sak — det är ju inte alls fråga om att införa några ståndrätter. Men, mina damer och herrar, man skall inte underskatta, att det finns folkpsykologiska realiteter, som en styrelse icke får se bort ifrån. Här uppstår onekligen den frågan: Varför har saken aktualiserats? Den besvaras olika. Somliga — det ha vi sett i pressen — sätta införandet av ståndrätter mer eller mindre obestämt i sammanhang med världshändelserna, med den allmänna brutalisering, som har ägt rum. Somliga erinra om de ståndrätter, som arbeta i andra, olyckliga länder, där arkebuseringsplutonerna äro i verksamhet, i Grekland eller Spanien. Somliga inbilla sig att det har kommit några påstötningar utifrån. Andra återigen undra, om det är en av förberedelserna för något hotande krig, som nu plötsligt har aktualiserats.

Alla dessa försök att förklara saken kunna lämnas åt sitt värde, men en sak är ganska viss: det svenska folket har icke förstått, icke kunnat sätta sig in i

Ang. återinförande av ståndrättsförfarandet.

vad jag för min del gärna vill tro är det rätta förhållandet, nämligen att den socialdemokratiska regeringen och dess humane justitieminister här har lagt fram en lag om ståndrätter närmast — om jag så får uttrycka mig — på grund av ett slags juridiskt perfektionsraseri. Man kan inte låta något fält på rättslivets område vila i frid och ligga som det ligger, utan man måste partout utfylla alla tänkbara luckor i bestämmelserna, även när det gäller de mest avlägsna och åtminstone för ögonblicket otroliga fall.

Vilka är det för resten som ligga bakom detta förslag? Justitieministern står naturligtvis för det formellt, men hur har det kommit fram? Ja, det har väl gått till i detta fall som i många andra fall inom vårt lagstiftningsväsende — initiativet kommer väl från någon av dessa otaliga sakkunnigegrupper, som oförtrutet arbeta — som termiter — i det osynliga, på än det ena och än det andra området och sedan plötsligt lägga fram ett förslag. Därefter skall förslaget remitteras, och så kommer det in i den administrativa kvarnen. Det behandlas i departementet, och slutligen ligger där en kungl. proposition färdig, nästan av sig självt. Inte ha vi bett om denna lag om ståndrätt! Och inte har det varit någon allmän opinion, som haft på känn, att vi behöva ståndrätter! När vi voro inne på saken för något år sedan — alltså när den militära rättegångslagen antogs — lämnade vi ju denna fråga åt sitt öde, och det av goda skäl. Men här stå vi nu i alla fall.

För min del, herr talman, vill jag för ögonblicket inte gå närmare in på lagens detaljer. Jag vill bara betona, att när fru Sjöström-Bengtsson nyss yttrade, att det finns många sakförståndiga människor som anse det *nödvändigt* att genomföra denna lag just nu, har jag där emot inte fått den uppfattningen. Det finns intet annat argument för propositionen än det som herr Löthner anförde, nämligen att det är bra att stifta lagar sådana som denna nu i lugn och ro och inte vänta tills det brinner i knutarna. Men mot denna fördel måste i alla fall vägas det allmänna intryck, som

åstadkommes av att den svenska riksdagen plötsligt beslutar en lag om ståndrätten. Mig förefaller det, att den svenska riksdagen skulle förlora ett stycke av sitt demokratiska ansikte genom att besluta om denna lag. Vår riksdag har demokratiska traditioner att värda, den har ofta visat sig lyhörd när det har gällt ovägbara, men ändå påtagliga demokratiska eller humanitära värden.

Jag ber därför, herr talman, att få avsluta mig till det avslagsyrkande som är framställt.

I detta anförande instämde herrar *Karl Andersson, Boo, Leander, Mogård* och *Öhman*.

Herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket, då jag vet att utskottets talesman har framfört de allmänna synpunkter som ligga till grund för förslaget. Jag skulle bara vilja säga ett par ord med anledning av vad herr Branting nu yttrade om att man utan anledning och helt plötsligt lagstiftar om en synnerligen allvarlig sak, som rör krig, fastän vi ju gudskelov leva under fredliga förhållanden och hoppas få göra så även i fortsättningen.

Det är inte alls någon tillfällighet att denna fråga har kommit upp nu. Jag har nog det närmaste ansvaret härför. Det förhöll sig helt enkelt på följande sätt. Förra året genomfördes två stora reformer på militärrättens område — det gällde dels den militära straffrätten, som blev allmänt humaniserad, och dels den militära processrätten, som ändrades därhän, att krigsdomstolarna avskaffades under normala tider. När vi i justitiedepartementet sålunda gingo igenom hela fältet för den militära rätten, fann jag, att i de framlagda förslagen saknades regler om ett sådant extraordinärt förfarande, som det här gäller. Jag ansåg att jag inte kunde ta på mitt ansvar att låta en sådan lucka finnas kvar, och därför tillkallade jag en särskild kommitté, som skulle utreda frågan. Denna kommitté har så blivit färdig, och av den orsaken har förslaget nu framlagts för

Ang. återinförande av ståndrättsförfarandet.

riksdagen. Det har således inte tillkommit av en tillfällighet, utan är en direkt följd av den nya militära lagstiftningen och utgör slutstenen däri.

Då det har sagts, att det inte voro nödvändigt att genomföra denna lagstiftning i samband med de andra militära lagarna, emedan den nu ifrågavarande lagen endast tar sikte på krigsförhållanden, skulle jag häremot vilja invända, att vi i övrigt ha försökt att göra den militära lagstiftningen fullständig och även ge regler för krigsförhållanden. Jag tror också att detta förfaringsätt är synnerligen lämpligt just ur de humanitära och demokratiska synpunkter, som herr Branting nyss talade om. Av hänsyn till dem bör man nämligen om möjligt stifta de lagar, som skola avse krigsförhållanden, under fredstid, när man kan överväga spörsmålen i lugn och ro, i stället för att i all hast och i panik tillverka sådana lagar, när faran står för dörren eller kriget redan brutit ut.

Herr **BRANTING** (kort genmäle): Justitieministern åberopade att denna lagstiftning har inspirerats av humanitära synpunkter. Jag kan inte annat än konstatera, att enligt gällande bestämmelser skola några ståndrätter inte finnas, utan förbrytelser av det slag som här ifrågakommer skola dömas av domstol, som eljest handlägger militära mål. Man kan ju inte gärna göra gällande, att det innebär en humanisering att från denna ordning övergå till en ordning med ståndrätter, för vilka skall gälla ett summariskt förfarande — som blott skola kunna döma till döden och som skola kunna vara sammansatta av uteslutande militära ledamöter. Det är inte någon humanisering! Men jag vill visst inte bestrida, att det gjorts åtskilliga uttalanden och finns åtskilliga stadganden i detta lagförslag, som förtjäna ett erkännande och utgöra ett bevis för att justitieministern, när han nu nödvändigtvis skulle framlägga ett förslag om ståndrätter, ville göra det så acceptabelt som möjligt.

Det är klart, att vi inte skola försätta oss i den situationen att vi plötsligt i pa-

nik skola behöva utarbeta förslag om ståndrätter. Nu ha vi emellertid redan ett utarbetat förslag. Låt oss lägga det på hyllan och först om det blir nödvändigt taga upp frågan på nytt. Då kunna vi besluta i frågan på en enda dag.

Herr **LINDEROT**: Herr talman! Det gäller här inte en partipolitisk fråga i vanlig mening. Det är fråga om det skall vara nödvändigt att den svenska riksdagen i dag inför en lagstiftning om ståndrätter.

Herr Branting har förekommit mig i sin replik till herr justitieministern, och jag kan instämma i vad herr Branting där anförde, men jag vill ge ytterligare en replik till herr justitieministern. Han sade att denna lagstiftning icke har utarbetats och framlagts på grund av någon tillfällighet, utan att han vid översynen av lagstiftningen på detta område hade funnit, att det fanns en liten lucka, som borde fyllas. Vår justitieminister upptäckte alltså, att man kunde hitta på ännu några paragrafer, enligt vilka man i snabbare tempo skulle kunna avliva människor, och när han upptäckte luckan, skyndade han sig att utfylla den! Är detta uttryck för den humanitära mentalitet, som man vill åberopa såsom karakteristisk för svenska folket? Är det inte i stället en paragrafmentalitet av upprörande art? Man har upptäckt att man kan göra nya paragrafer för att i snabbare tempo kunna avliva människor, och då skall man omedelbart utfylla denna beklagliga lucka.

Kriget må skapa sina lagar. Vi veta mycket väl, att i krig skjuter man folk för grövre eller mindre brott eller inga brott alls. En helt annan sak är det att nu, när världens folk sucka efter varaktig fred efter det senaste världskriget, i detta från kriget förskonade land gå och leta efter luckor i vår lagstiftning för att demonstrera, att vi mycket snart vänta ett nytt krig, och anstränga oss för att hitta på så många paragrafer som möjligt för att inte krigets ohyggligheter på något sätt skola mildras eller försvagas. Mot detta har jag, herr talman, velat göra en invändning.

Ang. återinförande av ståndrättsförfarandet.

Jag upprepar, att vad jag anfört inte har någonting med min partipolitiska uppfattning att göra. Jag tror icke att meningarna här i kammaren dela sig efter sådana linjer.

Till fru Sjöström-Bengtsson måste jag säga: Hur tror fru Sjöström-Bengtsson att man skall kunna skapa hundra procentig säkerhet för att ingenting av orätt skall kunna begås i krig? Jag hade väntat något annat av henne än att hon i sådan tro skulle gå på Kungl. Maj:ts principiella linje. Jag har i de allra flesta fall hyst djup högaktning för hennes framträdanden här i riksdagen, men jag förstår inte att hon här som om det vore fråga om ett schackspel vill vara med om att införa en dylik lagstiftning i det fredliga, demokratiska Sverige. Jag begriper inte denna mentalitet.

När det gäller frågan om vårt försvar och därmed sammanhängande angelägenheter har jag i många hänseenden haft annan uppfattning än herr Lindblom, och vi två torde väl ideologiskt stå på två motsatta flyglar, men i detta fall har han uttryckt en mening, som jag skulle önska omfattades av majoriteten av kammaren. Jag är i varje fall övertygad om att han uttryckte en mening, som hyses av majoriteten av det svenska folket. Därför hoppas jag att kammaren kommer att följa herr Lindblom.

Jag ber att få ansluta mig till herr Lindbloms yrkande, herr talman!

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag kan så till vida instämma med herr Lindblom och herr Branting, att även jag anser att det var skäligen onödigt att denna proposition nu framlägges. Den debatt, som har ägt rum, anser jag att vi inte hade behövt ha i denna fråga just nu.

Å andra sidan måste jag erkänna, att enligt min uppfattning är det omöjligt att i ett krigsfall reda sig utan en domstol, som kan exekvera sina domar snabbt. Det är tydligen också herr Linderots mening, enligt vad som framgick av hans yttrande. Det kan därför vara av ett visst värde att redan nu, såsom

justitieministern sade, fatta beslut rörande den blivande krigslagstiftningen, så att man inte behöver göra det först då kriget bryter ut eller omedelbart dessförinnan.

Jag kommer därför att rösta för Kungl. Maj:ts förslag.

Herr KRÜGEL: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i vad herr Löthner nyss sade å utskottets vägnar, då han redogjorde för handläggningen av frågan inom utskottet och för de motiv, som legat till grund för utskottets ställningstagande. Med hänsyn till vad herrar Branting och Linderot bland andra sagt i debatten, ber jag emellertid att få anföra några ord.

Jag tror, herr talman, att jag vågar göra det påståendet, att ingen inom utskottet är på något sätt fientligt stämd mot någon medborgare i vårt land och av den orsaken vill inrätta en ståndrätt och — jag tror att herr Linderots ord föllo så — döda människor. En sådan uppfattning återspeglar på intet sätt utskottets inställning i denna fråga. Jag tror i stället att vi alla låtit oss leda av omsorg om människorna, vårt land och vår frihet och vår självständighet. Jag tror för övrigt att det är bättre att ha en lagstiftning tillgänglig i händelse av ett krigsutbrott än att medborgare i en elakartad situation skola behöva taga sig själva rätt utan att ha fått ledning av samhället. Det är rimligt om de, som under krig råka i uppenbar fara på grund av fiendens ansträngningar, så långt det är möjligt säkras för angrepp eller förrädiskt handlande inifrån. Jag vill poängtera, att det är endast mot sådan på bar gärning anträffad brottsling, som lagen siktar.

Det är, såsom någon uttryckte det, farligt att legalisera dödandet. Jag är den förste att erkänna detta. Men här är det fråga om alldeles utomordentliga förhållanden, och det är utomordentliga värden, som måste tryggas, och därför har utskottet känt sig skyldigt att biträda förslaget. Men utskottet har med

Ang. återinförande av ståndrättsförfarandet.

öppet sinne för kravet på rättssäkerhet uppmjukat förslaget, om jag får uttrycka det så, genom att utskottet tillagt, att det skall åligga befälhavare, som har att förordna om inrättande av ståndrätt, att dessförinnan rådgöra med sina underlydande, en från varje personalgrupp.

Tillåt mig slutligen att också få erinra om — och det bör kunna lugna dem som känna sig oroliga inför detta lagförslag — att ingen behöver försätta sig i en sådan situation, att hans handlande underställes ståndrätts bedömande. Den som fullgör sin plikt och ställer sig solidarisk med sina kamrater i deras svåra värv har ingenting att frukta. Det är den som förräder de värden, det här gäller, som drabbas av straff.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Det allvar, med vilket första kammaren debatterar denna fråga, är i och för sig bevis nog för hur kväljande det kan kännas att behöva ta itu med ett ärende, som onekligen har direkt samband med vad herr Branting kallade för en allmän brutalisering. Vi kunna emellertid inte komma ifrån att denna allmänna brutalisering är en verklighet, och vi måste därför inställa oss på det läget, där vi måste använda de yttersta medel för att värja oss själva.

Om jag skulle reflektera på något alternativ till utskottets förslag, skulle det vara herr Brantings förslag att uppskjuta frågan och låta den vila, tills horisonten har mörknat och vi äro övertygade om att lagstiftningen skulle kunna bli behövlig. Men jag anser inte att man kan påtaga sig den risken, ty vi veta inte, om vi någonsin komma att få tid att fatta ett beslut i frågan. Även om vi skulle få något rådrum, är det möjligt att vårt ställningstagande i tionde eller elfte timmen utåt skulle uppfattas såsom ett bevis på hur vi framdeles tänka handla, vilket ytterligare kan försvåra vår situation.

Ett av de länder, som stå oss nära,

avskaffade på 1920-talet — efter första världskrigets slut — sin militära lagstiftning i vad den avsåg förhållandena under krig. I det landet blev det sedermera aldrig tillfälle att på något sätt lagfästa nya regler, ty kriget kom över landet med blixstens hastighet. Det är särskilt den omständigheten, som gör att jag tycker att det är klokast att besluta nu och inte uppskjuta frågan, ehuru jag hyser den största respekt för dem, som företräda vad jag kanske får kalla mildare meningar i denna fråga.

I herr Göranssons yttrande instämde herr *Olsson*.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag hade nog närmast tänkt att ge uttryck åt min olust i denna fråga genom att rösta för herr Olssons i Mellerud reservation. När jag granskar den av honom föreslagna lagtexten, finner jag emellertid att innehållet i de olika styckena i 11 § inte passa riktigt ihop. I andra stycket uppställs den fordran för fällande dom, att samtliga ledamöter av ståndrätten skola besvara de båda i första stycket angivna frågorna jakande. I fjärde stycket talas det om att ordföranden och de ledamöter, som jämte honom ha förenat sig om domen, skola underskriva denna. Det behöver kanske inte innebära en direkt felaktighet, men det passar inte bra tillsammans. I tredje stycket talas det emellertid om att i domen skall bland annat antecknas förekommande avvikande mening. Det kan ju inte fällas någon dom, om det föreligger en avvikande mening.

Med hänsyn härtill ber jag att få säga, att jag kommer att vid omröstningen understödja herr Lindbloms reservation.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Lindblom*, att kammaren skulle, med bifall till den av honom vid utlåtandet avgivna reservationen, i övrigt bifalla utskottets hemställan; samt 3:o), av fru *Sjöström-Bengtsson*, att utskottets

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

hemställan skule bifallas med den ändrade lydelse av 11 § i det med 2) betecknade lagförslaget, som påyrkats i den av herr Olsson i Mellerud vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindblom* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Lindbloms* yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindblom* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 44.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående legalisering av den chiropraktiska verksamheten.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 114 i första kammaren av herr *Lindblom* m. fl. och nr 155 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta anhålla hos Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning angående legalisering av den chiropraktiska verksamheten samt att för riksdagen måtte framläggas de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 114 och II: 155 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av de synpunkter utskottet i utlåtandet anfört låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning rörande den chiropraktiska verksamheten samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

B. att motionerna I: 114 och II: 155, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Forslund*, *Wistrand*, *Lundberg* och *Huss* av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 114 och II: 155 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **FORSLUND**: Herr talman! Till det förevarande utlåtandet föreligger en reservation av mig jämte herr *Wistrand* i denna kammare och två ledamöter i andra kammaren.

Motionärerna ha yrkat, att »riksdagen måtte besluta anhålla hos Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning angående legalisering av den chiropraktiska verksamheten samt att för riksdagen framläggas de förslag, vartill denna utredning kan

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

föränleda». Innan jag går in på vad utskottsmajoriteten anfört, ber jag att få konstatera vad vi reservanter ha sagt. Vi ha i tre punkter sammanfattat vår uppfattning. Vi ha sagt, att den nuvarande lagstiftningen icke lägger hinder i vägen för den verksamhet, som motionärerna sannolikt ha åsyftat. Vi ha vidare sagt, att lämpligheten av chiropraktikens tillämpning såsom läkemedel måste i likhet med annan verksamhet, som syftar till botande av sjuka människor, bedömas ur medicinsk-vetenskaplig synpunkt. Slutligen ha vi sagt, att inrikesministern så sent som vid innevarande riksdag har uttalat sig för en omprövning av gällande bestämmelser för läkar-konstens utövning.

Nu vill jag också säga, att vi fuller väl förstå de människor, som på grund av sitt lidande söka bot, där de tro att de kunna få sådan. Men när det blir fråga om att riksdagen skall göra ett uttalande, måste man enligt vår mening vara mycket försiktig, ty det förekommer ändock många gånger att sjuka människor komma till uppgivna hjälpare, som alls inte äro hjälpare utan i stället kanske till och med åstadkomma skada. Jag säger inte detta om sådana sjukdomsfall, som chiropraktikerna i allmänhet skola kunna behandla, men det finns många andra, som erbjuda sjuka människor sina tjänster för att bota deras sjukdomar. Skall det vara en utredning om en viss läkemetods tjänlighet, kan man enligt vår mening inte frångå kravet att låta vetenskapen utforska vilka behandlingsmetoder som över huvud taget äro lämpliga.

Nu har utskottet kommit till ett kanske något egendomligt resultat — jag tror nämligen att det stora flertalet i själva verket hör hemma bland reservanterna. Men man har i alla fall kommit på den idén, att det nu skulle vara ett lämpligt tillfälle att låta en utredning, sammansatt av representanter för olika grupper, uttala sig om den ifrågavarande verksamheten och kanske till och med konstatera, att denna verksamhet inte är av den betydelse, som många tro, och framför allt inte är alldeles riskfri.

Det skulle alltså till och med kunna tänkas, att utredningen utmynnade i förslag om restriktiva åtgärder. Men det var väl aldrig detta, som åsyftats av vare sig motionärerna eller av alla dessa chiropraktiker, vilka skriva artiklar och tala om sitt kunnande.

Jag skulle vilja fråga: Hur tänker sig utskottets majoritet, att en utredningskommitté skulle vara sammansatt för att kunna företräda en sådan utomordentligt harmonisk sakkunskap, som majoriteten synes ha förutsatt? Det är ju meningen, att utredningen skall ingiva förtroende. Man anser det inte vara möjligt att åstadkomma detta förtroende enbart med vetenskapens hjälp, utan utöver representanterna för vetenskapen måste också utövande chiropraktiker samt lekmän deltaga. När det talas om lekmän i samband med utredningar är det väl i de flesta fall så, att dessa lekmän äro hämtade från riksdagen. Är det någon av damerna och herrarna här i kammaren som kan stiga upp och säga, att han eller hon är lämplig att bedöma det utomordentligt viktiga spörsmål som här föreligger? Jag tror knappast det. Vi reservanter ha också ansett att starka skäl föreligga för att avråda från ett sådant experiment.

Jag skulle också vilja fråga utskottsmajoriteten om den inte anser att man i den utredning, som den föreslår, också bör taga med representanter för den riktning, vars lärofäder predika att orsaken till våra sjukdomar, orsaken till att vi behöva ha läkare och sjukhus, ligger i det som de kalla den civiliserade kosten. Den lärofäder, som jag här syftar på, säger att det finns en enda, liten människogrupp här i världen — den lär omfatta ungefär 12 000 människor och bo i norra Indien, och den går under namnet Hunzafolket — som lever ett sådant naturligt liv att det över huvud taget inte finns några sjuka där och att en läkare inte skulle ha någon uppgift att fylla bland dessa människor. Utskottsmajoriteten menar att en utredning inte kan bli trovärdig om den utföres enbart av läkare. Skall man då inte i utredningskommittén medtaga representanter för

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

denna utomordentliga lära, enligt vilken det är människornas eget fel att de äro sjuka och enligt vilken de böra återgå till en livsföring som befriar dem från sjukdomarna?

Det synes framgå att det också finns en grupp av människor, som anser att den överväldigande delen av alla sjukdomar härrör från någon skada i ryggkotorerna. Motionärerna ha samlat ihop massor av brev — och utskottet har erhållit sådana även utan motionärernas medverkan — i vilka det talas om utomordentligt lyckade fall. Men i en objektiv bedömning får man inte underlåta att också fråga läkarna, om de inte kunna ge exempel på fall, där det inte har blivit så bra resultat av de lyckokurer som ha tillräatts av icke-vetenskapsmän. Det finns många sådana fall, men de som ha erfarenhet av sådant anmäla sig inte med samma hänförelse. De vilja inte anmäla att de sedermera ha måst gå till läkare och att de ofta ha måst uthärda sina plågor rätt länge innan de ha kunnat få hjälp av läkarvetenskapen.

Jag vill inte klandra vare sig dem som söka hjälp eller dem som ge hjälp, men jag vill hoppas att denna kammare inte skall medverka till att inympa den uppfattningen i svenska folket, att man kan söka hjälp nästan hos vem som helst, som annonserar om att han eller hon har mottagning här eller där. Det är svårt för de sjuka människorna att få klart för sig, att vad utskottet här avser endast gäller en grupp utövare av en verksamhet, där det kan påvisas vissa goda resultat.

Jag har glädjen att konstatera, att mitt eget partis tidningar i Stockholm — *Morgon-Tidningen* och *Aftontidningen* — båda styrka mig i min uppfattning i denna fråga, och då måtte det väl vara så att utskottsmajoriteten är inne på fel bog! Detta tror jag så mycket hellre som även en del tidningar, som man skulle kunna tro hörde till motionärernas sfär, ha visat sig lika klarsynta som dessa båda tidningar ur mitt eget parti och tagit avstånd från det av motionärerna framförda projektet.

Må det alltså tillåtas mig, herr talman,

att vädja till kammaren, att den till skydd för sitt eget anseende måtte följa reservanterna.

Häri instämde herrar *Gustav Emil Andersson, John Wiktor Jonsson, Gottfrid Karlsson, Carl Sundberg* och *Karl Andersson*.

Herr NORMAN: Herr talman! Slutet av herr Forslunds anförande ledde mig till den tanken, att han själv hade tvivlat på att han var inne på rätt väg men att han hade blivit glad och nöjd när han hade fått bistånd av sina partiorgan här i Stockholm.

Nu ligger ju den här frågan så till, att tolv ledamöter i utskottet ha enat sig om utskottets hemställan, och jag tror jag kan säga att alla dessa tolv också äro eniga om motiveringen. Det föreligger visserligen en blank reservation, men jag tror att den inte innebär någon mening som avviker från vad utskottet har skrivit eller hemställt, utan endast syftar till att ge uttryck åt en önskan att det skulle ha tagits med litet mera, särskilt beträffande chiropraktorernas rätt att använda röntgenfotografering.

Vad de tolv beträffar kan jag således hänvisa till vad utskottet yrkar och säger i sin motivering. Det är klart att denna motivering inte säger allt beträffande vad dessa tolv ha för uppfattning i hela detta spörsmål. Vad jag här för min del kommer att säga utöver den hänvisning jag har gjort till vad som är skrivet i utskottets utlåtande kan jag således inte säga å utskottets vägnar, utan det blir min egen uppfattning i det föreliggande spörsmålet som jag kommer att i fortsättningen ge uttryck åt.

I fråga om den chiropraktiska behandlingsmetodens värde har jag nog den ganska bestämda meningen, att det förekommer åtskilligt av drömmier och fantasterier hos de verkligt troende. Förreställningen att man med den behandlingsmetoden kan bota snart sagt vilka sjukdomar som helst har påmint mig om den medeltida uppfattning, som alkemisterna hade när de hoppades att de genom att upptäcka de vises sten eller den röda

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

tinkturen eller vad det kallades skulle få ett ämne, som kunde åstadkomma alla möjliga underverk, inte bara i kemiskt avseende, utan också på läkekonstens område; man skulle kunna vinna hälsa och evig ungdom. Beträffande den uppfattningen ligger det åtminstone för mig närmast till hands att dela det omdöme som här har blivit fällt av medicinska fakulteten i Lund, vilken karakteriserar den som vidskepelse.

Men därvid säger man inte allt beträffande den behandlingsmetod det här gäller. Utskottet anser sig kunna konstatera, att det råder enighet om att behandlingsmetoden i vissa fall *kan* vara till nytta, och jag tror att man bör tillägga, att den *har* visat sig vara till nytta.

Ett och annat exempel betyder väl kanske inte så mycket, men jag tror att jag i alla fall skall anföra ett. En mycket känd person här i landet, en hög ämbetsman, uppsökte mig en gång nu i vår och bad om ett samtal i anledning av den motion det här är fråga om. Han hade inte läst motionen, sade han, men han ansåg det vara hans plikt att delge sin egen erfarenhet. Och så talade han om att han hade haft det mycket besvärligt med sin sjuka rygg och undergått alla möjliga slags behandlingar av mycket framstående läkare. Han hade till och med legat gipsad, men inte fått någon hjälp. Utan att tro på den här behandlingsmetoden uppsökte han en utövare av densamma och blev relativt hjälpt. Han känner sig inte fullständigt frisk jämnt, utan kan få besvär av sin åkoma, men då går han till chiropraktorn och blir behandlad, och så är han kurant en ganska lång tid framåt.

Det där exemplet visar, att det inte bara är psykologiska omständigheter som spela in när människor påstå sig ha blivit hjälpta. Den man jag talar om är nämligen mycket anlitad i offentliga värv på grund av att han har så gott omdöme.

Nu förnekar ju inte läkarvetenskapen att behandlingsmetoden kan ha vissa goda verkningar; detta erkännes, vill jag minnas, i de flesta av de utlåtanden som utskottet har erhållit från sakkun-

niga. Jag ser på det här spörsmålet så, att det är önskvärt att vi i hälsovården tillvarataga detta värdefulla. Enklarest vore ju att våra läkare intresserade sig litet mera för behandlingsmetoden i de avsnitt, där de själva erkänna att den kan vara till nytta. Därmed vore ju hela legaliseringsproblemet löst på ett ganska enkelt sätt.

Min uppfattning av behandlingsmetoden skulle kanske kunna uttryckas så, att det förefaller mig som om den närmast skulle kunna jämföras med en specialiserad sjukgymnastverksamhet, och varför inte även en kvalificerad sådan, i den mån den utövas av de på området verkligt kunniga. Men lika angeläget som det är, att detta goda i behandlingsmetoden blir tillvarataget, lika angeläget är det enligt min mening att man söker få till stånd en avgränsning, så att riskerna för skadeverkningar minskas, om de nu inte helt kunna opereras bort. Jag är inte säker på att man genom lagstiftning kan komma fram till det resultatet, men nog vore det önskvärt att man kunde få till stånd en sådan avgränsning, som efter vad jag kan förstå även motionärerna åsyftat med sitt yrkande på en legalisering av vissa av den chiropraktiska behandlingsmetodens utövare. Ty naturligtvis, det är min bestämda mening, förekommer det på detta område också mycket skoj och mycket av vad man vanligen kallar kvacksalveri.

Jag sade att jag inte är alldeles övertygad om att man genom en lagstiftning kan åstadkomma en sådan avgränsning, men jag anser det önskvärt att man gör ett försök, och därför anser jag att en utredning bör komma till stånd.

Nu ha reservanterna vänt sig emot det önskemål, som utskottsmajoriteten har framfört beträffande utredningens sammansättning. När vi ha uttryckt det önskemålet, att de bägge tvistande parterna skola vara representerade och att även lekmän skola vara med, är detta inte för att på något sätt ge uttryck åt misstro emot läkarvetenskapen — för mig ligger det helt naturligt så till, att vetenskapen här skall säga sin bestäm-

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

da mening. Men jag tror att det vore värdefullt, när det gäller att komma till en uppfattning om vilka slutsatser man skall draga av utredningens resultat, om det även funnes lekmän med i utredningen.

Jag drar denna slutsats inte minst av den reservation, som här föreligger. Den reservationen är ju undertecknad av bland andra en känd praktiserande läkare. I den första av de tre punkter, som herr Forslund här har hänvisat till, står det, att utövarna av den ifrågavarande behandlingsmetoden redan med nu gällande lagstiftning få hålla på med sin verksamhet. Ja, visst få de det, men frågan är om det är lämpligt att de få hålla på med den utan annan kontroll än den som nu finns. Är det så, att det här föreligger allvarliga risker, då tycker jag att det nästan är lätsinnigt att bara hänvisa till att behandlingsmetoden får utövas ganska fritt. Och är det så, att den inom ett begränsat område har sitt värde, då finner jag det fullkomligt oriktigt mot patienterna att inte ge utövarna de bästa möjliga förhållanden för att utöva sin verksamhet. Jag tänker då på den stridsfråga, som vi hade uppe i fjol, nämligen deras rätt att använda röntgen. Det måste ju vara av värde, för att behandlingen skall bli den rätta, att de ha även det hjälpmedlet när de skola bestämma sig för hur behandlingen skall utföras.

Ur patienternas synpunkt — och patienterna äro ju inte så få — önskar jag för min del att man skulle komma fram till ett resultat, som ger denna behandlingsmetod det största möjliga värde, och helst skulle jag se att våra läkare funderade på om de inte skulle kunna finna anledning att tillämpa den i vissa fall på ett helt annat sätt än vad de nu göra.

Jag menar således beträffande utredningens sammansättning, att man skall söka komma fram till den önskvärda avgränsningen, att man skall utreda vad det ligger för värde i behandlingsmetoden och vad det är som behöver opereras bort, och att utredningens resultat därför skall komma fram som en frukt av en på vetenskapen byggd begründan.

Men, som jag nyss nämnde, när man väl har kommit till detta resultat kan det enligt min mening vara värdefullt om kloka och omdömesgilla lekmän, vare sig de äro från riksdagen eller inte, få tillfälle att vara med och rådgöra om hur man möjligen skall kunna göra den avgränsning, som här är önskvärd.

Jag sade att jag inte vet om detta är möjligt. Vad som lägger hinder i vägen är givetvis det förhållande som råder i det här landet rörande rätt att försöka bota sjukdom. Chiropraktiken är ju legaliserad i Amerika och i vissa kantonen i Schweiz, och där är det väl så, att ingen får utöva läkarverksamhet utan legalisering. Här är det ju inte så. Här ha vi en behörighetslag, som förbjuder andra än legitimerade läkare att behandla vissa sjukdomar, men som i övrigt släpper fältet ganska fritt. Nu skall den lagen, efter vad man kan förstå, bli föremål för en översyn, och det tror jag är riktigt. Jag räknar med att den översynen skall syfta till att åstadkomma en skärpning i de nuvarande bestämmelserna. Innan den översynen sker bör man enligt min uppfattning på ett bättre sätt än hittills ha klarlagt problemet om den chiropraktiska behandlingsmetoden.

Ja, detta är de synpunkter, som ha föranlett mig att medverka till att utskottet har kommit till det resultat som här föreligger. Vad herr Forslund här har anfört kan inte föranleda mig att frånträda den ståndpunkt som jag förut har intagit, och jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Storbritannien för undvikande av dubbelbeskattning

och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åtnjutande av rätt till varvsindustrirestitutio-
tion;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlagga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag till kammaren överlämnade proposition nr 214, angående godkännande av Sveriges anslutning till Europarådet.

Anmälades och bordlades en av herr *Mannerskantz* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 131, i anledning av väckta motioner angående intensifierad medicinsk undervisning och forskning rörande folksjukdomarna;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till universiteten och karolinska institutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till tekniska högskolan i Stockholm;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag för budgetåret 1949/50 till skolöverstyrelsen m. m.;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till yrkesundervisningen;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Förenta Nationernas organisation för uppfostran, vetenskap och kultur (Unesco) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 143, i anledning av riksdagens år 1948 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1947—den 30 juni 1948 m. m.;

nr 144, i anledning av väckta motioner om åtgärder för förbättring av kommunikationsförhållandena i Norrland;

nr 145, i anledning av väckt motion angående Norrbottens försörjningsproblem;

nr 146, i anledning av väckt motion angående utredning om byggande av väg från Sävvaluspen till Graddis; och

nr 147, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskil-
des kl. 5.02 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 11 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten (Forts.).

Fortsattes överläggningen angående andra laguskottets utlåtande nr 23.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Det ärende som nu föreligger till behandling har, som alla veta, väckt ett mycket stort uppseende, egentligen alldeles för mycket enligt min uppfattning. Så oerhört stor och märkvärdig är inte frågan. Allt som allt har det nu skrivits över 30 000 spaltmillimeter i denna sak, så långt jag nu fått in tidningsklipp från Svenska telegrambyrån. Det har givetvis varit både ros och ris, mest det senare. Man kanske inte bör förvåna sig så mycket över att tidningarna skrivit som de gjort, ty då det gäller lekmannaverksamheten på sjukvårdens område få dessa i regel bara reda på avigsidorna, misslyckandena och en del obskyra charlataners verksamhet. De lyckliga fallen, som gått till hälsa, brukar man inte skriva i tidningarna om. Det är för resten likadant med läkarnas verksamhet. Även de misslyckas ibland och kunna t. o. m. begå stora felsteg. Sådant brukar stå i tidningarna, men de många tusen fall, då de rädda människoliv, det talar man sällan om. Hade tidningarna haft tillgång till det material, som stått till utskottets förfogande, vågar jag tro att man inte skulle ha tagit till fullt så starka ord. Men det är inte bara tidningarna, som ha för liten kunskap om den chiropraktiska verksamheten. Av remissyttranden att döma synas även en del av de medicinska myndigheterna inte vara så väl underrättade, och kanske just därför sväva de så betänkligt på målet. Medicinska fakulteten i Lund säger i sitt yttrande, att eftersom motionärerna inte

angivit några exempel på chiropraktisk terapi, har man sökt bilda sig en uppfattning genom att läsa vissa skrifter och pamfletter. Ja, det där låter just inte så väldigt övertygande och sakkunnigt, men ändå kommer man fram till ett mycket bestämt avstyrkande.

Medicinalstyrelsen har i sitt remissvar hänvisat till en utredning i Schweiz 1936, och medicinalrådet Byttner har i en intervju åberopat samma sak. Jag finner detta sätt att yttra sig högst anmärkningsvärt. Vet man inte, eller är det med avsikt man fördöljer, att den chiropraktiska verksamheten legaliserats i kantonen Zürich 1939 och att den nu är likaledes legaliserad även i Luzern och Genève och om jag inte är fel underrättad också i Bern? Det är inte ägnat att inge något större förtroende för remissyttrandenas vederhäftighet, då man finner hur illa vederbörande följa med utvecklingen. Det kan ju för övrigt vara av intresse att höra vad det utskott i Schweiz, som hade att förbereda lagförslaget, yttrade. Det gjorde bl. a. följande uttalande: »Vi ha nu kommit till den absoluta slutsatsen — och utskottet är enigt på den punkten — att chiropraktorerna ha rätt till en plats bland utövarna av läkar-konsten i Genève, så mycket mera som resultatet av de erfarenheter, som gjorts sedan de började praktisera här, i stort sett varit utmärkt... Till slut bör framhållas, chiropraktikens betydelse är höjd över varje tvivel. De senaste 10 årens erfarenheter ha bevisat detta och fastslagit dess fördelar... Utskottet framför en önskan om att lagförslaget må bli antaget, och att den blivande lagen åtminstone i vårt landområde måtte kunna häva de motsättningar» — jag vill särskilt understryka detta — »som framkommit med hänsyn till chiropraktiken och i stället skapa harmoni mellan läkare och chiropraktorer till folkets bästa...»

Så sent som år 1946 spreds i Genève en liten skrift, som var undertecknad av

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

kantonen Genève medicinska förening, läkarsällskapet, tandläkarföreningen och apotekarsamfundet. Den börjar med följande i fetstil satta uttalande: »Genèves medicinska kår motsätter sig ingalunda utöandet av chiropraktiken, vilken i sina speciella fall kan ge utomordentliga resultat.» Jag ber er, mina damer och herrar, betänka, att detta är sagt av en samfäll medicinsk kår. Om man nu inom medicinalstyrelsen fäster så stort avseende vid den utredning som skedde 1936, varför talar man då inte om vad som skett senare? Det var naturligtvis inte oportunt att meddela sådant, som kunde tala till förmån för motionen. Men det är inte fair play att handla så. Man har rätt att fordra att en offentlig myndighet lämnar vederhäftiga uppgifter. Jag skulle hålla för sannolikt att många av kammarens ledamöter liksom jag känna sig illa berörda av detta sätt att söka dölja sanningen.

Det är också mycket intressant att jämföra vissa yttranden. Karolinska institutets lärarkollegium säger bl. a. — efter att ha talat om förhållandet mellan nervrötterna och mellankothålen och orsakerna till ischiassmärta — följande: »I vad avser nedre ländregionen kunna sålunda de chiropraktiska lärorerna sägas innehålla en viss sanning, och det kan icke bestridas, att chiropraktisk behandling i visa fall här kan leda till resultat, till ett hävande av länd- eller ischiassmärta.» Men vad säger nu medicinska fakulteten i Lund? Jo, så här låter det i Lund: »Det är ej heller bevisat eller ens sannolikt gjort att chiropraktikerna kunna pressa en eventuellt förskjutet koda i rätt läge genom sina manipulationer.» Vad som är obestridlig sanning i Stockholm är ren lögn i Lund. Det kan inte förväna, om lek- männen bli en smula fundersamma inför de medicinska auktoriteternas påståenden. Det förefaller som det vore nödvändigt med en utredning i frågan, om inte annat så för de medicinska fackmännen själva.

Man påstår nu att den chiropraktiska läkemotoden är bara vidskepelse och

suggestion och att det inte har bevisats eller ens gjorts sannolikt att denna metod lett till hälsa. Men hur vill man då förklara de många fall, som ha behandlats av läkare stundom i årtal utan resultat, vilka plötsligt ha blivit som helt nya människor efter den chiropraktiska behandlingen, och detta inte endast tillfälligt utan till förblivande hälsa? Det har inkommit omkring 600 brev i anledning av motionen, av vilka ett stort antal stått till utskottets förfogande. Många av dessa äro från mycket omdömesgilla personer i framskjuten ställning, vilka tala av erfarenhet och veta vad de tala om. Det vore frestande att återge vissa uttalanden, men jag skall inte trötta kammaren med detta. Vem som vill kan få ta del av materialet. Men det är en missuppfattning att påstå, såsom någon talare tidigare här gjort, att de diplomerade chiropraktikerna anse sig kunna bota vad slags sjukdomar som helst. Detta påstående är icke sant, och det står icke i överensstämmelse med de upplysningar, som man kan hämta på vederhäftigt håll.

Nej, när man från vissa håll stämplat oss motionärer som kulturfiendliga och vidskepliga mörkmän har man nog bara blottat sin bristande insikt i saken. För övrigt förefaller det ganska förmätet av oss i Sverige att föreställa oss Amerika som ett kulturfiendligt land. Man har ju dock där legaliserat denna verksamhet i icke mindre än 43 stater. Medicinalstyrelsen säger också om denna sak, att »den svenska medicinska vetenskapen högt skattar och uppehåller livliga förbindelser med den amerikanska och att den amerikanska läkarkonsten har en mångfald förnämliga representanter, hos vilka våra läkare inhämta värdefulla kunskaper och impulser för läkarkonsten i Sverige. Det är emellertid ingen tvekan om att företrädarna för chiropraktiken och deras utbildningsanstalter icke höra till dessa.» Det sista kan man mycket väl förstå. Det är dock inte osannolikt, att man skulle varit mindre negativ, om man gjort sig besvär med att taga närmare reda på något om dessa undervisningsanstalter och

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

om de sjukhusanläggningar som finnas för tillämpning av just denna läkemetod.

Man får väl ändå förutsätta, att det inte är bara vidskepliga mörkmän som i Amerika sysslat med utredningar i denna fråga. De ha också haft större möjlighet att bedöma den än vad fallet är i Sverige, emedan verksamheten i Amerika är äldre och mera omfattande. Betecknande är, något som också återgives i motionen, den utredning som på sin tid företogs i British Columbia. Dess parlament hade tillsatt en kommitté för utredning av den chiropraktiska läkemetoden, och efter fullgjort uppdrag yttrade den i sitt betänkande bl. a. följande: »Kommittén finner, att chiropraktiken är fullt berättigad att vinna erkännande som en självständig metod både vad idé och utövning angår, vitt skild från alla andra metoder. Den borde därför utan vidare vara berättigad att erhålla rättslig giltighet och rättsligt erkännande genom att inordnas under en särskild tillsynsmyndighet, med särskilda bestämmelser avseende examina.»

Man skulle kunna sammanfatta motionärernas motiv för en utredning i tvenne punkter. För det första att åstadkomma ökad förståelse mellan chiropraktorerna och läkarna också i vårt land. Det finns ingen anledning varför ett visst samarbete icke skulle kunna ske på det speciella gebit som chiropraktorerna företräda. Jag avser då givetvis sådana som genomgått godkänd utbildning. Det förekommer visserligen redan i viss begränsad omfattning men skulle kunna bli ännu bättre. Åtskilliga läkare sända vissa patienter till chiropraktorerna. Det gäller just sådana fall som lärarkollegiet vid karolinska institutet talar om. Det bör också anmärkas att vissa chiropraktorer numera icke mottaga patienter för behandling förrän dessa först varit hos läkare. I detta sammanhang kan det ha sitt intresse att meddela, att vid den chiropraktiska skola, som påbörjat sin verksamhet i Köpenhamn, undervisningen sker jäm-sides även vid universitetet, och inträ-

desfordringarna till skolan äro då givetvis minst studentexamen.

För det andra är vårt motiv att söka få till stånd en sanering på detta område. Det finns alltför många som utan någon som helst utbildning dock utöva sjukdomsbehandling. Ingen skall påstå att vi vilja legalisera kvacksalvare, men vi mena att man inte bör kalla den för kvacksalvare, som fått fyra års utbildning för ett visst begränsat avsnitt av den mänskliga organismen. Vi kalla ju inte tandläkare för kvacksalvare och inte heller sjukgymnaster. En person, som fått denna utbildning, kan t. o. m. vara mera fackligt utbildad för sitt begränsade område än läkaren, som med visserligen något längre utbildningstid dock skall behärska hela den mänskliga organismen. Nu kan man måhända inte sätta förbud för lekmanverksamheten, men man kan göra så pass mycket att allmänheten kan få veta vilka som äro utbildade och godkända eller inte.

På denna punkt vill jag anknyta till vad herr Forslund sade i sitt anförande. Han frågade, var gränsen gick. Jag tror han sade: Varför inte ta med också andra? Jag tror att herr Forslund har missförstått saken. Det är inte fråga om att ta hela området. Jag har vid något tillfälle sagt, att den fråga, som nu varit föremål för behandling sedan år 1941 och som väl ligger hos inrikesministern — där hela frågan om behörigheten att utöva läkarverksamhet tages upp — är en mycket stor och svårlöst fråga, men det är ingen svårighet att avskilja ett begränsat avsnitt och ge människorna klarhet om vilka som äro utbildade och vilka som med skäl skulle kunna gå under beteckningen kvacksalvare. Sedan blir det ju den enskildes sak att pröva till vilken han vill gå. Jag tror att detta skulle vara ett gott steg framåt mot en viss upprepning i det nuvarande träsket på detta område. Det skulle också underlätta den upplysningsverksamhet på hithörande område, som vi säkert alla anse vara nödvändig. Fallet Iversen tillhör de mera skrämmande fallen. För att rätta ett missförstånd vill jag understryka vad de fiesta redan torde veta, att vår

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

motion ingenting har att göra med fallet Iversen. Den är inte heller inspirerad av vad som timade vid hennes besök i Stockholm. Motionen var skriven långt innan tidningarna började skriva om hennes verksamhet.

Ja, herr talman, jag skulle kunna fortsätta ytterligare med redogörelse om hur legaliseringen har verkat i olika stater och om hur man kan tänka sig att en dylik legitimation skulle kunna ordnas i vårt land, men jag skall stanna här. Det blir utredningens sak att med det material, som finns och ytterligare kan anskaffas, ta upp dessa frågor. Jag tror att kammaren med största tillförsikt kan bifalla utskottets hemställan. Blir det, som jag hoppas, en utredning, så kommer säkert frågan att så pass grundligt penetreras, att man inte behöver befara några förhastade beslut.

Låt mig bara till sist få tillägga att om man skall ta hänsyn till de många exempel och bevis, som inkommit rörande människor som blivit hjälpta efter att i många fall förklarats för obotliga, då innehåller denna läkemetod så stort värde, att man har rätt att i mänsklighetens namn begära att den blir grundligt prövad och prövad på ett allsidigt och vederhäftigt sätt.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets slutkläm om en sådan utredning.

Herr FORSLUND (kort genmäle): Herr talman! Det är en sak, som jag omedelbart vill rätta till.

Den föregående talaren har säkert missuppfattat mig, när jag frågade, var gränsen skulle gå. Jag syftade därvid på gränsdragningen beträffande den kommitté, som skulle bli följden av ett beslut om en utredning. För att få den så trovärdig som möjligt måste alla grupper vara representerade, och då frågar jag: Varför skall man stanna vid chiropraktikerna, och var går gränsen när det gäller lekmännen? Varför skall inte denna Waerlandrörelse, som har så många anhängare och som hävdar att sjukdomarna hänföra sig till vår livs-

föring, också vara med? Är det fråga om att hjälpa de sjuka och att minska behovet av sjukvårdsplatser, vore det, herr Lindblom, mycket nyttigare att man toge upp detta problem. Då måste ju även denna rörelse vara med för att det skall bli ett trovärdigt utredningsresultat, ty på det hållet säger man, att dessa chiropraktiker äro samma köttätare som deras patienter — och det är dylik kosthållning som ökar patienternas antal.

Herr LINDBLOM (kort genmäle): Herr talman! Ja, herr Forslund, det är väl självklart, att om man begär en utredning i en viss fråga, är man därmed inte skyldig att förklara, varför man inte begär en utredning i alla andra frågor. Jag trodde att mitt anförande var så pass klart på den punkten, att det skulle förstås, att man naturligtvis kan följa minsta motståndets lag i en svår situation och pröva sig fram steg för steg i stället för att ta med hela området.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! I fråga om de allmänna synpunkter, som kunna anläggas på detta ärende, kan jag i stort sett instämma i vad som här har uttalats av reservanternas talesman herr Forslund. Jag tror att vad han därom haft att säga inte behöver föranleda så många kompletterande utläggningar från deras sida, som i likhet med honom och övriga reservanter anse, att den av utskottet föreslagna utredningen icke bör komma till stånd.

Jag skall utöver detta bara säga några ord dels i anledning av motionärens anförande, vilket — det är jag beredd att säga — präglades av en ärlig övertygelse, och dels i anledning av utskottets motivering.

Herr Lindblom förklarade bland annat att han hade i sina händer ett material, bestående av uttalanden av en hel del patienter, som genom den chiropraktiska verksamheten hade återförts till hälsa. Jag betvivlar inte, att denna dossier är mycket fullständig och att herr

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Lindblom med mycket stor lätthet skulle ha kunnat visa upp en ännu fullständigare sådan än den han haft tillfälle att presentera för utskottet och som han som sagt har i sina händer såsom ett vapen. Men det skulle väl heller inte vara någon särdeles stor svårighet att införskaffa ett rätt digert material från mäniskor som ha blivit behandlade av andra, skola vi säga naturläkare, än chiropraktorer och som också ansett sig ha blivit återförda till hälsa. Jag säger detta inte för att jämställa de båda grupperna men för att erinra att jag inte tror att man skall tillmäta ett dylikt material alltför stort bevisvärde. Det har i alla händelser inte den vetenskapliga tyngd, som enligt mitt förmenande skulle kunna vara till någon nytta i en utredning, som utifrån strängt sakliga synpunkter skall kunna ge en belysning av värdet av den chiropraktiska verksamheten.

Herr Lindblom hade också något att säga om de olika sätt på vilka de medicinska myndigheterna hade yttrat sig om denna sak. Jag är ledsn att behöva säga, att det utdrag han gjorde av yttrandena gav mig det intrycket, att han aktade sig för att läsa yttrandena till slut. Det är alldeles riktigt som herr Lindblom påpekade att den medicinska fakulteten i Lund säger, att det inte är bevisat och inte ens sannoliktgjort att chiropraktorerna kunna pressa en eventuellt förskjutet kota i rätt läge genom sina manipulationer, och det är också alldeles riktigt, att karolinska institutets lärarkollegium erkänner, att de chiropraktiska läroren innehålla en viss sanning. Men vad säger karolinska institutets lärarkollegium vidare? Jo, man konstaterar först, att det inte är något för medicinen främmande, utan att dess representanter begagna sig därav sedan länge i tillämpliga former, och litet längre ned, att det för flertalet sjukdomar *icke är bevisat, att de förbättringar chiropraktorerna säga sig se verkligen förelegat eller varit resultatet av deras behandlingar.* Det förefaller mig, herr talman, som om särskilt det sista omdömet av karolinska institutets lärar-

kollegium har en mycket stark släktskap med det av motionären klandrade uttalandet av medicinska fakulteten i Lund.

Jag tror således inte, att man skall använda de yttranden, som de medicinska myndigheterna ha avgivit, på det sättet, att man försöker inge kammaren eller den allmänna opinionen den föreställningen, att de medicinska myndigheterna i sina omdömen om det vetenskapliga värdet av denna verksamhet äro så särdeles långt avlägsna från varandra.

Jag skall inte syssla mera med den argumentering, som motionären här har anfört, men jag har också, herr talman, några ord av undran att säga om utskottets motivering. Jag har nämligen haft mycket svårt att bilda mig en föreställning om vart utskottet vill komma med sitt förslag om utredning. Jag lyssnade mycket noggrant till utskottets ordförande, och det enligt min mening kanske mest berättigade i de uttalanden han gjorde var, att han inte ansåg sig kunna tala på utskottets vägnar utan bara framförde sin personliga åsikt. Jag tror att detta yttrande var mycket väl motiverat, ty det måste ovillkorligen vara ytterst svårt att föreställa sig vad man skall säga på utskottets vägnar.

Utskottet konstaterar att det är vid ett starkt begränsat antal sjukdomstillstånd som den chiropraktiska behandlingsmetoden kan vara till en viss nytta. Med hänsyn till innehållet i de yttranden, som avgivits av de medicinskt sakkunniga, synes det emellertid, fortsätter utskottet, i högsta grad tveksamt om behandlingsmetoden *däruöver* kan tillerkännas något värde. I ett senare uttalande förklarar utskottet att det är uppenbart, att ett fritt utövande av den chiropraktiska läkemetoden, *därest den icke äger större värde än som framgår av de medicinskt sakkunnigas yttranden*, innebär en fara. De medicinskt sakkunnigas yttranden har ju utskottet i den sats, som jag förut citerat, tillmätt ett visst värde, och den chiropraktiska verksamheten innebär alltså enligt utskottets uttalanden en fara.

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Vad är det då utskottet vill vinna genom sitt förslag om utredning? Vill utskottet få tillfälle att genom utredningen konstatera, att den chiropraktiska verksamheten är en fara, så förefaller det mig egendomligt att man i alla händelser här och där i utskottsutlåtandet finner vissa uttryck, som tyda på sympati för den tanke som motionärerna framfört. Anser man verksamheten vara en fara, bör man väl till varje pris försöka hindra att en sådan verksamhet blir legaliserad. Jag arbetar fortfarande med den teorien, att utskottet anser det angeläget att man genom en utredning, som skall startas under sådana förutsättningar att den vinner allmänhetens förtroende, skall kunna konstatera att chiropraktiken är en fara för människorna. En sådan förtroendefull utredning kan, menar utskottet, inte komma till stånd därest den skall skötas enbart av representanter för de medicinska myndigheter, som liksom utskottet tro att chiropraktiken kan vara en fara. Därför skola även representanter för lekmännen och företrädare för chiropraktererna deltaga i utredningen. Hur kommer det sannolika utfallet av en sådan utredning att bli? Jag föreställer mig att kammarens ledamöter inte inbilla sig att chiropraktikens företrädare i utredningen skola acceptera, att eventuellt en majoritet av representanter för den medicinska sakkunskapen inom utredningen skulle komma till det resultatet, att chiropraktiken stämplas såsom en olämplig och farlig behandlingsform. Utredningen kommer i stället att förses med reservationer från de representanter i utredningen, som blivit tillsatta därför att de i alldeles särskild grad skulle äga allmänhetens förtroende. Tror utskottet att ett sådant utredningsresultat skulle vara ägnat att i större utsträckning inge allmänheten förtroende? Om den allmänhet, som man från motionärernas sida tror omfatta den chiropraktiska verksamheten med sympati, betvivlar värdet av de medicinska utredningar som hittills företagits, så lär väl denna allmänhet lika mycket komma att betvivla värdet av ett majoritetsomdöme i en utred-

ning, där dess egna representanter intagit en ståndpunkt fullkomligt motsatt den medicinska vetenskapens.

Jag tror således att det måste vara en utomordentligt svagt grundad spekulation av utskottet, att man genom en på detta vis sammansatt utredning skulle kunna vinna något enhälligt förtroende hos den — jag säger inte ordet i någon dålig bemärkelse, herr talman — fäkunniga allmänheten.

I ett yttrande från Diplomerade chiropraktikers förening u. p. a., som fogats såsom bilaga till utskottets utlåtande, finns en liten skildring av hur denna utredning skulle försiggå. För att man skall kunna klarlägga vilken behandlingsmetod som är överlägsen skall ett antal ömsesidigt diagnostiserade fall utplockas och fördelas lika mellan kirurger, medicinare och chiropraktorer. Representanterna för de olika företrädda yrkena skulle tillämpa var sina behandlingar, allt i överensstämmelse med vad de vid skolorna lärt. Därigenom skulle det praktiskt kunna bevisas, vilken behandlingsmetod som i dylika fall snabbast, säkrast och med minsta obehag för patienten leder till gott resultat. Detta är således den framtidsbild, som de utplockade offren ha att ställa framför sig när de skola deltaga i denna undersökning.

Herr talman! Jag har kommit till den uppfattningen att den motivering, som andra lagutskottet har förebegrat för sitt yrkande om utredning i denna fråga, är så ohållbar att jag för min del icke kan ansluta mig till den. Både av den anledningen och på grund av den allmänna syn, som jag har på detta problem och som sammanfaller med reservationernas, har jag sett mig nödsakad att uppträda för att yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I herr Elon Anderssons yttrande instämde herrar *Schlyter, Holmbäck, Boman, Axel Andersson, Sundelin, Ramberg, Wahlund, Ohlon, Krügel, Johan Eric Ericson* och *Alfred Nilsson*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Lundgren, Emil Petersson, Näsström, Petrén, Hermansson, Nerman, Bergvall* och *Sjö.*

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Herr WISTRAND: Herr talman: Den föregående talaren hade onekligen rätt i att det är ett säreget utskottsutlåtande som här föreligger. Och hur skall det kunna bli annat, när utlåtandet bäres upp av en majoritet som helt säkert till största delen innefattar element, som ha samma uppfattning som reservanterna?

Herr Norman, utskottets ärade ordförande, lät framskymta att en utredning möjligen skulle ge till resultat inskränkningar i chiropraktorernas rätt att praktisera. I så fall har man verkligen lyckats i ett sant ekumeniskt företag: att samla under en bred hatt ivriga anhängare och lika ivriga motståndare, dem som begära utvidgningar och dem som vilja inskränkningar. Som vanligt har det skett under den mystiska formeln: utredning!

Vad skall nu, frågar jag med herr Elon Andersson, denna utredning över huvud taget omfatta? Jag vill till en början anmärka, att chiropraktorerna ha anfört, att de lyckats i många kurer och att ett visst värde därför kan tillerkännas deras konst. I någon mån ha de *möjligen* rätt, men varje läkare vet ju också från sin erfarenhet många fall, då chiropraktiska kurer haft de mest ödesdigra följder för patienterna. Och detta är ju inte så märkvärdigt, ty vad är det som är grundläggande för all läkarverksamhet? Jo, det är en noggrann och allsidig diagnos. Men en meningsriktning, som vill hänföra en massa sjukdomar till en och samma orsak, nämligen förskjutningar i ryggraden, kan ju inte uppfylla dessa villkor. Den brister redan på den primära och avgörande punkten, nämligen i fråga om den omsorgsfulla diagnosen. De sjukdomar, som med fördel möjligen kunna behandlas av chiropraktiker — lumbago, ischias etc. — få chiropraktikerna redan nu behandla. På den punkten tarvas ingen utredning, såvida man inte som herr Norman vill tänka sig, att man skulle kunna göra inskränkning också där. En sådan tanke kan måhända locka en och annan att gå med på utredningskravet, men lockar den egentligen herr Lindblom och hans medmo-

tionärer? Det har jag svårt att föreställa mig.

Man kommer sedan till de fall, där chiropraktisk metod tillämpas vid sjukdomar, som vetenskapen fränkänner allt samband med ryggkotornas ställning. Herr Lindblom bestred, att en sådan tendens fanns hos chiropraktorerna. Jag vill rekommendera honom att läsa t. ex. ingenjör Löfgrens bok, där en massa sjukdomar uppräknas som han hänföra till ryggkotornas ställning, men som vetenskapen inte vill tillerkänna något sådant samband. Mycken reklam har också gjorts för chiropraktorernas behandling av sjukdomar med ultrakorta radiovågor, men också detta fränkänner vetenskapen allt värde. På dessa punkter föreligger i själva verket ren vidskepelse, utdömd av en enhällig läkarvetenskap. Är det denna chiropraktiska yrkesutövning, som man skall göra till föremål för en utredning?

Vetenskapliga frågor kan endast vetenskapen avgöra och lösa. En utredning i dylika angelägenheter, som föres inför annat än ett rent vetenskapligt forum, är och förblir parodisk.

Jag finner att utskottet är ute på ganska egendomliga vägar i följande, även av herr Elon Andersson citerade mening: »För att resultaten av utredningen skola vinna allmän anslutning synes det önskvärdt, att utredningen icke verkställs uteslutande av läkare utan att den sker under medverkan av företrädare för chiropraktorerna och av personer, som ej alls utöva läarkonsten.» Ty vad innebär detta? Det betyder att utredningen måste tillföras ett antal alldeles speciellt osakkunniga, s. k. lekmän, riksdagsmän eller vilka personer det nu kan bli, som skola stärka allmänhetens förtroende för vad vetenskapen kan ha kommit till eller icke kommit till. De skola slita tvisten mellan den medicinska vetenskapen och chiropraktiken. Är det inte en förhåvelse över all gräns att tro, att deras votum verkligen skulle bli avgörande för allmänheten? Det förutsättes, att allmänheten inte skulle kunna förväntas tro på vetenskapsmännen, men väl på de lekmän, som ställa sig såsom

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

garanter för den medicinska vetenskapens resultat. Jag måste säga att det är en märkvärdig uppfattning, som utskottet har givit uttryck för. Att lekmän, än så framstående och dugliga på andra områden, här skulle kunna fälla det avgörande utslaget, är att tilldela dem en uppgift, som ligger långt över deras förmåga. Dessa stackars politiker — ty politiker av olika partier skulle väl få uppgiften att stå mellan chiroprakterna och vetenskapsmännen — skulle komma att befinna sig som åsnor mellan två höttappar och antagligen veta varken ut eller in. Komma de slutligen fram till en ståndpunkt, tror jag inte att den kommer att vinna erkännande annat än bland förespråkarna för den åsiktsriktning, som de eventuellt komma att stödja. Lekmän som domare kunna ha sin uppgift på juridikens område, men när det gäller vetenskapliga frågor ha de inga utsikter att få någon auktoritet.

Det vore ganska egendomligt, om vi verkligen skulle belasta vårt redan mycket gnisslande utredningsmaskineri med en fråga, där vetenskapen redan har sin uppfattning alldeles klar. Skall man begära en utredning endast därför att den riktning, som kräver den, representerar ett tillräckligt stort antal personer i samhället? Jag finner denna ståndpunkt ytterst egendomlig. Man kan ju tänka sig att en tillräckligt stor grupp av människor finge klart för sig, att jorden är fyrkantig — allting är möjligt i den vägen. Skulle vi då tillsätta en utredning och båda upp å ena sidan astronomer och geografer och å andra sidan denna riktnings anhängare samt dessutom en grupp lekmän — riksdagsmän eller andra, helst naturligtvis utan förutfattad mening — med uppgift att ytterst lösa problemet?

Det är en absurd tanke, att man på detta vis skall komma någon vart med en utredning. Kommer utredningen till samma resultat som vetenskapen — och det är väl ändå det troligaste — frågar jag med herr Elon Andersson: Tror man att chiropraktiken därmed på något som helst sätt är ihjälslagen? Det finns alltid tillräckligt med människor som tro,

och som tro fastare, ju galnare saken är. Tron kommer man inte åt genom utredningar gjorda med biträde av aldrig så hyggliga och anständiga lekmän. Ingenting är vunnet därmed.

Herr Lindblom anförde exempel från utlandet — jag kommer inte ihåg om den saken beröres i utskottets motivering, ty denna blev faktiskt en gång omskriven. Jag vill framhålla att utskottet inte på något sätt har undersökt, hurvida dessa uppgifter äro vederhäftiga — de ha hämtats från chiropraktiska skrifter. Ännu mindre har man kännedom om hur bestämmelserna i olika fall i utlandet verkat. Vi veta jämförelsevis litet om dessa förhållanden. Men en sak vet jag, och det är att sedan chiropraktikerna i Zürich fått en viss sorts legitimation, har det uppstått en mycket stark rörelse för att åter få bort den. Deras intyg ha i många fall visat sig vara värdelösa, och särskilt olycksfallsförsäkringsbolagen ha haft mycket oangenäma erfarenheter av chiropraktikernas verksamhet.

Det är kanske inte så mycket mer att säga i denna sak, herr talman, men innan jag slutar kan jag inte undgå att beröra en mera allmän synpunkt. Herr Lindblom anförde att denna fråga i och för sig inte ter sig särskilt betydelsefull, men jag tror likvisst att den i ett avseende har en stor principiell betydelse och att därför vårt votum måste avges under mycket stort ansvar. Jag har svårt att förstå livskraften hos en demokrati, som inte respekterar vetenskapen. Jag är viss om att en demokrati, som leker med och tar sig an skumma stämningar och riktningar, som vetenskapen underkänner, också förlorar i anseende. Och gör den det, sänker den folkets nivå i stället för att höja den, såsom dess uppgift är. I det långa loppet komprometteras demokratien, om vi handla på sådant sätt. Vi måste alla erkänna, att det finns frågor, som inte ens ett politiskt mycket utvecklat lekmannaförstånd är herre över. Det överensstämmer med ett sant folkvälde verkliga innebörd, att man förstår att så är fallet och handlar där efter.

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Jag tror och hoppas att i denna kammare skall finnas genljud just för denna uppfattning, och därför ber jag också, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, som går ut på avslag å motionen.

Herr STEN: Herr talman! Då jag tillhör de ledamöter av kammaren och av andra lagutskottet, som stå för utskottets utlåtande, har jag egentligen ingen anledning att utveckla min egen syn på den föreliggande frågan. Det har för mig rört sig om ett vanligt utskottsärende, som samvetsgrant har handlagts på sedvanligt sätt, med remissyttranden från sakkunniga myndigheter o. s. v. och med ett ställningstagande efter bästa förstånd och samvete från utskottets och dess enskilda ledamöters sida.

Men det har förekommit åtskilligt omkring detta ärende, som det skulle vara oriktigt att alldeles förbise i detta sammanhang. I min säng på Gävle lasarett hade jag gott tillfälle att ta noggrann del av den klappjakt på motionärerna, som sannerligen inte hedrar den stora del av den svenska pressen, som deltagit i densamma. Om jag hade varit i riksdagen då motionen väcktes, hade jag antagligen inte under-tecknat den, men jag reagerar nu som då mot den skymfliga behandling som aktade kamrater i kammaren varit utsatta för, och jag vädjar till de omdömesgilla utövare av det fria ordet, som åhöra denna debatt, att jämföra det exemplariskt vederhäftiga anförande, som nyss hölls här i kammaren av huvudmotionären herr Lindblom, med det mesta av de spaltkilometer som han talade om.

Sedan utskottet börjat sin behandling av frågan har det också förekommit en del anmärkningsvärda saker. Då den preliminära behandlingen var avslutad, kunde någon tidning här i Stockholm lämna uppgifter om vad utskottet hade beslutat. Det förhåller sig ju så, att utskottet vid starten av sitt arbete varje nyår antar ordningsföreskrifter som speciellt skola iakttagas, och enligt dessa få förhandsmeddelanden till pressen

icke lämnas, utom då ordföranden i särskilt fall bemyndigats därtill. Så hade icke skett, utan tvärtom inskröpdes att beslutet i fråga om vad klämman skulle innehålla i en fråga som denna var i särskilt hög grad beroende av hur motiveringen kunde utformas och att det alltså inte borde meddelas. Trots detta beredde sig först en och sedan flera tidningar på obehörigt sätt tillgång till missvisande »nyheter» om vad som hade förekommit. Men inte nog med detta, utan sedan förekom också att Tidningarnas Telegrambyrå, som åtnjuter en särskild ställning — jag vet inte, om jag skall kalla den en privilegierad ställning, i detta hus, det kan hända att den själv betraktar det som en uppoffring, men den har i alla fall en särskild ställning — inte höll sig för god att idka handel med detta tjuvgods genom att skicka ut det till sina abonnenter i den svenska landsortspressen och detta utan att på något sätt kontrollera sanningshalten av de uppgifter, som lästs i vissa morgontidningar i Stockholm. Detta är så mycket mera anmärkningsvärt, som TT, som får utskottsutlåtandena så fort dessa äro publiceringsfärdiga enligt en särskild uttömmelse med utskottssekreterarna, ändock, när det klipper sådana oriktigt tillkomna och oriktigt åtkomna uppgifter, uraktlåter varje åtgärd för att kontrollera deras sanningshalt.

Detta nonchalanta uppträdande, för att nu använda en lindrig karakteristik, ägde rum ungefär samtidigt som TT, jag höll på att säga på vanligt sätt, brast i sina enklaste skyldigheter i vad gäller nyhetsförmedlingen från riksdagens förhandlingar. Det gäller icke referaten, men jag kan, eftersom jag redan har sagt detta, få nämna vad jag avser. Den 6 april, sista dagen kamrarna voro samlade till plena före påskferierna, valde vi statsrevisorer. Dessa voro sedan genom anslag kallade samma dag till konstituerande sammanträde. Men först den 20 april, alltså 14 dagar senare, hade TT uppläckt, att statsrevisorerne hade konstituerat sig och meddelade detta till sina abonnenter. På den fattiga varannandagstidning, där jag för något mer

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

än 30 år sedan gjorde mina lärospån i journalistiskt avseende, ingick i ABC, att man skulle bevaka annonser och tillkännagivanden samt tjänsteställen inom staden och länet och se till, att man omedelbart tog reda på och meddelade, vad som där försiggick. Man borde inom Tidningarnas Telegrambyrå ägna större omsorg åt de arbetsuppgifter, som man har beträffande nyhetsförmedlingen från riksdagsarbetet, i stället för att utkolportera orättmätigt tillkommet »nyhetsmaterial».

Det förefaller underligt att riksdagen inte tycks ha något organ, som utövar uppsikt över sådana förhållanden. Här saknas ju inte i kamrarna sakkunniga tidningsmän och tidningsläsare — även lekmän ha ju enligt utskottets mening sunt omdöme — som skulle kunna rekrytera ett sådant organ. Jag är en varm anhängare av det fria ordet, men jag anser inte att man skulle brista i öppenhet från riksdagens sida, om man från kamrarnas förhandlingar skulle avstå grovt illojala tidningar, som inte rätta sig efter de ordningsföreskrifter, som utskotten antagit beträffande meddelanden från desamma. Det borde finnas något organ, som i varje fall temporärt hade möjlighet att lära även de stora tidningarna i Stockholm vanlig publicistisk anständighet och på något sätt låta detta komma till uttryck. Det är ett rimligt krav från riksdagsmännens och från utskottens sida, att deras arbete på utskottsstadiet betraktas som slutna sammanträden och att det är utskotten själva som äga att besluta på vilket sätt meddelanden från dessa skola lämnas.

Till själva utskottets utlåtande vill jag foga en personlig deklaration. Jag förstår risken efter de anföranden som herr Elon Andersson och herr Wistrand här ha hållit — jag förstår mer än väl att herr Elon Anderssons opåkallade uppträdande här efter herr Lindbloms anförande är beslutat i folkpartiets förtroenderåd för att här åstadkomma en uppdelning av fåren och getterna, så att man här skall å ena sidan få klart för sig vilka kulturpersonligheter som finnas i denna kammare och å andra sidan

vilka det är som hänge sig åt fördomar och vidskepelse. Jag vill för min del säga — jag tror att man måste avlämna en sådan deklaration, för att man här skall bli rätt förstådd — att jag aldrig har besökt en chiropraktiker. Jag har såvitt jag vet aldrig talat med en sådan, jag har aldrig sökt annat än legitimerade läkare, och jag har senast i år en sådan att tacka för omsorgsfull vård och återställd hälsa. Men — och här kommer jag att säga någonting som egentligen strider emot mitt vanliga sätt att uppträda i utskotten och kammaren, ty jag brukar aldrig okväda mina kamrater — trots den aktning, som jag hyser för Albert Forslund och Karl Wistrand och alla som stå på deras sida i denna fråga, måste jag säga, att jag för min del inte är i stånd att mot bättre vetande ansluta mig till de tidningsmän eller riksdagsmän, som, utan att äga personlig tackning därför, av något slags intellektuell högfärd underkänna andra människors uppfattningar i en fråga av denna beskaffenhet. Jag vädjar till de ansvars-kännande och omdömesgilla tidningsmännen även i detta avseende att gå igenom de intyg, som herr Lindblom här talade om. Där återfinnas namn på av oss alla kända professorer, lanthushållare och andra, och man skall där finna att man inte har någon möjlighet, utan att vara i besittning av en sådan intellektuell högfärd, att komplett underkänna den sidans bevisning.

Jag har snart upplevat 50 år, som jag kan överblicka i mitt eget minne, av ett människoliv, och jag har även på detta område när det gäller lekmannaverksamhet i fråga om läkarvetenskap upplevat åtskilligt. Jag kan i allra största korthet få nämna, att det under min barndom och ungdom fanns en av hela bygden aktad och ansedd man, som räddade många människoliv på grund av sin förmåga att stämna blod — just något av det som i utskottet nämndes såsom exempel på fördomar och vidskepelse. För några år sedan, när denna fråga av någon anledning var aktuell i den allmänna debatten och jag befann mig på besök i min födelsebygd, fråga-

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

de jag en av mina gamla vänner, som är en allmänt ansedd och aktad, bildad och intelligent man, om han hade haft någon anledning att sedermera revidera sin uppfattning om dessa kända fakta, alltså beträffande de människoliv, som denne man hade räddat. Han svarade, att han lika litet som jag hade någon anledning till en sådan revision.

Det fanns vidare i en stor norrlandssocken, som är representerad här i kammaren, en naturläkare, som var betrodd med medborgerliga förtroendeuppdrag. Den ledamot av kammaren, som representerar hans hembygd, har berättat för mig, att när denne man tillhörde landstinget, så hände det, att han fick följa med landstingets ordförande, som också var chefsläkare på länets lasarett, på dennes ronder, varvid de diskuterade de olika fallen. Han har senare fått en minnesvård rest över sig för sina människovänliga gärningar. Jag har flera gånger läst i våra hembygdsböcker, att den bygdens mest framstående man, en man med mycket stort anseende, har skrivit med sympati och erkännanshet om denne naturläkares verksamhet, styrkt med erfarenheter från sin egen familj. För några månader sedan läste jag hurusom en av denne framstående bygdekungs söner, som är ämbetsman någonstans inom fäderneslandet, hade skrivit på samma sätt om samme man. En ny generation hade inte funnit någon anledning att i efterskott revidera omdömena.

Jag vill vidare säga, att när det gäller homeopati, som ju inte hör samman med det nu behandlade ärendet, har jag alltid reagerat, när man såsom så många gånger skett i pressen under dessa veckor och månader har kallat utövare därav över en kam för kvacksalvare. Homeopatin är en läkarvetenskap likaväl som allopatien, och man kan ju i varje fall inte såsom kvacksalvare stämpla de legitimerade läkare, som ha övergått till den homeopatiska läkemetoden. I ett fall, som jag personligen känner, anser jag mig kunna tillbakavisa varje insinuation att denna övergång skulle ha skett av något vinstbegär eller några vinstspekulationer.

Jag är naturligtvis motståndare till kvacksalveriet och menar att detta skall bekämpas genom upplysning och, om så behövs, genom lagstiftning. Men jag kan inte med bibehållen respekt för sanning och rättvisa beteckna sådana legitimerade läkare, som övergå till andra behandlingsmetoder, såsom kvacksalvare.

Den kolartro, som har lagts i dagen här av herrar Forslund och Wistrand — jag använder ordet utan avsikt att förolämpa kolarna — har egendomligt nog kommit till uttryck vid samma tidpunkt som professor Tingsten har offentligt deklarerat att man inte uppdrar åt några statsvetenskapsmän ensamma att skriva ett lands grundlag. Professor Ohlin gjorde vid sin 50-årsdag ett liknande uttalande, som väl närmast innebar att han inte rimligen kan överlämna åt enbart professorer att politiskt bedöma förhållandena inom deras vetenskap, t. ex. i ekonomiskt avseende.

När jag hör de allvarliga ord, som herr Wistrand yttrat om demokratien och vetenskapen, kan jag ju till min deklARATION få foga två uttalanden. Det ena är det, som i ett uppmärksammat politiskt sammanhang en gång gjordes på en socialdemokratisk partikongress. Det innehöll kort och gott, att det finns en annan kunskap i detta land på olika områden än den, på vilken man får certifikat vid våra högskolor. Vi ha inte något prästmonopol, vi ha inte något advokatmonopol, vi ha över huvud taget på olika områden inte något monopol för en viss skola. Man behöver inte bekänna sig till en viss skola för att bli professor i nationalekonomi eller i statskunskap; en baptist innehar en professur i teologi vid ett av våra universitet. Man får inte på detta viktiga område glömma bort Tegnér's ord: »All bildning står på ofri grund till slutet, blott barbarit var en gång fosterländskt.»

De, som sätta Amerika och Schweiz högt på andra områden, ha anledning att tänka på detta, innan de reservationslöst ansluta sig till ett svenskt monopol på läkarvetenskapens område för våra än så skickliga läkare.

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Herr Forslund sade några underliga saker i sitt anförande, som visa, hur auktoritetstron kan förmörka ett förstånd, som jag i vanliga fall brukar kunna följa och förstå, därför att jag finner det vara ganska ljust. Jag fick inte heller någon klarhet, när herr Forslund för andra gången försökte ge uttryck åt sin uppfattning på detta område. Han ironiserade över dem, som ivra för ett naturenligt levnadssätt, och han frågade, om meningen var att dessa människor skulle kunna vara med i utredningen på detta område. Jag hade för min del trott, utan att därmed ta ställning till wærländismen eller någon annan skola, att när vi här i riksdagen för några år sedan beslöto att vi inte endast skola ha en medicinalstyrelse utan även ett statens institut för folkhälsan, så var detta i riktigt insikt om de förebyggande åtgärdernas oerhörda betydelse just för folkhälsan. Kampen för folkhälsan måste föras med alla medel, ödmjukhet och fördomsfrihet, från både läkarens och lekmäns sida. Fortfarande utan att okväda herr Forslund och herr Wistrand kan jag inte neka mig, innan jag slutar detta anförande, att påpeka det egendomliga förhållandet att det just är en läkare plus tre ledamöter av sjukhusdirektioner, som stå för reservationen. Även jag tillhör en sjukhusberedning, men jag trodde att man kunde få umgås med läkare och söka bot hos dem, när man blir sjuk, även om man följer sin egen uppfattning i en fråga sådan som denna.

Herr Elon Andersson ställde några frågor angående utredningen. Jag har som sagt för min del inte någon anledning att ingå på någon uttolkning av utskottets utlåtande. Dels finner jag det vara ganska naturligt att en sådan utredning verkställes, innan man skrider till en översyn av den större frågan om utövningen av läkarkonsten, och dels finner jag det även naturligt, vilket måhända kommer att framgå av det anförande, som följer närmast efter mitt, att man kan inom ett riksdagens utskott med olika bevekelsegrunder komma till samma ståndpunkt i klämman. Det är

ingenting ovanligt att man från olika utgångspunkter kommer till samma slutsatser. Och vad beträffar riksdagens anseende, som herr Forslund ömmade för, kunna vi lugnt utgå från att det föreliggande utskottsutlåtandet håller måttet ur de synpunkter, som vi bruka anlägga, när vi fatta våra beslut i riksdagen. Men betänkligare skulle det vara, om sådana osakliga omdömen om motionärerna och om utskottet, som ha varit synliga på alltför många håll i den svenska press, där det fria ordet tyvärr numera i allt för många fall utövas av sådana, som endast söka efter sensationer och klatschiga rubriker, men som eljest inte ha någon personlig täckning i de frågor, som de behandla, skulle utöva inflytande på vad som kommer att beslutas i riksdagens kamrar.

Jag yrkar bifall till andra lagutskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, ELON (kort genmäle): Herr talman! Jag har bara ett par stillsamma repliker att säga till herr Stens sant »fosterländska» anförande. Han förklarade att mitt uppträdande i kammaren var opåkallat. Jag vet inte, om han därmed menade, att jag tillhörde de illojala element, som enligt hans omdöme borde avstängas från att delta i kammarens förhandlingar. Jag hyser visserligen vissa farhågor, herr talman, men tillåter mig att lita till kammarens kamratliga generositet. I övrigt undrar jag, om kammarens ledamöter hörde något så när noggrant på mitt anförande och herr Stens, vilket kammarens ledamöter finner mest opåkallat?

I fråga om den slutsats, som herr Sten trodde sig kunna dra av mitt anförande, vill jag bara ge honom samma råd som han för sin del givit Tidningarnas Telegrambyrå, att han skall vakta sig för att sprida falska nyheter.

Herr WISTRAND (kort genmäle): Herr Sten citerade Tegnér's rader: »All bildning står på ofri grund till slutet, blott barbarit var en gång fosterländskt.»

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Herr Sten har alldeles missuppfattat Tegnér, om han trodde, att Tegnér därmed ville försvara barbariet. Det är ingen tvekan om, var Tegnér skulle ha stått i denna debatt, det kan jag försäkra herr Sten!

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! Det finns väl inget område, där man så ostraffat kan bedra sin nästa — och framför allt sin sjuka nästa — som i fråga om den amatörmässiga läkarkonsten. Vi ha i vårt land chiropraktiker, vi ha homeopater, kloka gubbar och gummor, vi ha ögondiagnostiker och kanhända ytterligare ett antal andra. Jag vet, att bland dessa finnas olika variationer i fråga om kunnsighet och i fråga om den tilltro, som allmänheten sätter till dem. Men allesamman ha vi alldeles säkert stiftat bekantskap med sådana fall, där dessa amatörer på läkekonstens område ha misslyckats, där de ha tillskansat sig pengar från de sjuka och där de också ha uppehållit dessa sjuka, så att de icke lika tidigt som de kanhända annars skulle ha gjort ha kommit under läkarbehandling. När man intresserar sig för denna sak och om man sysslar med den, såsom vi nu ha gjort i andra lagutskottet, ställes man förr eller senare inför den frågan, huruvida statsmakterna kunna ställa sig likgiltiga till denna sak hur länge som helst.

Inom medicinalstyrelsen hyser man tydligen den uppfattningen att det kan man inte göra, ty medicinalstyrelsen har redan år 1941 lämnat ifrån sig en utredning rörande tillstånd att utöva läkaryrket. Denna har ännu inte blivit föremål för regeringens behandling, men det yttrande, som medicinalstyrelsen har avgivit till andra lagutskottet i denna sak, kan inte tolkas på något annat sätt, än att medicinalstyrelsen ytterst gärna ser att denna utredning fullföljes och att det blir en annan ordning på detta fält. Det är alldeles uppenbart, åtminstone är det det för mig, att man inte kan hur länge som helst tillåta att vem som helst gör pengar av sjuka människors bekymmer,

d. v. s. att låta detta tillstånd fortsätta ideligen, ideligen och låta det rena bedrägeriet florera. Om det är så att någon som behöver dollarvaluta — det inträffade nyligen ett sådant fall i Stockholm — och alltså vill skaffa sig denna dollarvaluta genom att lura staten och därför går upp på ett kontor i Stockholm men där blir av med 61 100 kronor, sättes hela apparaten med polismakten i verksamhet för att söka reda på den eller dem, som ha tillskansat sig pengarna. Man gör allt för att hjälpa den, som försökt skoja staten, att få tillbaka sina pengar. Men vad gör man mot dem, som försöka skoja sjuka människor? Man gör praktiskt taget ingenting. Jag vågar nog utan att bli motsagd säga, att just detta, att man vill att det göres någonting på denna punkt, är majoritetens mening i andra lagutskottet, och det tror jag är en mening, som denna majoritet kan stå för. Jag tror också att första kammaren inte ett ögonblick behöver riskera att dess kulturella standard sjunker, om den följer andra lagutskottets majoritet i detta avseende. Snarare tror jag, att man därmed gör sig förtjänt om det svenska folket, om dem som äro sjuka nu och dem som bli sjuka framdeles.

När man sedan säger att denna utredning med den sammansättning som föreslagits i utskottsbetänkandet icke är möjlig att genomföra och inte kan leda till något resultat, så kan jag naturligtvis lika litet som någon annan sätta mitt huvud i pant för att det går, men vi få inte glömma, att det gäller att lösa inte bara en vetenskaplig fråga utan också en folkpsykologisk. Här är det fråga om tro, och vi skola inte klandra de människor som tro, därför att de gå till amatörer på läkekonstens område när de äro sjuka, ty människorna äro sådana som uppfostran är, och i detta samhälle få de lära sig att tro att underverk äro möjliga. Man gör ju sitt allra bästa ända från det att barnen få lära sig läsa bibliska historien att övertyga dem om att underverk äro möjliga, och detta göres också gällande inom olika religiösa samfund i vårt land. Är det då underligt, om människorna tro att underverk också äro

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

möjliga, när de själva befinna sig i en sådan situation, att de inte anse sig kunna få bot någon annan stans? Jag tycker inte att det är underligt; jag tycker tvärtom att det är mycket förklarligt. Men om man skall rubba denna tro, då är det väl ändå ganska naturligt, att eftersom man icke kommit till något resultat på de vägar som man hittills har använt, måste man försöka komma till resultat på några andra vägar, och nu har andra lagutskottets majoritet anvisat en annan väg. Huruvida den är framkomlig eller ej, på vilket sätt den skall beträdas och hur vandringen på den skall bedrivas, det får regeringen avgöra. Det är möjligt att den vill göra en specialutredning rörande chiropraktikerna, och det är möjligt att den vill ta upp en utredning om detta spörsmål på samma gång som man utreder hela det stora spörsmålet, men vi få inte glömma, att om bara läkare och chiropraktiker eller bara vetenskapsmän skulle vara med om denna utredning, då bleve det en sak mellan chiropraktiker och läkare och inte så att allmänhetens representanter finge tillfälle att följa denna sak genom att få inblick i utredningen under den tid den pågår.

Jag kan försäkra herr Wistrand, att såvitt jag förstår har det aldrig ett ögonblick föresvävat majoriteten inom utskottet, att denna utredning skulle vara någonting annat än vetenskaplig. Vem skulle över huvud taget kunna utföra utredningen, om inte vetenskapsmännen skulle göra det? Men jag anser att det skulle vara av oerhört värde, om vetenskapsmännen hade möjlighet att låta chiropraktikerna steg för steg konfrontera sin uppfattning med den som vetenskapen lägger i dagen. Om så allmänhetens representanter kunde som vittnen få följa denna utredning steg för steg, så tror jag att det skulle vara möjligt att få en upprensning på detta område, och det är just en upprensning, som andra lagutskottets majoritet har velat ha. Jag tror därför, att om vi följa den linje, som andra lagutskottets majoritet har föreslagit, ha vi gått in på en väg, där det är möjligt att komma åtminstone till

några resultat, och då ha vi inte bara slagit vakt om de sjukas pengar, om vi kan avråda dem från att de vända sig till amatörer på läkekonstens område, utan också otvivelaktigt bidragit till att skingra en oerhörd mängd av den vidskepelse som alltjämt frodas på detta område.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets förslag.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag hoppas innerligt, att herr Sten kommer att tycka mycket illa om det anförande som jag nu tänker hålla. I hans exalterade utläggningar fanns ganska litet som rörde själva saken, och jag kunde inte annat än konstatera, att de anfall han gjorde på pressen voro fullkomligt oberättigade särskilt i detta fall. Jag har intresserat mig för denna fråga och har läst åtskilliga artiklar i pressen, som ha varit emot motionen och utskottets förslag men som ifrån början till slut ha utmärkts av ett mycket välbalanserat omdöme och en stor klokhet.

Herr Sten vände sig också emot vissa talare här i kammaren, som hade tagit avstånd från motionärernas tankegång. När jag hörde herr Sten tala, tänkte jag på en gammal stor engelsk liberal politiker, John Morley, sedermera viscount Morley of Blackburn. Han skrev en bok som heter *On Compromise*, där han på sitt kloka, vettiga sätt förkunnar, att om människor kunna komma överens om hederliga och förnuftiga saker, så är det förståndigt att de pruta, var på sin sida. Men det fanns en spärr, en överstiglig mur för John Morleys vilja att kompromissa, och det var när man kom in på att bryta sina meningar med okunnigheten och vidskepelsen. Då, förklarade han, återstod endast motståndet, av två skäl. Det första var att man inte skulle släppa in det som man själv av övertygelse betraktade som vidskepelse, på sina egna marker, och det andra var att man icke skulle gå i förbund med vidskepelsen och på det sättet befästa redan tidigare vidskepliga människor i deras föreställningar. På den ståndpunkten, herr

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

talman, står jag, när jag går att taga ställning till den fråga som nu behandlas.

Här har talats om utskottets utlåtande och om reservanternas uttalanden. Jag skall försöka, herr talman, att gå in en liten smula på själva ämnet.

Det är mycket svårt att få svensk litteratur rörande dessa ting. Däremot finns det i chiropraktikens hemland, Förenta staterna, läroböcker i detta ämne, och det finns av chiropraktikerna utgivna medicinska lexika, som förklarar den djupa hemligheten i denna läkekonst. Jag har av en framstående vetenskapsman på medicinens område i vårt land satts i tillfälle att genomläsa en del av denna litteratur, och jag har funnit i ett medicinskt lexikon, vars namn på svenska närmast skulle kunna översättas med Hemmets hälsolexikon, en framställning om vad chiropraktiken egentligen är. Det står där att chiropraktiken upptäcktes år 1874 av doktor A. T. Still i Baldwin, Kansas. Kansas är en stat som ligger ganska nära Tennessee, och i staten Tennessee finns en stad som heter Dayton. I denna stad utspelades för ett tjugotal år sedan den s. k. approcessen, då en del välsinnade medborgare där angrepo människor och nära på exkluderade dem ur samhället, därför att de accepterade den Darwinska teorien om den biologiska utvecklingen. Detta betraktades i vårt land och hela den kultiverade världen som en mörkmansprocess. Herr talman! Jag upprepar det: Jag finner det inte underligt, att chiropraktiken uppkommit i grannstaten Kansas!

Om man nu skulle försöka lära sig, vad chiropraktiken egentligen är, kan man gå till det aktstycke, vars rubrik jag redan har anfört, och jag skall be att för kammaren få föredraga några uttalanden ur detta aktstycke.

Chiropraktiken förkunnar, att kroppen är en maskin. Ordagrant heter det på detta sätt: »Chiropraktiken betraktar kroppen som en underbar mekanism och behandlar den som en intelligent maskinist skulle behandla en komplicerad maskin, vilken han känner i varje minsta detalj.» Det heter vidare: »Det mänsk-

liga kroppssystemet betraktas av chiropraktiken såsom perfekt. Människan är, tror chiropraktiken, skapad komplett, fullkomlig, och hon har inom sig själv kraften att återvinna hälsa och vigör. Vore icke detta fallet, menar chiropraktiken, så skulle den mänskliga kroppen vara inkomplett, ofullkomlig, och därför skulle människan i så fall nödgas gå utanför sin egen kropp för att få hjälp vid sjukdom... Medicin är skadlig, ty chiropraktiken anser att intagande av medicin för att bota mänskliga sjukdomar är både otillförlitligt och ovetenskapligt. Den förnekar absolut att medicin har botande egenskaper. Hela systemet med medicinsk behandling är onaturligt och ödeläggande för hälsan.»

Ja, detta kan räckas till i denna avdelning av mitt anförande. Det är, som vi se, här fråga om en helt och hållet mekanisk uppfattning. Det är en ren robotuppfattning av den mänskliga kroppen. Jag förstår, att herr Lindblom har kunnat acceptera denna uppfattning, ty när jag lyssnade till hans anförande, så kunde jag icke annat än göra den reflexionen, att åtminstone de mera toppiga delarna av hans lekamen äro ganska robotartade.

Chiropraktiken utger sig för att kunna bota alla sjukdomar, och, herr talman, en av denna underbara läkekonsts allra förnämsta insatser det är att den också kan bota diarré. I detta lexikon, som jag här har talat om, finns en redogörelse även för detta. Man skall nog undersöka ryggraden. Muskulerna äro benägna att komma i olag på grund av ökad pressning på de nerver, som betjäna dessa kroppsdelar. Detta ger själva uppslaget till behandlingen. Om man hämmar eller lindrar nervspänningen längs efter ryggraden vid de angripna punkterna, skall man komma till åsyftat resultat. Genom denna anspänning återställas de i olag komna musklerna, och den onormala ryggradskotan kommer i riktig funktion. »Öppna cirkulationen i tarmkåset liksom i alla fall av tarmbesvär! Vissa fall av diarré ha sitt ursprung i de sympatiska nerverna och i de nerver, genom vilka ändtarmen har

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

förbindelse med ryggraden. Giv behandling över nerverna i korsryggraden för att avlägsna besvärigheten! De nedre revbenen från nionde till tolfte kunna komma ur sitt rätta läge och irritera vissa nerver, som ha betydelse för inälvorna. Jag har botat åtskilliga fall av diarré genom att rätta till vissa revben i denna region, särskilt på högra sidan.»

Detta är, herr talman, den chiropraktiska vetenskapen i sin prydno, och när man därtill lägger, att chiropraktikerna utgiva sig för att kunna bota lunginflammation, som de anse vanligen bero på rubbningar i revbenen till följd av yttre påverkan eller genom krampföreteelser i bröstmusklerna på grund av förkylning — då begriper man förvisso, att denna vetenskap är ett av världens största underverk!

När jag läste detta om chiropraktiken och diarrén — ett mycket banalt ämne, herr talman, men jag måste gå in på det — fick jag en vision. Jag såg framför mig med mina fantasifulla ögon herr Lindblom i Falun, som hade besvär i magen på grund av intagande av olämplig föda. Jag såg honom ivrigt irrande mot ett litet hus på sin gård med ett hjärta ingraverat i dörren och efter honom en kotkneckare med en hammare i högsta hugg för att söka hjälpa herr Lindblom i sista ögonblicket. Det låter som en karikatyr, herr talman, men om man skall gå till chiropraktikernas verkliga evangelium, måste man säga sig, att det är ingen karikatyr, utan då måste det gå till på det sättet.

Jag måste på det allra bestämdaste rikta mig mot utskottets förslag. Vare sig utskottets majoritet har den meningen, att chiropraktiken möjligen är någonting att reflektera på, eller utskotts-majoriteten är av den åsikten, att ett beslut i dess riktning här i kammaren kommer att leda till att chiropraktiken underkännes, så betyder ett beslut av riksdagen på det sätt, utskottet föreslagit, i alla fall ett slags moralisk seger för detta avskyvärda kvacksalveri. För min del vill jag icke till något pris vara med om detta.

Jag har här framför mig ett aktstyc-

ke, skrivet av en chiropraktiker, som redogör en smula för chiropraktikerutbildningen i Förenta staterna. Han säger där, att den effektiva utbildningstiden är 18 månader. Om man tänker på att en svensk, som går läkarbanan, måste ta 8 eller 9 år på sig, visserligen med semestrar, för att nå sitt mål, då begriper man, hur orimliga proportionerna äro, och man förstår att denna utbildningstid, som för resten ägnas människor, som för det mesta sakna särskilda förkunskaper, är för knapp och att man på den väg, som motionärerna föreslå, kommer ut i rena djungeln.

Man har sagt man och man emellan, att det egentligen är den svenska riksdagen ovärdigt att diskutera en fråga som denna. Ja, herr talman, det kan vara riktigt. Man kunde begära att den upplysta riksdagen i detta upplysta land skulle kunna få vara förskonad ifrån dylika frågor. Men när frågan i alla fall har kommit upp, så anser jag det vara en hederssak för den svenska riksdagens majoritet att med allt eftertryck säga ifrån, att något sådant vilja vi icke veta av. Vi äro dock medborgare i ett land, som när det gäller medicinsk vetenskap är långt framskridet. Man kan nämna bara två namn: hjärnfysiologen professor Olivecrona och hjärtspecialisten doktor Crafoord. Jag undrar, om herr Lindblom, ifall han bleve angripen av hjärnhinneinflammation, skulle gå till en kotkneckare i stället för till professor Olivecrona. Denna visserligen skarpt ställda fråga avgör i princip hela saken. Jag tror att herr Lindblom, som i varje fall ibland visar prov på ganska stort sunt förnuft, skulle välja professor Olivecrona.

Om jag skulle ha någon ytterligare anmärkning, herr talman, så skulle det vara den, att reservationen, för vilken jag i varje fall kommer att rösta, är för tam. Jag har den uppfattningen, att riksdag och regering måste taga krafttag för att rensa upp med kvacksalveriet här i landet på alla områden, inte bara när det gäller chiropraktiken. Här finnes en vildskog av människor som sys-

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

la med att bota andra, människor utan utbildning, människor utan kännedom om kroppens byggnad, människor saknande alla förutsättningar för att utöva ett så allvarligt yrke som läkarens. Man kan, och jag är absolut förvissad om att herr talmannen är ense med mig på den punkten, knappast finna ett kall som är mera fyllt av ansvar än läkarens. Det kallet bör besparas ifrån inblandning av diletanter, av okunniga människor. Läkarkåren har auktoritet i detta land, men denna auktoritet bör icke få undergrävas en millimeter därigenom att vi tolerera utbildade konkurrenter till densamma.

Ja, herr talman, här skulle finnas mängder av ytterligare skäl att anföra emot utskottet och till förmån för reservationen, men jag låter det sagda vara nog och ansluter mig till reservanternas hemställan.

Herr **ELOWSSON**, NILS (kort genmäle): Herr talman! Jag har begärt ordet för ett kort genmäle i egenskap av partivän till herr Rickard Lindström. Jag vill säga, att icke alla socialdemokratiska riksdagsmän gilla de personligheter han tillät sig gent emot herr Lindblom. Jag säger detta för att inte herr Lindblom skall behöva själv gå upp och säga något i den saken.

Herr **STEN** (kort genmäle): Herr talman! När jag lyssnade till herr Rickard Lindströms anförande, kom jag också på en historisk parallell, men ehuru jag i hög grad uppskattar herr Rickard Lindströms anglosaxiska förebilder, får jag på grund av mina beskedligare villkor nöja mig med en parallell från riksdagens första kammare — en episod som utspelades för omkring 20 år sedan. Det var två av herr Lindströms och mina partivänner, som voro medspelande. Jag tar inte ställning till någondera av dem eller till frågan om med vilket fog de orden yttrades i det sammanhanget, men Värner Rydén sade så mot herr Ivar Vennerström, att hans anförande var mera betecknande för den, som höll det, än

av något egentligt värde för den fråga som stod på kammarens föredragningslista. Jag skulle vilja tillämpa det yttrandet på herr Lindströms anförande.

Det skulle vara en skam för första kammaren, om ett sådant anförande skulle tillåtas att influera på resultatet av det avgörande som här skall äga rum.

Herr **UHLÉN**: Herr talman! Jag tror att man skulle göra chiropraktikerna den största tjänsten genom att följa reservanternas och rösta för avslag på utskottets förslag om utredning. Det råder nämligen intet tvivel om att chiropraktikerna för ögonblicket ingenting högre önska än just att vi inte skola företaga någon utredning, inte rikta strålkastarljuset på deras verksamhet, inte uppenbara för allmänheten, att det döljer sig en massa humbug bakom den chiropraktiska verksamheten. Naturligtvis skulle de ännu högre önska att bli legaliserade, men de torde redan vara fullt på det klara med att de inte vinna det syftemålet i detta sammanhang. De torde kanske efter de debatter, som nu förekommit, vara på det klara med att de aldrig nå det syftemålet i vårt land, i varje fall inte på så sätt, att man legaliserar chiropraktikerna över huvud taget och därmed även alla humbugsmakare och charlataner, som finnas ibland dem. Om vi skulle avslå utskottets förslag om utredning, så skulle detta också innebära, att den stora allmänheten inte får ett verkligt auktoritativt belägg för att den chiropraktiska verksamheten är mer eller mindre humbugsartad.

Utskottets majoritet har föreslagit en förutsättningslös utredning. Herr Elon Andersson har uppehållit sig ganska länge vid frågan om vad utskottet syftar till, vad utskottet vill för någonting. Det förvånar mig, att en så gammal utskottshäst som herr Elon Andersson kan tugga på en sådan långhalm. Han har antagligen åtskilliga gånger själv varit med om att i utskott förorda en förutsättningslös utredning. Man anger inte, vad man vill med en förutsättningslös utredning, men är beredd att godta det

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

resultat, som kommer fram genom utredningen. I detta fall skulle resultatet lika gärna kunna bli, att utredningen ger en stark motivering för att man helt enkelt skulle förbjuda privat chiropraktisk praktik.

Jag vill tillägga, att jag själv är av den uppfattningen, att det vore den riktigaste vägen att försöka få fram en motivering för ett sådant förbud, och jag grundar denna min uppfattning på de utlåtanden, som ha avgivits till utskottet. Av dessa framgår — och jag tror på dem i det avseendet — att det finns chiropraktiker, som utge sin behandlingsmetod för att vara ett fullkomligt säkert botemedel för t. ex. kräfta, för lungtuberkulos, för syfilitiska sjukdomar, för epidemiska sjukdomar och t. o. m. för sinnessjukdom. Jag frågar: Skulle det inte finnas starka skäl att förbjuda en sådan verksamhet eller försöka begränsa den till vad chiropraktikerna verkligen kunna uträtta? Men hur skulle man kunna göra detta utan en grundlig och allsidig utredning? Herr Rickard Lindström kan kanske hitta svaret i något lexikon någonstans, men jag förstår det sannernligen inte. Jag tror inte, att vi på rak arm eller utan föregående utredning skulle kunna vidta några åtgärder alls mot den chiropraktiska verksamheten.

Det var emellertid, herr talman, inte för att säga detta, som jag begärde ordet, eller i varje fall inte företrädesvis för att säga detta, utan det var för att stryka under en synpunkt, som jag gav uttryck åt under utskottsbehandlingen, som här i någon liten mån har berörts av utskottets ordförande herr Norman men som inte har kommit till uttryck i utskottets utlåtande.

Om man studerar de remissutlåtanden, som ingå i utskottets promemoria, finner man — såsom för övrigt tidigare har påpekats här — att i varje fall två mycket auktoritativa medicinska korporationer, nämligen karolinska institutets lärarkollegium och Sveriges läkarförbund — jag understryker det: Sveriges läkarförbund — ha medgivit, att den chiropraktiska behandlingsmetoden med framgång kan användas i ett begränsat

antal fall och vid vissa sjukdomar. Samma medgivande gjordes också av den läkare, som satt vid utskottets bord, när frågan behandlades, åtminstone första och andra gången. Jag framställde frågan, varför läkarna, när de medge, att denna behandlingsmetod med framgång kan användas i vissa fall, inte också göra det. De göra det kanske stundom, vilket har omvitnats här, men de göra det inte i allmänhet. Han svarade, att en läkare ju inte kan utbildas för allt. Ingen människa har begärt eller förutsatt, att en läkare skall utbildas för allt eller att han skall utbildas till chiropraktiker, men våra sjukhus ha specialister för åtskilliga andra ändamål; de ha tandläkare, de ha massörer, de ha sjukgymnaster, och de ha åtskilliga andra. Varför skulle då inte även den chiropraktiska behandlingsmetoden kunna tas i anspråk på sjukhusen på ett sådant sätt, att man anställer en specialist eller låter t. ex. sjukhusets massör eller massörers utbilda sig även för den chiropraktiska behandlingsmetoden? Men man vill inte detta. I varje fall har man inte gjort det på sjukhusen, och därför kan det inträffa och har bevisligen inträffat, att en patient, som har blivit inlagd på sjukhus för värk av visst slag, har kunnat få liggda där både två och tre och fyra månader och skrivits ut lika sjuk som när han kom in. Jag känner i min egen bekantskapskrets ett sådant fall. Det är en person, som i varje fall inte hade några sympatier för chiropraktikerna. Han tvingades att söka en sådan, och han blev botad, därför att han hade just en sådan sjukdom, som lämpade sig för behandling med den chiropraktiska metoden. Han blev botad på två eller tre veckor, om mitt minne inte sviker mig.

Har man nu rätt att förväna sig över att många sådana söka chiropraktikerns hjälp i stället för att söka fortsatt hjälp hos den eller de läkare, som ha visat sin oförmåga att hjälpa dem eller, kanske riktigare, sin ovilja att hjälpa dem på det sätt, som i deras fall hade varit det rätta? Man har inte ens rätt att förväna sig över att många sådana personer söka chiropraktiker även för sådana sjukdo-

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

mar, som en chiropraktiker, om han vore hederlig eller om han vore fullt medveten om metodens begränsning, över huvud taget icke skulle ta någon befattning med och som jag anser, att han inte borde ha rättighet att ta någon befattning med — alltså sådana sjukdomar som jag tidigare har nämnt.

Herr talman! Jag skall summera resonemanget i en enda fråga. Vore det inte rimligare och ur alla synpunkter bättre, om sådana fall, som enligt läkarnas eget omdöme kunna med framgång behandlas med hjälp av den chiropraktiska behandlingsmetoden, av vederbörande läkare remitterades till chiropraktikerna, helst sjukhusens egna, än att man överlät åt en privatpraktiserande chiropraktiker, som inte ens har rättighet att använda röntgenapparat, att både ställa diagnosen och bestämma behandlingsmetoden? Om läkaren ställde diagnosen och bestämde behandlingsmetoden, hade man ju i varje fall garanti för att endast sådana sjukdomar, som med framgång kunna göras till föremål för chiropraktisk behandling, bleve behandlade enligt den metoden.

Jag är inte så troende, att jag anser, att allt skulle vara vunnet genom att man gör de privatpraktiserande chiropraktikernas tjänster överflödiga, åtminstone beträffande de patienter, som från början hade vänt sig till läkarna eller till sjukhusen. Jag tror som sagt inte, att man därigenom skulle vinna allt. Det finns alltför många människor, som vilja bedragas och som därför under alla förhållanden skulle söka chiropraktikerna eller andra, med dessa jämställda s. k. hemgjorda läkare. Men man skulle dock under alla förhållanden vinna det, att folk inte rent av tvingades att vända sig till privatpraktiserande chiropraktiker, detta på grund av läkarnas konservatism eller riktigare på grund av deras missriktade omsorger om den läkarvetenskapliga prestigen. Ty det är just vad det framför allt i detta fall är fråga om. Annars skulle läkarna långt tidigare ha vidtagit åtgärder för att i den mån det är möjligt göra chiropraktikerna överflödiga.

Jag skulle inte vilja apostrofera någon personligen i detta sammanhang, i varje fall inte på det utsökt förolämpande sätt som herr Rickard Lindström har apostroferat ett par motståndare i sitt anförande. Men jag tillåter mig ändå att beträffande herr Rickard Lindström konstatera en verkligt monumental logisk kullerbytta. Han sade, att kraftåtgärder måste vidtagas emot denna vidskepelse och därpå yrkade han avslag på utskottets förslag om den första, den förberedande åtgärden i detta syfte, nämligen en kartläggning av den chiropraktiska verksamheten, en allsidig och förutsättningslös utredning. Jag bara konstaterar detta.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Herr PAULI: Herr talman! En föregående talare har uttalat sin förvånning över herr Elon Anderssons bekännelse av sin oförmåga att förstå vad utlåtandet egentligen syftar till, och jag måste säga, att jag för min del inte alls är förvånad över detta herr Elon Anderssons uttalande. Jag har nämligen råkat i samma predikament, och det har blivit allt svårare för mig att förstå utskottsmajoritetens egentliga syften, ju längre jag har åhört den nu förda debatten. Det är verkligen ganska besvärligt för kammarens ledamöter att förlika sådana ståndpunkter som den, som intagits av herr Nils Elowsson, med den, som intogs av herr Sten. Ty medan herr Elowsson uttryckligen sade, att majoriteten i utskottet önskar få en utredning till stånd, som kan leda till skärpta åtgärder — det nämnde för övrigt också utskottets ordförande tidigare i korthet — mot det illegitima utövandet av läkekonsten, så gav herr Sten uttryck åt den uppfattningen, att inte bara chiropraktiker utan även homeopater, och kanske menade han även andra, borde anses som lika fullgoda representanter för läkekonsten som de legitimerade läkarna. I så fall kunna ju han och hans meningsfränder inom utskottet inte gärna ha samma syften som herrar Elowsson och Norman.

Nu svarar man: »Vad skall det tjäna

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

till att tvista om vad utskottet egentligen har menat? Detta betyder ingenting, därför att utskottet har begärt en allsidig och förutsättningslös utredning, och då få vi ju se, vart den utredningen leder.» Ja, men innan kammaren går med på utskottets utlåtande, vill kammaren nog ha litet mera klart för sig vad som ligger bakom utskottets ståndpunkt. Det har kammaren sannerligen inte fått klart för sig på annat sätt än så, att bakom utlåtandet tydligen ligga flera stycken inbördes ganska oförenliga ståndpunkter. Det enda, som förvånar mig, är, att man har delat upp sig på utskottsmajoritet och reservanter, men det beror väl på den meningen hos även de utskottsledamöter, som egentligen äro mycket kritiskt inställda mot chiropraktiken och liknande företelser, att de tro, att en utredning av detta slag skulle kunna leda till vad herr Norman kallade för en lämplig »avgränsning», som skulle kunna sprida klarhet över det hela. Vad är det då man vill ha avgränsat? Vill man avgränsa de mera pålitliga chiropraktorerna från de mindre pålitliga? Jag vet inte, hur detta skall kunna ske, när det gäller sådana som dem vi för närvarande ha och som komma med ganska brokiga diplom från utlandet. Eller tänker man sig, att vi skola avgränsa på det viset, att svenska staten för framtiden åtar sig en kontrollerad utbildning av detta slags amatörläkare, eller vad man skall kalla dem? Eller menar man, att man genom en utredning skulle kunna vinna en avgränsning av sådana fall, som det här i dag har talats så mycket om, där den chiropraktiska behandlingsmetoden inte bara är ofarlig utan rent av gynnsam? Exempel därpå ha berörts av flera talare. Herr Uhlén berättade nyss om patienter, som rent av »tvingats» att tillgripa chiropraktisk behandling, därför att de inte kunnat få bot på annat sätt. Jag föreställer mig då, att det gäller sådana fall, om vilka det ofta citerade karolinska institutets lärarkollegium skriver: »I vad avser nedre ländregionen kunna sålunda de chiropraktiska lärorna sägas innehålla en viss sanning, och det kan icke bestridas, att chiropraktisk behandling i

vissa fall här kan leda till resultat, till ett hävande av länd- eller ischiassmärta. Dessa fakta äro medicinen på intet sätt främmande och dess representanter använda sig sedan länge i tillämpliga fall härav.» Detta är ju även svaret till herr Uhlén, som nyss frågade: Om det kan visas, att sådana där manipuleringar med händerna kunna vara till nytta, vare sig de nu ha formen av massage eller annat, varför använda inte läkarna dem då? Svaret är, att läkarna redan sedan rätt länge ha använt dem, antingen själva eller genom sjukgymnaster. Det kan ju hända, att detta ur renodlat chiropraktisk synpunkt inte anses vara den rätta chiropraktiken, men det vill jag lämna därhän.

Om man alltså säger som utskottet, att i ett mycket begränsat antal relativt enkla fall kan en sådan behandling vara till nytta, så kan man ju svara med reservanterna, att om denna behandling visar sig vara ofarlig eller rent av gynnsam, så är det ingenting i nu gällande lagstiftning, som hindrar chiropraktikerna att använda den. Man ingriper inte mot dem i andra fall än där de med sina primitiva — ty det måste man kalla dem — metoder ge sig på sådana sjukdomar som kräfta, tuberkulos och alla de smittosamma sjukdomarna som scharlakansfeber och dylikt.

Herr Lindblom förnekade i sitt anförande, att chiropraktorer syssla med sådant, och jag tror det var herr Wistrand, som hänvisade herr Lindblom till chiropraktorn Löfgrens bok. Jag läste nyligen liksom antagligen många här i kammaren, en artikel i Svenska Dagbladet av dr Gustaf Myhrman, där han också berör den saken och berättar, att den icke okände svenske chiropraktorn ingenjör Hj. Löfgren 1938 underrättade generaldirektören för medicinalstyrelsen om att han skulle kunna bota barnförlamning på tre à fyra dagar, om hans behandling fick börja i tid. Han erbjöd sig även att behandla ett antal fall med blödande magsår. Sådant kan väl i alla fall inte räknas till de där oskyldiga fallen, som det förut har talats om. Han ville inte ta hand om »cancer-carcinoma-sarcoma»,

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

sade han, i varje fall inte tills vidare, men han ville förslagsvis under en veckas tid på epidemisjukhuset »åta sig samtliga scharlakansfeberfall, varvid jämförelse kunde göras med fallen före och efter denna vecka, behandlade på vanligt medicinskt vis.»

Nu kan det hända, att herr Lindblom står upp och säger, att denne Löfgren skola vi inte bry oss om; han är inte den sortens chiropraktor, som herr Lindblom tänker på. Men han är i alla fall en chiropraktor, som gjort sig ganska bekant här i Sverige, och jag har ingen anledning att tro, att han alldeles skulle sakna motsvarigheter.

Men låt oss utgå från att chiropraktorerna inte vilja ge sig in på sådana sjukdomar som denne Löfgren tydligen gärna vill behandla, utan att de önska hålla sig till mera enkla och oskyldiga fall. Hur skola de kunna göra det? Hur skola de kunna veta, om en åkomma i ryggkotorna är av ett mera ofarligt slag eller om den beror på en tuberkulös infektion, på kräfta eller på något liknande? Då säga chiropraktorerna: »Ja, när ni inte vilja låta oss få röntga, hur skola vi då kunna ställa diagnos?» Jag betvivlar mycket, fastän jag inte är läkare, att röntgen i deras händer skulle bli ett tillförlitligt diagnosmedel. Så mycket vet jag i alla fall, att röntgenplåtar äro mycket svårtydbara saker, som endast specialister vid våra sjukhus anförtros att syssla med. Vilken läkare som helst kan icke avläsa diagnosen något så när rätt på en röntgenplåt, och det torde knappast vara troligt, att en chiropraktiker skulle kunna göra det heller. Jag tror inte, att man vågar överlämna detta åt dem. Över huvud taget är det den bristande förmågan att ställa diagnos, som innebär den största faran med denna behandling.

Jag kommer alltså tillbaka till vad reservanterna ha sagt, att i de fall, där troligen ingen fara kan anses föreligga och där metoden kanske rent av kan vara till viss nytta, där finns redan möjlighet att praktisera denna metod, och det behövs inte någon ytterligare legalisering.

Beträffande utredningen var herr Elowsson nog fördomsfri och generös att säga — om jag uppfattade honom rätt — fastän han hade underskrivit utskottsutlåtandet, att denna utredning antingen kan bli en specialutredning eller också kan företas i samband med den översyn, som inrikesministern för en tid sedan under denna riksdag förordade i fråga om bestämmelserna om läkekonstens utövning. Det senare är precis min åsikt, herr Elowsson. Jag förstår i likhet med reservanterna inte, varför man här skall yrka på en specialutredning, när vi ändå stå inför den ganska omedelbara utsikten till en närmare undersökning av hela detta område om tillåten eller otillåten utövning av läkekonsten.

Jag tycker, att ett av huvudskälen för kammaren att avslå utskottets förslag är, att vi mycket väl kunna vänta, tills denna andra utredning på en bredare bas blir företagen. Jag skulle tro, att detta desutom blir kostnadsbesparande, och eftersom jag ser finansministern närvarande, vill jag säga, att jag antar, att han inte har någonting emot ett riksdagsbeslut, som innebär en viss kostnadsbesparing, vilket däremot ett beslut om denna utredning icke skulle innebära, tvärtom.

Jag skall, eftersom jag sällar mig till dem, som yrka avslag på utredningsyrkandet, inte uttala mig om de olika sammansättningar av en eventuell kommitté, som man har diskuterat. Jag skulle bara vilja säga, att om riksdagen — vilket jag hoppas den inte gör — skulle besluta sig för en sådan utredning, så förefaller det mig rimligt, att kommittén får bestå av medicinskt sakkunniga och en del lekmän och att chiropraktorerna väl få höras av kommittén men inte sitta där och votera beträffande saker, om vilka det säkerligen skulle vara alldeles omöjligt för dem och den medicinska vetenskapens målsmän att komma till något gemensamt resultat.

Men detta är inte alls något förslag, herr talman, utan jag har med dessa ord — som jag hoppas inte ha varit alltför många — endast velat ytterligare un-

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

derstryka det berättigade i reservanternas kortfattade och klara men sakligt vägande förslag, vilket jag härmed ber att få yrka bifall till.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST: Herr talman! Efter de många sakskaäl, som framförts av utskottsmajoritetens talesmän, skulle jag gott kunna avstå från att yttra mig i denna fråga, men det har förts fram en del synpunkter under debatten, som jag inte kan låta stå oemotsagda.

Till den siste talaren här, herr Pauli, skulle jag vilja säga, att jag inte tror, att den chiropraktor Löfgren, som han talade om, har utlovat sig att bota magsår genom sin chiropraktik. Om jag inte är fel underrättad, är han också homeopat, och det är kanske som sådan han gett sig ut för att kunna bota magsår. Han kan vara båda delarna, men som chiropraktor har han med säkerhet inte utlovat någon som helst bot av magsår eller kräfta. Jag tror inte, att en chiropraktor, som är mån om sin verksamhet, utlovar någonting dylikt.

Jag kan i likhet med herr Sten säga, att då det har varit fråga om sjukdomar av sådan art, att man har måst vända sig till läkare, har jag alltid gjort detta. Jag har legat på sjukhus åtskilliga gånger och undergått operativa ingrepp, och jag har sökt läkare även för andra åkommor. Men för några år tillbaka — och en deklaration därom avgav jag här i kammaren i mars månad 1947 — fick jag en mycket svår ischias. Jag sökte tre läkare, jag fick behandling på ett av Stockholms sjukhus under en månad, jag behandlades på mitt läns sjukhus i en månad, men utan några synbara resultat. — Nu upprepar jag detta, herr talman, därför att jag vet, att det finns flera i kammaren, som inte voro närvarande då. — Jag blev uppmanad av en ärad ledamot av denna kammare att söka en chiropraktor. Jag har aldrig varit vidskeplig och är det inte än i dag. Jag har alltid försökt att stå med båda fötterna på marken. Jag vägrade från början att gå till chiropraktorn, ty jag an-

såg inte, att det var riktigt, men jag gick dit så småningom, därför att mitt onda inte blev bättre utan snarare sämre. Jag meddelade denne man vid vårt första sammanträffande, att jag inte trodde på hans behandling och att jag över huvud taget inte trodde på denna behandling vid något tillfälle. Han svarade, att det kunde han ingenting göra åt, men efter 20 minuters behandling hade han nått ett resultat av den art, att ingen här kan säga, att denna förbättring hade varit en följd av den tidigare erhållna behandlingen. Denne chiropraktors behandling av mig gav märkbart resultat på en gång.

Jag vill nämna detta för kammarens ledamöter, därför att det inte skadar, att man i denna församling upplyser om det än en gång. Jag vet, att det både i denna kammare och i medkammaren finns ledamöter, som ha undergått samma behandling med samma goda resultat. Då skall man inte som reservanterna här komma och tala om vidskepelse och säga, att vi äro kulturfientliga. Man har viskat bakom ryggen på mig, att detta är en kulturdebatt. Jag tar det inte som någon sådan, jag tar det som en debatt med syfte, att svenska folket skall befrias från de charlataner, som fara omkring i bygderna och uppge sig vara chiropraktorer. Det kom en sådan till min hemtrakt för något år sedan. Han hade varit i U. S. A. och köpt elektriska rullar, med vilka han masserade människor på ryggen. Han utgav sig för att vara chiropraktor och skulle bota människorna.

Det är sådana vi vilja åt. Vi vilja inte åt de andra. Vi vilja ha en utredning, som visar, att det är nödvändigt, att man får en sanering på detta område.

När man kommer med en sådan argumentering som herr Lindström anförde alldeles nyss, då han talade om det lilla huset med hjärtat på dörren o. s. v., är det bara ett belägg för att man saknar verkligt sakliga skäl emot en utredning — då söker man förlöjliga det hela. Jag anser inte, att det är en talare i riksdagen värdigt att komma med en sådan argumentering och sådana löjligheter i detta sammanhang.

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Det gäller viktigare saker än att tala om diarré och det lilla huset med hjärtat på dörren. Ingen chiropraktor har gett sig ut för att kunna bota diarré med den metod han använder för ischias och dylika sjukdomar. Jag frågar min vän Forslund och herr Wistrand och dem som nu talat emot utredningen: Ha ni över huvud taget haft någon kontakt med chiropraktorerna? Ha ni varit i den situationen, att ni ha sökt deras hjälp för att få bot för era åkommor? Det ha ni inte gjort i den utsträckning som erfordras för att kunna göra gällande att de inte ha kunnat uträtta någonting.

Jag skall inte fortsätta med denna argumentering, herr talman. Debatten har enligt mitt förmenande pågått alltför länge, och här har inte framkommit någonting som ger belägg för att motionärerna ha fel. Vi vilja ha en sanering på området; det är det vi syfta till och sträva efter. Någon vidskeplighet från min sida har aldrig förelegat och kommer aldrig att föreligga. Men man måste hålla på vad som är rätt. Jag skulle kunna räkna upp fall — inte så många som herr Lindblom anförde, men åtskilliga fall — som jag har påträffat sedan den tid, då jag själv hade ischias och låg på Umeå lasarett, och som visa, att just den chiropraktiska metoden är riktig då det gäller ischias och dylika sjukdomar. Jag skall för övrigt be att få hänvisa intresserade till att läsa vad jag anförde i denna kammare år 1947 om dessa problem, och jag skulle så gärna, herr talman, här i kväll velat ha med mig en skollärare från Saxnäs i vårt län. Han kom till vanförestalten i Härnösand, där man ville lägga honom i en gipsvagg för att räta till kroppen. Men efter behandlingar i två omgångar av en chiropraktor i Stockholm — för övrigt densamme som jag anlidade — blev han så gott som fullständigt frisk. Med sådana exempel för ögonen, ärade kammarledamöter, få ni väl ändå inte förundra er över att man väcker en motion i syfte att få rättelse på de snedvridna förhållanden som här ha kommit till synes.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Här ha ju gjorts många angrepp, och det må ankomma på mig att säga några ord här i slutet av debatten.

Jag vill då allra först uttala min djupaste förvåning över att man inte kan diskutera en fråga av denna beskaffenhet på ett värdigare sätt än som skett här. Jag trodde, att första kammarens ledamöter besutto så mycken självbehärskning och så mycken bildning, att de kunde tillägna sig förmågan att diskutera sakligt utan att gå på personligheter. Jag är tacksam för att jag inte behöver göra det angrepp — den avbasning kanske jag skulle säga — som jag eljest skulle ha gjort, eftersom herr Lindströms partikamrater redan ha klarat av den saken. Jag tror, att reservanterna ha anledning att erinra sig satsen, att man bör be Gud bevara sig för sina vänner, ty motståndarna kan man klara själv. Den, som inte kan uttrycka sig på ett värdigt sätt och med sakliga argument, gör sig själv den allra största skadan.

Sedan vill jag som ett allmänt intryck bara säga, att det förefaller, som om vi här diskuterat två skilda saker. Jag är högst förvånad över att man ännu inte tycks ha kommit till klarhet om detta. De, som tala emot motionen, tala hela tiden om avarterna på detta område. Men det är just dessa som vi vilja få bort med vår motion. Vi mena, att det skall finnas möjligheter att i vårt land, liksom skett i andra länder, få en sådan upprensning, att mänskligheten skall på ett fullt auktoritativt sätt kunna tillgodogöra sig den del av läkemetoden som här avses och som ju — såsom jag tidigare har sagt — endast är en begränsad del. När t. ex. herr Lindström frågar mig, hur jag skulle göra, om jag fick hjärnhinneinflammation, är det en löjlig fråga. Det är ju att slå in öppna dörrar. Jag har aldrig besökt någon chiropraktiker, men jag har har sökt läkare, och jag har legat på sjukhus. Det

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

finns väl ingen av oss motionärer som menar, att vi med denna motion skulle på något sätt avse att underkänna läkarna och deras verksamhet.

Men det är ju en sak för sig. Har det i andra länder visat sig, att man genom legalisering har kommit fram till sundare förhållanden — och att så är fallet, kunde jag redogöra för här, om jag hade tid — då förstår jag inte, varför man skall motsätta sig en sådan undersökning. Vad är man rädd för? Vågar man inte studera chiropraktikens vetenskap eller läkemetod i dagsljuset? Chiropraktorerna själva vilja ställa den i dagsljuset, men motståndarna till dem vilja det inte.

När jag hör den raljanta tonen i dagens diskussion, har jag suttit och tänkt: Vad skulle de tusenden och åter tusenden i vårt land, som dock ha blivit botade, ha sagt, om de hade lyssnat till denna debatt? Det är lätt att stå här och fälla starka ord och hänfulla omdömen, men man ser saken på ett annat sätt, när man har sökt läkare i flera år för en sjukdom, som har förklarats obotlig, och slutligen har fått hjälp och blivit botad av en chiropraktor. En människa, som har en sådan erfarenhet, tar inte på denna fråga så raljant som här ofta har skett.

Jag sade i mitt första anförande, att jag inte skulle besvära kammaren med att återge uttalanden, men jag kan tyvärr inte underlåta att åtminstone berätta om ett fall, som är mycket belysande, och vem som helst av kammarens ledamöter skall få tillfälle att kontrollera, att fallet är riktigt återgivet.

En ung moder strax utanför Stockholm fick en liten flicka. Flickan föddes med vänstra sidan svartblå och kall. Att modern var förtvivlad, behöver man väl inte undra på, och hon blev ännu mera förtvivlad, när hon fick använda nio månaders tid för att gå från sjukhus till sjukhus i Stockholm, från specialist till specialist och samtliga läkare skakade på huvudet och sade: »Det kan vi inte göra någonting åt. Hon kommer inte att leva, och kommer hon att leva, blir hon invalid.» Efter nio månaders

långa vandringar och hårda prövningar fick modern slutligen rekommendation till en chiropraktor. Hon tvekade, hon tvivlade — ty sådan är ju stämningen. Men hon gick. Vad gör man inte i ett svårt läge. Denna chiropraktor svarade: »Det här är ett mycket svårt fall. Det är inte alls säkert, att flickan kan bli botad, men låt oss undersöka fallet noggrant.» Så skedde, och efter den första behandlingen började sidan att ändra färg. Behandlingarna fortsattes vecka efter vecka, och efter en relativt kort tid visade armen, som förut varit tämligen livlös, åter tecken till liv, och den växte och utvecklades. Flickan blev frisk. Hon är nu sju år. Hennes enda kvarstående men är, att den vänstra handen är litet mindre än den högra, vilket betyder, att den inte växte under de första nio månaderna. Jag har träffat modern, jag har träffat flickan, och jag vet, att vad jag har berättat är riktigt. För den, som önskar läsa moderns egen beskrivning och se flickan på fotografi, står jag till tjänst. Beskrivningen och fotografiet finnas i vaktmästarrummet.

Mina damer och herrar! För den, som får se sådant och vet vad som kan ske, är det verkligen underligt, att man inte vill tänka sig en utredning. Varför skola inte vi här i Sverige kunna få fram ett samarbete mellan läkarna och chiropraktorerna, som kan bli till nytta för mänskligheten och samtidigt leda till en sanering av de nuvarande förhållandena? Man kan ju inte tänka sig att få till stånd någon sanering, om man inte vidtar sådana åtgärder, att folk kan få reda på vilka som äro kvalificerade eller utbildade och vilka som inte äro det. Här har citerats ett namn och åberopats vissa uttalanden av en person i Stockholm. Jag ber att få säga, att den person, som här avses, enligt mitt förmenande icke skulle kunna bli legitimerad, om den föreslagna nämnden tillsattes och arbetade efter de riktlinjer som jag hade tänkt mig.

Följande är typiskt för stämningen. Här är en läkare som vid samtal i denna fråga argumenterar emot den chiropraktiska metoden, såsom man ju ofta gör.

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Så säger den, som han samtalar med: »Men du kan väl ändå inte förneka, att den har lett till resultat i åtskilliga fall.» — »Javisst, jag fick lov att skicka min bror till en chiropraktor; jag kunde inte klara honom.» Brodern skickades dit och blev botad!

Jag hade egentligen tänkt, att jag skulle bemöta de olika talarna här, men jag tror knappast, att det är nödvändigt. Jag kan ta anförandena med mycket stort jämnmod, det vill jag försäkra mina kamrater. Jag har inte åtagit mig denna uppgift av något slags nitälskan att bli berömd. Det förstod jag från första stund, att jag inte skulle bli. Jag har gått till uppgiften därför att jag har en stark förnimmelse av att här är en lucka i vår sjukvårdsutbildning, en lucka som vi på något sätt måste täppa till. Jag går så långt, mina damer och herrar, att jag menar, att om dessa förhållanden kunna ordnas på ett nöjaktigt sätt, kommer det också att ha en nationalekonomisk betydelse. Om personer bli invalider i förtid och på den grund måste underhållas av samhället, blir det en stor belastning, och kan man bota sådana invalider, kommer samhället att spara betydande belopp.

Jag vill vidare säga, att jag inte bryr mig om de överord, som ha fällt här, men att om alla verkligen satte sig in i denna fråga, skulle de med mycket stor tillförsikt kunna godta utskottets förslag om utredning.

Här har jag en läkarförteckning från Minnesota. I denna ha sammanförts läkare, chiropraktorer och ortopedier, alldeles så som jag menar att det bör vara, när vi ha fått den begärda nämnden och chiropraktorerna ha blivit legaliserade. Det bli de inte med mindre de ha gått igenom en sådan utbildning för sitt speciella fack, som erkännes vara tillräcklig. Jag betonar än en gång: Nog är det väl ganska märkvärdigt att en person inte skall kunna anses ha nödig utbildning, om han får i fyra års tid specialisera sig på en viss del av den mänskliga organismen.

Här har talats om 18 månaders utbildningstid. Så kort utbildningstid förekom-

mer inte. Så snart staten har legaliserat chiropraktorerna, godkännes inte så kort utbildningstid. Jag skall inte tynga protokollet med de uppgifter som jag här har om de olika amerikanska delstaternas bestämmelser om under hur lång tid chiropraktorerna skola utbildas. Jag skall bara anförda några siffror: 4 år 9 månader, 3 år 6 månader, 4 år 8 månader, 4 år 9 månader, 4 år 9 månader o. s. v., hela listan igenom. Först när man får klarhet i frågan om vem som skall vara chiropraktor och vem som inte skall vara det, kunna utbildningsproblemen ordnas upp, och vi böra ta första steget därtill i dag genom att besluta tillsätta en utredning.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Kammarens ledamöter förstå naturligtvis utan vidare, att jag kommer att rösta för reservationen i denna fråga. Jag har emellertid begärt ordet för att under några minuter motivera min ståndpunkt.

Innan jag gör det, må det tillåtas mig att säga, att det sätt, på vilket herr Lindblom här har uppträtt och argumenterat för sin uppfattning, har min fulla högaktning. Däremot är jag givetvis inte på något sätt i tillfälle att taga ståndpunkt till de särskilda fall av chiropraktisk läkemetod, som han har hänvisat till. Jag kan inte ta någon ställning till exempelvis det nyss anförda fallet, då en chiropraktor skulle ha botat en ung flicka, men jag anser det vara av utomordentligt värde, att herr Lindblom på denna punkt har gått så i detalj. Ty när ett sådant fall drages fram i Sveriges riksdag och herr Lindblom kan påstå, att han har materialet tillgängligt, är det självklart, att fallet kommer att diskuteras av intresserade läkare. På den punkten får man alltså avvakta vad som kan sägas från medicinskt håll.

Vad skall en utredning i denna fråga ha för mål? Dess mål kan väl inte vara någonting annat än det, som har angivits av den medicinska fakulteten i Uppsala, nämligen att utredningen skall avse det terapeutiska värdet av den chiropraktiska metoden och de vetenskapliga grunder, på vilka den uppges vila.

Om utredning rörande den chiropraktiska verksamheten.

Ett omdöme i en dylik fråga måste, eftersom frågan är av rent vetenskaplig art, anförtros uteslutande åt den främsta medicinska sakkunskap som över huvud taget finns, d. v. s. åt läkare med den högsta utbildningen i landet, och det blir väl i så fall så gott som enbart professorer vid våra medicinska fakulteter.

Med denna utgångspunkt, som jag tycker är självklar, skulle jag, under förutsättning att jag hade haft tillfälle att deltaga i andra lagutskottets överläggningar och beslut i denna fråga, för min del ha stött en utredning av den typ, som har föreslagits av medicinska fakulteten i Uppsala, d. v. s. en utredning gjord uteslutande av läkare. Jag skulle ha gjort detta, trots att frågan om chiropraktiken i ett betänkande i statens offentliga utredningar år 1942 var föremål för åtskilliga uttalanden. Det kan kanske i detta sammanhang vara av ett visst intresse att konstatera, att i det uttalande, som då gjordes av professor Henning Waldenström, det sades, att antalet chiropraktiska skolor i Amerika befann sig i tillbakagång — det hade minskat från 79 till 21 — och att chiropraktorrörelsen, enligt de uppgifter man fått, torde vara »starkt i tillbakagång i Amerika».

Det är emellertid *en* sak, att jag hade kunnat rösta för en sådan utredning. Men en utredning av den typ, som det här är fråga om, där denna rent medicinska fråga skall bedömas även av lek-män och av chiropraktorerna själva, kan jag för min del inte anse vara av något värde. Chiropraktorerna bära naturligtvis höras vid en rent medicinsk utredning, men de bära inte själva sitta med såsom domare, såsom utredare. Det tycker jag för min del ligger i sakens natur. De skäl härför, som herr Elon Andersson har anfört, äro enligt min uppfattning fullständigt bindande, och de hindra mig att rösta för utskottets förslag.

I det läge, vari saken nu befinner sig, anser jag det vara bäst att kammaren tar reservationen. De utredningar, som kunna bli önskvärda, komma ju i alla hän-delser att ske, ty Kungl. Maj:t kommer,

enligt vad som har sagts, att tillsätta sakkunniga för överläggningar om revision av reglerna om behörighet att utöva läkarkonsten.

Herr FORSLUND: Herr talman! Låt mig säga herr Karl August Johanson och herr Lindblom, att ingen av reser-vanterna med sitt yrkande har avsett att hindra er eller några andra att anlita dessa chiropraktiker, som ni anse vara så lämpliga. Det är således inte fråga om att lagstifta emot den chiropraktiska verksamheten.

Sedan skall jag säga till herr Lind-blom, att han talar mera om de avsik-ter, som ha legat till grund för hans motion, än om det utskottsutlåtande, som här föreligger. I motiveringen till det utlåtande, som vi ha att ta ställning till i dag, finnas inte de synpunkter som herr Lindblom åberopar här. Herr Lind-bloms motion är egentligen avstyrkt av hela utskottet utom i det avseendet, att majoriteten vill ha en ganska egendom-lig utredning.

Därefter bör jag kanske också, när man åberopar alla de utomordentliga re-sultat, som chiropraktikerna ha lyckats åstadkomma, påminna om att det finns åtskilliga fall, där den chiropraktiska behandlingen medfört besvärande föl-jder, vilket gör, att den nationalekono-miska vinst, som herr Lindblom talade om, måhända inte blir så särskilt stor.

Eftersom herr Karl August Johanson talade om sin ryggåkomma, kanske jag också kan få vittna. I två års tid har jag själv mycket svårt lidit av något lik-nande. Jag behandlades av vanliga läka-re, och jag är sedan länge fullt åter-ställd, men inte går jag och åberopar, att det var just de som klarade saken. Jag kanske blev bra utan att någon med-verkade. I varje sådant fall som gått till läkning efter behandling hos en chiro-praktor, vill man däremot göra gällan-de, att det ovillkorligen var denne som botade skadan eller sjukdomen. Jag träf-fade häromdagen en person, som berättade, att en av våra förnämsta professo-rer hade lidit av smärtor i ryggen upp

mot halsen. Han blev bra på det sättet, att han själv kom att vrida huvudet hastigt. Det brast till, och så försvunno smärtorna. Han besökte inte någon chiropraktiker, utan det var naturen själv som klarade av saken.

Jag menar, att vi måste vara försiktiga med våra omdömen. Jag måste säga detta, eftersom herr Lindblom med hög röst talade om hur utomordentligt välsignelsebringande denna metod är, som han här nu så varmt pläderat för.

Jag vill med detta endast ha sagt vad jag tycker bör sägas som komplettering till de nämnda talarnas yttranden, och jag vidbliver helt naturligt mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den av herr Forslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Forslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr *Forslund* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Forslund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering me-

Ang. dyrtidstillägg å folkpensioner.
delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 25;

Nej — 84.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. dyrtidstillägg å folkpensioner.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 mars 1949 dagtecknad proposition, nr 170, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner.

Före propositionens avlämnande hade vid innevarande års riksdag väckts en motion angående dyrtidstillägg å folkpensioner, nämligen motionen nr 50 i andra kammaren av herr *Senander* m. fl.

I anledning av propositionen hade väckts två likalydande motioner, nämligen motionerna nr 274 i första kammaren av herr *Petersson, Emil*, m. fl. och nr 343 i andra kammaren av herr *Fröderberg* m. fl., i vilka motioner yrkats, att riksdagen med ändring av det i propositionen nr 170 framlagda förslaget till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner måtte besluta, att tilläggen skulle utgå efter en kompensationsgrad av tio procent eller med dubbelt så sto-

Ang. folkpensionärernas bostadstillägg.

ra belopp som de i Kungl. Maj:ts förslag angivna och att det under femte huvudtiteln, punkt 85, äskade förslagsanslaget Bidrag till folkpensioner m. m. måtte höjas till 760 miljoner kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 274, II: 50 och II: 343 — bifalla förevarande proposition nr 170 oförändrad.

Reservation hade anmälts av herr *Sunne*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **PETERSSON, EMIL**: Herr talman! Jag är medveten om att man inte kan få ändring på ett förslag som är tillstyrkt av ett nästan enhälligt utskott. Jag skall därför bara tillåta mig att i all korthet göra ett par reflexioner.

Vi äro alla glada och stolta över den folkpensionering, som har genomförts, och tillfredsställda med dess tillämpning, men, herr talman, jag vill trots allt erinra om att det finns ganska många folkpensionärer, som ha svårt att reda sig, framför allt sådana som äro helt hänvisade till folkpensionen för sitt uppehälle och som därtill bo på en ort tillhörande den lägsta dyrortsgruppen, så att de inte kunna få något hyresbidrag, samt vidare en hel del änkor, som måste leva på 600 kronor om året med 30 kronor i dyrtidstillägg. Det vore tacknämligt, om man skulle kunna lätta på dessa folkgruppers bekymmer, vilket skulle kunna ske genom ett bifall till de motioner om höjt dyrtidstillägg, som ha väckts från vårt håll.

Nu invänder man, att tiden inte är inne att höja dyrtidstillägget till tio procent. Det ligger givetvis något i detta rent matematiskt sett, men levnadskostnadsstegringen närmar sig nu tio procent — den är uppe i nio procent — och det hade varit glädjande, om man kunnat vara generös i detta fall.

Som situationen nu är, har jag intet yrkande, utan bara uttalar den förhoppningen, att det snart skall bli möjligt för riksdagen och statsmakterna att ge folk-

pensionärerna full kompensation för levnadskostnadsstegringen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. folkpensionärernas bostadstillägg.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner dels om ändrad indelning av landet i bostadskostnadsgrupper för folkpensionärerna, dels ock angående viss ändring av 5 § lagen om folkpensionering.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 111 i första kammaren av herr *Persson, Ivar*, m. fl. och nr 130 i andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. samt

motionen nr 286 i andra kammaren av herr *Senander* m. fl.

I motionerna I: 111 och II: 130 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att antalet bostadskostnadsgrupper med avseende på bostadstilläggen till folkpensionärerna skulle minskas till fyra och att orter, som för närvarande tillhörde den lägsta gruppen, skulle flyttas upp i närmast högre från den 1 januari 1950 och erhålla samma bostadstillägg, som utginge i den nuvarande näst lägsta gruppen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner I: 111, II: 130 och II: 286 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hallagård* och *Carlsson* i Bakeröd, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av de synpunkter utskottet i det av reservanterna före-

slagna utlåtandet anfört låta verkställa utredning om folkpensioneringslagens bestämmelser om bostadstilläggen samt för 1950 års riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

B. att förevarande motioner I: 111, II: 130 och II: 286, i den mån de icke besvarats genom vad under A. hemställts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr HALLAGÅRD: Herr talman! Efter den långa debatt, som nyss har förts här i en annan fråga, skall jag fatta mig så kort som möjligt. Jag skall endast med några ord ange orsaken till den reservation som är fogad till utskottets förslag.

Enligt gällande lagstiftning om folkpensionering indelas ju orterna i vårt land i fem bostadskostnadsgrupper, och folkpensionärerna i grupperna II, III, IV och V kunna erhålla bostadsbidrag efter behovsprövning. Detta bostadsbidrag är dyrortsgraderat; det lägsta bidraget utgår i grupp II och det högsta i grupp V. I Grupp I erhålla pensionärerna inte något bostadsbidrag.

Pensionärerna inom den lägsta gruppen ha mycket svårt att förstå varför de icke kunna erhålla sådant bidrag, detta så mycket mer som många av dem numera ha skaffat sig en bättre bostadsstandard än tidigare och alltså få vidkännas lika höga bostadskostnader eller hyror som pensionärerna i grupp II. Det är alltså förklarligt att de undra varför de skola hållas utanför möjligheten att erhålla bostadsbidrag.

Skillnaden mellan bostadskostnaderna i grupp I och grupp II är ju nu obetydlig. När riksdagen år 1946 behandlade förslaget till lag om folkpensionering och i samband därmed även bestämmelserna om bostadsbidrag, avsgos emellertid motioner som väckts från vårt håll och som gingo ut på att bostadsbidrag skulle utgå utan behovsprövning och med ett lika stort belopp till andra pensionärer, och pensionärer i grupp I utestängdes från att erhålla bostadsbidrag.

Ang. folkpensionärernas bostadstillägg.

I samma mån som bostadsstandarden förbättras för pensionärerna i den lägsta gruppen ökas ju i viss mån behovet för dessa att erhålla bostadsbidrag, och om dessa gamla och invalider på billigaste ort, vilka så väl behöva bostadsbidrag, finge sig sådant tillerkänt, skulle även de pensionärer, som nu icke ha råd att skaffa sig bättre bostäder, kunna göra detta.

Här föreligger nu en möjlighet att tillmötesgå dessa många pensionärer i grupp I, nämligen genom ett bifall till de motioner i vilka det har föreslagits att de orter, som nu tillhöra grupp I, skola uppflyttas till grupp II. Detta förslag har utskottet icke ansett sig kunna bifalla. Utskottet erinrar om att särskilda sakkunniga tillkallats för att verkställa en undersökning beträffande folkpensionärernas bostadsförhållanden. Det i motionen framförda spørsmålet, som endast utgör en del av den av de sakkunniga berörda frågan, bör enligt utskottets mening inte brytas ut ur denna, och utskottet är icke heller berett att nu taga ställning till frågan i hela dess vidd. Efter att i sin motivering ha understrukt vad de sakkunniga framhållit angående pensionärernas bostadsförhållanden säger utskottet till sist: »Därest emellertid de sakkunnigas ovan återgivna uttalanden» — alltså de som åberopats i utskottets motivering — »visa sig vara hållfasta, synes det utskottet som om fog funnes att upptaga hela frågan om bostadskostnadsgrupperingen till omprövning.» Av detta drar utskottet det slutsatsen, att någon framställning till Kungl. Maj:t i ärendet icke kan anses erforderlig.

Vi reservanter anse emellertid att det hade varit önskvärt om en ändring i folkpensionslagen hade kunnat genomföras redan vid detta års riksdag, så att de nya bestämmelserna i enlighet med vad som föreslagits i motionerna hade kunnat vinna tillämpning redan vid den inplacering av orter i bostadskostnadsgrupper som skall äga rum innevarande år. Nu äro vi emellertid medvetna om att detta ej kan medhinnas, varför vi ha stannat vid ett yrkande om utred-

Ang. folkpensionärernas bostadstillägg.

ning och en anhållan om förslag i motionernas syfte till nästkommande års riksdag, och som en följd av detta yrkande vilja vi anhålla om att den indelning i bostadsgrupper, som i år skall verkställas, i avvaktan på utredningen fastställas att gälla endast för ett år.

Till stöd för vårt yrkande skulle jag vilja åberopa utskottets ord, att det synes »som om fog funnes att upptaga hela frågan om bostadskostnadsregleringen till omprövning». Detta uttalande synes oss vara ett belägg för vår åsikt, att det finns anledning att ompröva frågan och att göra det så tidigt att förslag i motionernas syfte kan föreläggas nästa års riksdag.

Jag kan inte underlåta att till sist också understryka en del av vad de sakkunniga ha framhållit. Vad bostadskostnaderna beträffade funno de sakkunniga att skillnaderna inte voro särskilt stora mellan olika ortsggrupper. Medelhyran för lägenhetstypen 1 rum och kök utan centralvärme, men med vatten och avlopp, uppgick i grupp I till 240 kr. och i grupp V till 454 kr. när det gällde i fria marknaden förhyrda bostäder. Skillnaden var sålunda 240 kr. Differensen mellan grupp I och grupp II var för nämnda lägenhetstyp endast 47 kr. Om man medräknade samtliga förhyrda lägenheter, således inte endast de i fria marknaden förhyrda, blev likaledes resultatet endast obetydliga differenser i medelhyrorna mellan de båda lägsta grupperna. Medelhyran för 1 rum och kök uppgick till 228 kr. i grupp I och till 266 kr. i grupp II. Även om man jämförde med bostadsräkningens material, var skillnaden i medelhyra per år mellan de båda lägsta bostadskostnadsgrupperna obetydlig eller 44 kr.

Vad de sakkunniga sålunda ha anfört motiverar ju att man bör taga den här saken under omprövning. Nu är jag medveten om att man på grund av det statsfinansiella läget får vara synnerligen försiktig då det gäller utgifter från statens sida, men frågan är huruvida man skall eftersätta dessa folkpensionärens

intressen i detta fall. Genom en utredning skulle man kanske kunna komma fram till besparingar på andra områden och få en rättelse till stånd i anledning av de berättigade krav som kunna anföras när det gäller folkpensionärer på billigaste ort.

Därför tror jag att jag har anledning att begära denna utredning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Niklasson*.

Herr NORMAN: Herr talman! Herr Hallagård och jag äro ofta överens. Nu sade herr Hallagård att det kanske inte var skäl att hålla något långt anförande i det här läget och vid den här tidpunkten. Jag är överens med honom i den uppfattningen också. Emellertid var herr Hallagårds anförande kanske inte alldeles så kort som jag hade väntat. För att neutralisera detta vill jag inskränka mig till att med hänvisning till utskottets utlåtande yrka bifall till dess hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hallagård* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. sjöfolkets övertidsersättning.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser angående övertidsersättning för sjöfolket.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 46 i första kammaren av herr *Ericsson*, *Carl Eric*, och herr *Ohlön* samt nr 44 i andra kammaren av herr *Edström*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om omedelbar utredning inom vederbörande ämbetsverk angående övertidsersättningsbestämmelserna för sjöfolket samt att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 46 och II: 44, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrarna *Carl Eric Ericsson* och *Hagård*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **ERICSSON, CARL ERIC**: Herr talman! Då jag är såväl motionär som reservant i den här föreliggande frågan, skall jag be att med några ord få klargöra min inställning till densamma.

Som framgår av utskottets utlåtande, yrkas i motionen, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om omedelbar utredning inom vederbörande ämbetsverk angående övertidsersätt-

Ang. sjöfolkets övertidsersättning.

ningsbestämmelserna för sjöfolket samt att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen det förslag, vartill denna utredning kan föranleda. När motionärerna ha begärt en utredning av vederbörande ämbetsverk, förutsätta de att en utredning skall ske i samverkan med av ämbetsverket utsedda sakkunniga.

Utskottet har hemställt, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag kan, herr talman, inte neka till att denna utskottets inställning till frågan för mig kommit högst överraskande och oväntat. Då sjöarbetstidslagen, av vilken de här avsedda bestämmelserna utgöra en viktig detalj, förklidet år antogs av riksdagen efter förslag av utskottet, var utskottet mycket tveksamt om vilken ställning det borde intaga till dessa bestämmelser. Det förhåller sig nämligen så, att det är ganska enastående i svensk lagstiftning att en lag innehåller en ren lönebestämmelse, såsom fallet är härvidlag. Såvitt jag kan erinra mig, har jag inte i någon annan arbetstidslag sett en sådan bestämmelse intagen. Detta omvittnades också vid ärendets behandling i utskottet.

Vad som, såvitt jag förstår, gjorde utskottet än mer betänksamt var emellertid de ekonomiska konsekvenser som lagen i vissa fall kunde leda till. Föredraganden i utskottet förklidet år anförde bland andra exempel ett, som jag inte vill underlåta att omnämna. Det gällde en medlem av befålet på ett fartyg, vilken hade en årslön av cirka 12 000 kronor. Under loppet av ett år hade han dessutom i ersättning för övertidsarbete förtjänat ytterligare 14 000 kronor. Jag opponerar mig inte mot de utbetalade summorna, men jag måste opponera mig emot förhållandet mellan lön och övertidsersättning per år. I det anförda fallet hade dessutom denna extrainkomst till sin väsentliga del erhållits under vederbörandes vaktjänst i hans egen hytt, där han under övertidstjänstgöringen kunnat sova, läsa eller ägna sig åt de intressen han till äventyrs kan ha. Jag vill inte rikta något klander mot vederbörande person i detta sammanhang. Han har inte i något avseende överskri-

Ang. sjöfolkets övertidsersättning.

dit sina befogenheter och inte underlåtit att göra någonting som han bort göra, och den lön, som han har fått för det s. k. övertidsarbetet, är fastställd i lagen. Det är väl ganska uppenbart att en lag med sådana konsekvenser är på något sätt felkonstruerad. Det är givet att lagen inte verkar på samma sätt vid alla tillfällen och för alla kategorier av ombordvarande, men enbart möjligheten av att den kan leda till ett sådant resultat är enligt min mening fullt tillräcklig för att en översyn av lagen skall anses behövlig.

Att denna uppfattning vid tidpunkten för sjöarbetstidslagens genomförande var till finnandes såväl hos utskott som hos riksdag, kunde man knappast missata sig på. Utskottet uttalade sålunda, att man tagit under övervägande att överlåta åt parterna att avtalsvägen reglera övertidsersättningens belopp, särskilt som ersättningen i fråga enligt det gällande systemet för de högst avlönade besättningskategorierna kunde uppgå till anmärkningsvärt höga belopp. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att uttrycket »anmärkningsvärt höga belopp» inte är mitt, utan utskottets. Utskottet hänvisade även till den betydande skillnad i ersättningsbeloppens storlek, som kunde uppkomma för olika kategorier av ombordvarande och som utskottet fann mindre tilltalande. Jag kan nämna att för närvarande den högsta ersättning, som kan tänkas på ett svenskt fartyg, utgår med cirka 19 kronor i timmen, under det att den lägsta utgår med cirka en krona i timmen. Det är ju en så pass stor skillnad mellan dessa belopp, att man även därvidlag måste säga sig att det är någonting galet. Nu skall jag som en förklaring nämna, att den högsta ersättningen inte är så ofta förekommande. Den utgår nämligen till chefsmaskinister vid sådana tillfällen, då de göra skeppstjänst i vakter, och det förekommer inte så ofta, men det kan inträffa att sådan ersättning utgår.

Då emellertid tiden inte medgav utskottet att mera ingående pröva olika ersättningsmetoder, fann sig utskottet nödsakat att inskränka sig till de utta-

landen jag har nämnt samt tillkännagav slutligen att enligt dess förmenande frågan förtjänade fortsatt uppmärksamhet framdeles.

I kammaren framhöll utskottets ärade ordförande vid behandlingen av denna punkt förra året, att utskottet anfört vissa kritiska synpunkter på lagbestämmelsen i fråga men att utskottet, då det inte haft tillräcklig tid på sig, inte vågat påyrka någon lagändring i denna punkt.

Av vad som sålunda anfördes förra året fick jag den uppfattningen, att det uteslutande berodde på tidsnöd att man då inte med större noggrannhet upptog denna fråga till övervägande. Vid de överläggningar, som fördes i år, har det konstaterats att de skäl, som utskottet åberopade förlidet år, kvarstå oförändrade i år. De påtalade missförhållandena ha inte förnekats, även om man har anfört förklaringar till deras tillkomst. Dessa förklaringar, vilka utskottet delvis omnämner i sitt utlåtande, ändra emellertid ingenting i sak. De ändra inte på det som man måste anse vara en felkonstruktion.

Utskottet har såsom skäl för sitt avslagsyrkande åberopat den omständigheten, att lagen ännu inte har varit i kraft mera än några få månader. Om en utredning kommer till stånd, misstänker jag, att lagen skulle hinna bli rätt mycket äldre, innan ett resultat av utredningen kunde förväntas. Jag tror därför att man mycket väl hinner samla tillräckligt och tillförlitligt material för att inom den eventuella utredningen bedöma, om det är någonting som kan eller bör göras i detta avseende. Om jag inte missminner mig, har för övrigt andra lagutskottet åtminstone vid något tillfälle under de senare åren vidtagit ändringar i lagar, som ännu inte ha trätt i kraft. I varje fall har det förefallit mig, som om utskottet inte haft några samvetsbetänkligheter, då det gällt att rucka på lagar, som antingen inte trätt i kraft eller helt nyligen trätt i kraft. Jag kan alltså inte godkänna den motivering, som utskottet i detta fall har anfört för sin ståndpunkt.

Utskottet har vidare anfört, att Seattle-

konventionen skulle utgöra en anledning till att uppskjuta översynen av lagen i denna punkt. Jag kan inte förstå det resonemanget. Konventionen innehåller nämligen en bestämmelse om att övertidsersättning per timme räknad skall utgå med lägst $\frac{1}{125}$ av månadslönen. Den lag, som vi fingo förra året, stipulerar liksom tidigare gällande lag, att ersättningen skall utgå med $\frac{1}{75}$ för söndagsarbete och med $\frac{1}{150}$ för arbete på annan övertid. Om man nu vid en översyn skulle finna en annan form för övertidsersättningens beräkning än vår lag innehåller, vore det inte svårt att kombinera denna form med konventionens minimibestämmelse. Jag kan därför inte se att en lagändring på något sätt skulle hindra konventionens ratificering i vårt land, därest detta i övrigt anses önskvärt och lämpligt. Utskottets uttalande förra året fattar jag på det sättet, att utskottet för sin del inte anser att Seattlekonventionen i och för sig utgör något hinder för att ändra bestämmelserna om övertidsersättningen, under förutsättning att man inte underskrider konventionens villkor.

Utskottet har slutligen framhållit, att sjöarbetstidslagets avfattning ger möjlighet till godkännande av mellan arbetsmarknadsparterna träffad överenskomst om bestämmelse i kollektivavtal om annan övertidsersättning än den som skall utgå enligt i lagen fastställt beräkningssätt. Utskottet syftar då förmodligen på 15 §, som lyder: »Innehåller avtal om skeppstjänst villkor, stridande mot denna lag, vare det villkor utan verkan, där ej om sådant villkor överenskommit genom kollektivavtal samt villkoret godkänts av Konungen eller myndighet, som av Konungen förordnats.» Ja, herr talman, den som något känner till förhandlingsväsendet vet, att denna bestämmelse har ett minimalt värde. Någon reell betydelse lär den aldrig komma att få.

Som utskottet självt har framhållit, ligger övertidsersättningen i svenska fartyg högre än å andra länders fartyg, även om det i vissa fall kan vara svårt att avgöra, hur mycket högre den är. Det är

Ang. sjöfolkets övertidsersättning.

fallet i jämförelse med såväl Danmark och Norge som England. Till och med i Förenta staterna torde ersättningen vara lägre; det är dock litet tveksamt, men jag tror att vår övertidsersättning i vissa fall för den personal, som det över huvud taget är fråga om här, är högre än i Förenta staterna. Det är alldeles påtagligt, att detta återverkar på våra fartygs förmåga att konkurrera.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja nämna några siffror, som jag har fått från ett rederi i Göteborg. Man har räknat ut, hur stor övertidsersättningen för varje grupp av ombordvarande varit på sex olika fartyg dels år 1939 och dels år 1948. Jag skall inte läsa upp, hur stor ersättningen varit för olika befattningshavargrupper, utan jag inskränker mig till att nämna slutsummorna. Under år 1939 utgjorde övertidsersättningen sammanlagt 31 565 kronor. År 1949 hade övertidsersättningen stigit till 113 020 kronor. De, som känna till utvecklingen på löne marknaden, ha helt säkert klart för sig, att lönerna överlag inte ökats i en takt som står i proportion till denna ökning av övertidsersättningen. Jag skall inte ingå på vad som orsakat den stora stegringen av övertidsersättningen för rederiet. Ett faktum är att denna höjning av övertidsersättningen har åstadkommit och att den är besvärande för rederiet i dess konkurrens med andra länders fartyg.

Det kan också vara av ett visst intresse för kammaren att få kännedom om att för närvarande ligga ett inte obetydligt antal fartyg upplagda på grund av bristande konkurrensförmåga. Det beror i första hand på de relativt höga dagskostnaderna för svenska fartyg i jämförelse med deras utländska konkurrenter. Jag kan också därvidlag anföra några siffror, som kunna vara av intresse för kammarens ledamöter och som i svenska kronor upptaga lönekostnader, pensionskostnader, kostnader för fridagar och över huvud taget utgifter för fartyg och besättning men exklusivt bränsle och proviant. Ett fartyg på 600 ton dödsvikt kostar per månad, om det är svenskt, 7 950 kronor, om det är

Ang. sjöfolkets overtidsersättning.

norskt 7 395 kronor och om det är danskt 7 020 kronor. Ett holländskt fartyg kostar ungefärligen tre fjärdedelar av vad det svenska fartyget kostar. Kostnaderna för ett tyskt fartyg uppgå, i den mån över huvud taget någon jämförelse kan anställas med sådana fartyg, ungefärligen till hälften av kostnaderna för ett svenskt fartyg. Om fartyget är på 1 700 ton dödvikt, kostar det per månad, om det är svenskt, 13 630 kronor, om det är norskt 11 642 kronor och om det är danskt 10 675 kronor. För ett holländskt fartyg utgöra kostnaderna fortfarande ungefär tre fjärdedelar och för ett tyskt ungefär hälften av kostnaderna för det svenska fartyget.

Herrarna förstå vad detta betyder under en tid, då det råder knapphet på laster, och man förstår också de svårigheter, som redarna ha att kämpa med. Jag har alldeles klart för mig, att många tänka på de stora — kanske alltför stora — vinsterna för sjöfartsnäringen under de lysande åren och därför ha sin egen uppfattning om desamma, men jag vill erinra om att de stora inkomsterna för sjöfartsnäringen till stor del ha tagits om hand av staten. Rederierna ha dock kunnat se om sitt hus och ha i många fall pengar i bakfickan. Det går därför inte någon nöd på dem ännu, men i det långa loppet är det naturligtvis nödvändigt, att rörelsen bär sig. Det går inte att utan vidare lägga upp fartygen, som skola tillföra rederierna inkomst. En sådan åtgärd drabbar även det svenska sjöfolket, som då blir arbetslöst. Samtidigt är det ju ett mycket starkt statsintresse, att sjöfarten kan tillföra landet ökade inkomster.

Som bekant innehöll det svenska långtidsprogrammet en kalkyl över landets beräknade inkomster från sjöfarten under den kommande fyraårsperioden. Enligt kalkylen skulle dessa inkomster stiga med ungefärligen 100 miljoner kronor om året — noga räknat 30 miljoner dollar. I en av den s. k. långtidskommittén sedermera framlagd promemoria med synpunkter på det svenska långtidsprogrammet, vilken utdelats till kamma-

rens ledamöter, anföres emellertid vid behandlingen av näringslivets utsikter särskilt med hänsyn till exporten: »Ett område på vilket i detta sammanhang uppmärksamheten under senare tid kommit att riktas är fraktinkomsterna. Det synes föreligga betydande risker att den svenska handelsflottans inkomster icke komma att uppgå till beräknat belopp 1952/53. Detta sammanhänger med rådande tendenser dels till vikande fraktsatser, dels till en ökning av fartygens kostnader i utländska hamnar. På grund av skönjbara strävanden i flera länder att söka förbehålla transporten av en stor del av exporten från och importen till respektive land för den egna handelsflottan och andra omständigheter, kan konkurrensen om de 'fria' transportererna komma att medföra svårigheter att finna lönande sysselsättning för hela den svenska handelsflottan.»

Jag har velat nämna denna passus, som kanske i någon mån kan förta den uppfattning om de framtida fraktinkomsterna, som damerna och herrarna kunna ha fått av de tidigare lämnade uppgifterna om långtidsprogrammet, som på sin tid översändes till Paris i samband med diskussionen om Marshallplanen.

Nu kan man säga att denna fråga om fraktinkomsterna inte har med bestämmelserna om beräkning av overtidsersättningen att göra, men det är faktiskt så, att varje liten utgift eller pålaga är kännbar. Inom rederinäringen tycker man för närvarande, att statsmakterna inte visa den förståelse, som man räknat med och som man bör kunna räkna med för att kunna tillföra landet de medel, som landet så väl behöver. Det förefaller mig också, som om det borde vara riksdagen angeläget att i den mån det är möjligt söka medverka till att sjöfarten blir i stånd att göra sin insats för landets ekonomiska återuppbyggnad.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag, herr talman, inte vidare uppehålla mig vid frågan. Jag upprepar att jag inte kan finna annat än att det är en felaktig ståndpunkt att säga, att detta är en liten fråga och att

Ang. sjöfolkets övertidsersättning.

med hänsyn till i andra länder pågående utredningar och översyn av Seattlekonventionen tidpunkten är olämplig för igångsättande av en utredning. Den utredning, som här är ifrågasatt, åstadkommer inga omedelbara resultat, men när de utredningar, som pågå i länder, vilkas sjöfart konkurrerar med oss, bli färdiga, skulle vi ha material, som kan läggas till grund för ett bedömande av frågan.

Jag ber, herr talman, att med stöd av vad jag nu anfört få yrka bifall till min motion.

Herr NORMAN: Herr talman! Herr Ericsson har inte kunnat godkänna utskottets motivering och ståndpunktstagande. Jag kan däremot godkänna det referat, som han lämnade av ärendets behandling i fjol och vad som då yttrades i varje fall av mig i denna fråga. Men jag tror att herr Ericsson har dragit något förhastade slutsatser av det läge, vari frågan befann sig i fjol. Jag är inte alls övertygad om att andra lagutskottet, om det i fjol hade haft längre tid på sig och möjlighet att infordra de yttranden, som vi nu ha fått, skulle ha kommit till någon annan slutsats än den vi ha kommit till i år.

Motionen har avstyrkts av samtliga arbetstagarparter. Sjöfolksförbundet har erinrat om att det från början motsatte sig en reglering i lag av övertidsersättningens storlek och har således från början intagit samma principiella ståndpunkt som den, vilken utskottet gav uttryck åt i fjol och icke heller i år frångår. Sjöfolksförbundet räknade vid tillkomsten av 1919 års lag liksom senare med att förhandlingsvägen kunna uppnå bättre övertidsersättning än som garanterades i lagen. När nu sjöfolkets löner ha förbättrats och de — vilket de väl själva erkänna — härigenom få en ganska god ersättning för övertidsarbetet, är det mänskligt att de vilja ha kvar de nuvarande bestämmelserna.

Jag tror inte att man skulle gagna sjöfartsnärings och svenskt näringsliv över huvud taget, om man under nuvarande

förhållanden skulle överlåta åt parterna att förhandlingsvägen bestämma övertidsersättningen. Jag är ganska övertygad om att de motsättningar, som då skulle göra sig gällande, skulle medföra så betydande risker för en icke önskvärd utveckling på detta område, att det skulle vara till direkt skada för både sjöfartsnärings och svenskt näringsliv över huvud taget. Under sådana omständigheter tror jag att det är klokast att inta den ståndpunkt, som utskottet har intagit, och låta det bero vid vad som är lagstadgat men följa utvecklingen med uppmärksamhet. Det är möjligt att vad som är praktiskt lämpligt en gång i framtiden kan komma litet närmare vad som kan vara principiellt riktigt.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, Carl Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion av åstadkommande av en effektiv personalvård inom den statliga administrationen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ordet lämnades på begäran till herr NORMAN, som anförde: Jag ber, herr talman, att till protokollet få antecknat, att min röstning angående andra lagut-

skottets utlåtande nr 23 inte berodde på att jag hade ändrat uppfattning utan på att jag tryckte på fel knapp, vilket jag inte observerade, förrän röstningen avslutats.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.19 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.